

Lokale Ontwikkelingsstrategie LEADER Kempen 2023-2027

Inhoud

1.	SITUERING EN TOTSTANDKOMING VAN DIT DOCUMENT	2
2.	VOORSTELLING EN COHERENTIE VAN HET LEADER-GEBIED.....	3
2.1.	CONFORMITEIT MET DE VLAAMSE AFBAKENINGSCRITERIA.....	3
2.2.	FYSISCH-GEOGRAFISCH, LANDSCHAPPELIJK EN SOCIAAL-ECONOMISCH COHERENT.....	4
2.3.	BESTUURLIJKE COHERENTIE.....	8
3.	BEHOEFTE EN POTENTIEEL VAN HET GEBIED.....	9
4.	VISIE OP DE TOEKOMST VAN HET GEBIED.....	11
4.1.	EEN GEÏNTEGREERDE AANPAK.....	11
4.2.	EEN GEBIEDSGERICHT EN GEDIFFERENTIEERDE AANPAK.....	12
4.3.	PROVINCIALE ACCENTEN.....	12
5.	DOELSTELLINGEN EN ACTIESPOREN	13
5.1.	UITGANGSPUNTEN VOOR HET MAKEN VAN STRATEGISCHE KEUZEN.....	13
5.2.	OVERZICHT VAN DE PRIORITEITEN EN DOELSTELLINGEN.....	14
5.3.	PRIORITEIT 1: INNOVATIEVE EN DUURZAME LOKALE LANDBOUWPRODUCTIE EN -AFZET, EN VALORISATIE VAN BIOMASSARESTEN.....	16
5.4.	PRIORITEIT 2: LEEFBARE EN LEVENDIGE DORPEN.....	20
5.5.	PRIORITEIT 3: BIODIVERSITEIT EN LANDSCHAPSKWALITEIT.....	26
6.	SAMENWERKING MET ANDERE LEADER-REGIO'S.....	29
7.	SAMENSTELLING EN WERKING VAN DE LOKALE ACTIEGROEP.....	30
7.1.	JURIDISCHE STRUCTUUR EN SAMENSTELLING.....	30
7.2.	BESLUITVORMING EN BEOORDELING VAN PROJECTEN, PROCEDURE VOOR BELANGENCONFLICTEN.....	32
7.3.	SECRETARIAAT: DAGELIJKE COÖRDINATIE, ADMINISTRATIE EN PERSONEEL.....	39
8.	COMMUNICATIE.....	40
9.	MONITORING EN EVALUATIE.....	42
10.	FINANCIERING PROJECTEN EN FINANCIËEL PLAN.....	44
	BIJLAGEN.....	46
A.1 /	OMGEVINGSANALYSE KEMPEN.....	46
A.2 /	OVERZICHT STAKEHOLDERS.....	78
A.3 /	AANVULLENDE SWOT MET STAKEHOLDERS.....	80

1. Situering en totstandkoming van dit document

Met deze Lokale Ontwikkelingsstrategie (LOS) stelt de regio Kempen zich kandidaat voor de LEADER-periode 2023-2027.

In deze LOS beschrijven we:

1. de doelstellingen die we in de plattelandsstrategie voor de Kempen vooropstellen;
2. de actiesporen waarbinnen lokale actoren de komende jaren projecten kunnen indienen en;
3. de manier waarop we de LEADER-programmawerking willen organiseren (werking Lokale Actiegroep, communicatie, samenwerking);
4. het financieel kader.

INTERACTIEF PROCES

Dit document kwam tot stand op basis van een interactieve voorbereiding met de stakeholders uit de regio, gekozen a.d.h.v. de drie Vlaamse Klemtonen: 'Innovatieve en duurzame lokale landbouwproductie en -afzet, en valorisatie van biomassa-resten', 'Leefbare en levendige dorpen' en 'Biodiversiteit en landschapskwaliteit'. Een overzicht van de organisaties die als stakeholders uit de regio werden betrokken en werden uitgenodigd is als bijlage (bijlage A.2) toegevoegd. De opbouw verliep als volgt:

- ▶ **Bijeenkomst met vertegenwoordigers van de steden en gemeenten op 20/01/2023** met een voorstel tot afbakening van de LEADER-regio's in Limburg en een oproep tot deelname. Na de vergadering volgde een schriftelijke vraag aan de gemeenten om hun deelname aan de nieuwe LEADER-periode te bevestigen. De bevestigingen tot engagement, die we van elk van de besturen ontvingen, zijn bijgevoegd als bijlage.
- ▶ **Eerste werksessie waarop meer dan 60 publieke en private regio-actoren waren uitgenodigd op 7/2 in Syntra Pelt.** Tijdens deze sessie werd op basis van een omgevingsanalyse de focus van het programma voor 2023-2027 bepaald. Na de sessie werd een synthesedocument met doelstellingen en actiesporen opgesteld. Via een schriftelijke terugkoppelingsronde konden stakeholders op het document reageren.
- ▶ **Tweede werksessie met publieke en private regio-actoren op 16/3 in Syntra Pelt** om de actiesporen verder te prioriteren en de werking van de Lokale Actiegroep door te spreken. Na deze vergadering werd een ontwerp van LOS opgesteld. Via een schriftelijke terugkoppelingsronde konden stakeholders op het document reageren.
- ▶ **In de maand mei-juni 2023 werd dit document ter goedkeuring** voorgelegd aan de 12 betrokken gemeentebesturen en aan de provincieraad.

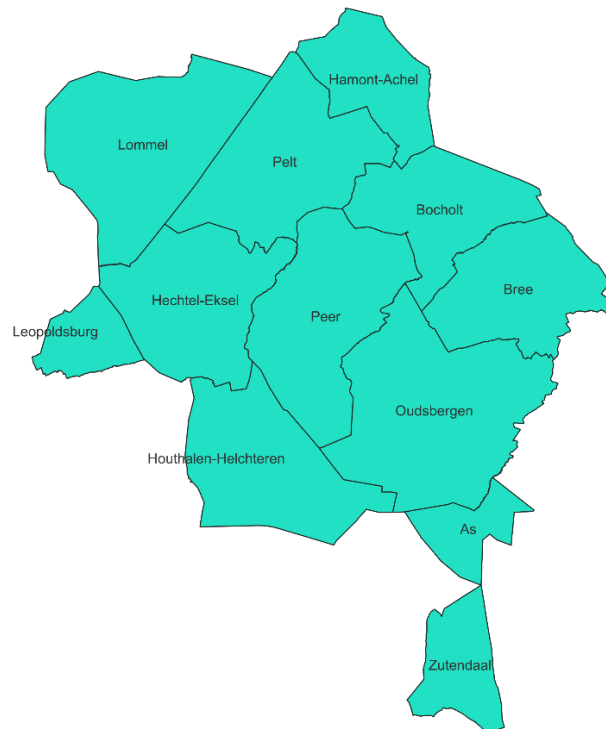
Europees Landbouwfonds
voor Plattelandsontwikkeling:
Europa investeert
in zijn platteland

2. Voorstelling en coherentie van het LEADER-gebied

De LEADER-regio Kempen telt 12 gemeenten met in totaal 229.181 inwoners (1/1/2022). De totale oppervlakte van het gebied bedraagt 789,4 km² of 33% van de totale oppervlakte van Limburg.

Figuur 1: Indeling LEADER-regio Limburgse Kempen (12 gemeenten)

2.1. Conformiteit met de Vlaamse afbakeningscriteria

De regio beantwoordt aan de criteria die door de Vlaamse Landmaatschappij (VLM) worden vooropgesteld in het [oproepreglement voor LEADER-gebieden](#): “de bevolkingsdichtheid bedraagt maximum 350 inw/km² (cijfers 2021), of er is een ruimtebeslag van maximum 30% (cijfers 2019)”:

- ▶ Het ruimtebeslag (2019) in de regio bedraagt 29,2% (oppervlakte ruimtebeslag tegenover totale oppervlakte). Hierop gaan we later in de omgevingsanalyse dieper in;
- ▶ De bevolkingsdichtheid (2021) bedraagt 288 inwoners per km², of 2,88 inwoners per ha. Daarmee noteert de regio onder het Limburgse gemiddelde van 364 inwoners/km².

Tabel 1 toont dat achter bovenstaande gemiddelden wel variatie schuilt. Waar in Hechtel-Eksel de bevolkingsdichtheid 164 inwoners/km² bedraagt, is die verhouding in Leopoldsburg 731 inwoners/km². De afbakening van de regio is dan ook niet louter gebaseerd op bevolkingsdichtheid en ruimtebeslag van de individuele gemeenten, maar ook op streekidentiteit en landschappelijke structuren. Zo bestrijkt de LEADER-regio Kempen grotendeels twee gebieden, het Kempisch Plateau en de Kempische Laagvlakte, die van grote invloed zijn op de economische, culturele en toeristische ontwikkelingen in de regio (zie titel 2.2 voor bijkomende duiding).

Tabel 1: inwoners, bevolkingsdichtheid en ruimtebeslag Kempen

	Inwoners (2022)	Inwoners (2021)	Bevolkingsdichtheid (2021) (inw/km ²)	Ruimtebeslag (2019) (%)
As	8.251	8.283	374	28,6%
Bocholt	13 506	13.268	224	24,6%
Bree	16 323	16.113	248	25,3%
Hamont-Achel	14 383	14.349	328	29,0%
Hechtel-Eksel	12 776	12.564	164	18,5%
Houthalen-Helchteren	31.681	31.311	400	31,6%
Leopoldsburg	16.611	16.515	731	58,2%
Lommel	34.516	34.278	335	40,9%
Oudsbergen	23.627	23 550	202	21,9%
Peer	16.451	16 416	188	22,9%
Pelt	33.742	33.522	400	35,3%
Zutendaal	7.314	7.300	227	34,7%
LEADER-gebied	229.181	227.469	288	29,2%
Limburg	889.199	883.432	364	30,5%
Vlaams Gewest	6.712.775	6.666.912	489	33,3%

Bron: provincies.incijfers.be

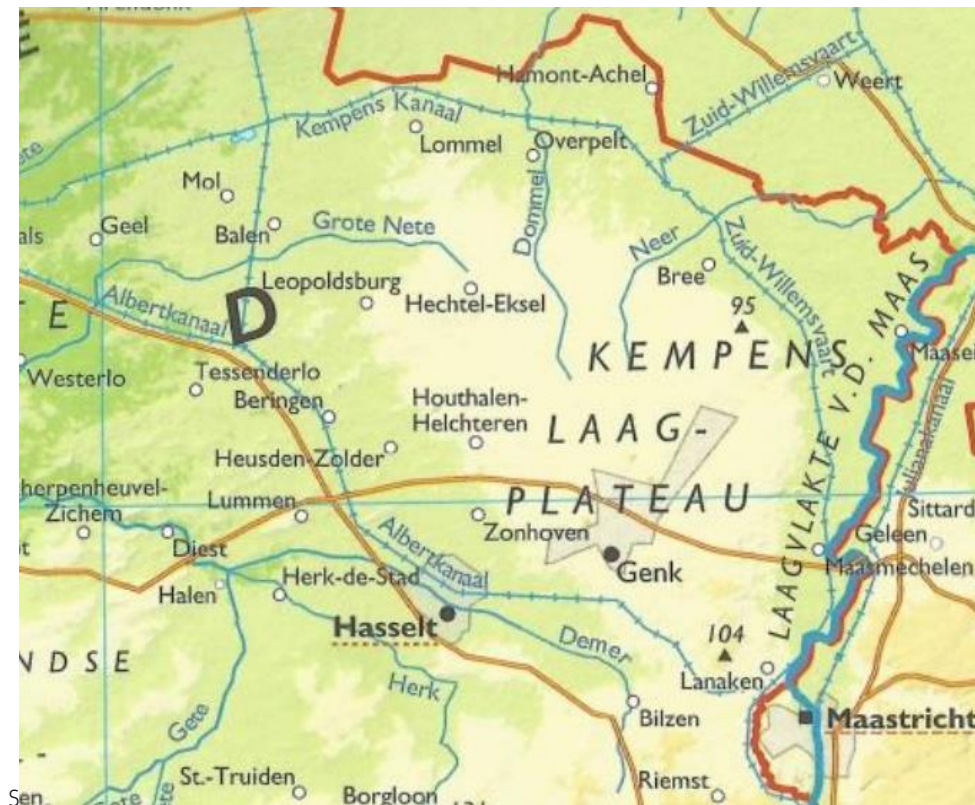
2.2. Fysisch-geografisch, landschappelijk en sociaal-economisch coherent

De Leader-regio bestrijkt grotendeels twee gebieden, het Kempisch Plateau en de Kempische Laagvlakte. Deze twee gebieden zijn onlosmakelijk verbonden en van grote invloed op de economische, culturele en toeristische ontwikkeling van de LEADER-regio Kempen. Het landschap kent een sterk gradiënt waar (onvruchtbare) zandgrond, met heide en stuifduinen, boscomplexen en beekvalleien elkaar afwisselen en zorgen voor het typische Kempische landschappelijk beeld.

Archeologische vondsten bewijzen dat sinds de oudheid dit gebied in trek was om te bezinnen: [cultusplaatsen](#), [grafheuvels](#)... Ook zijn er sporen van prehistorische landbewerking (de oudste zijn de zgn. [Celtic Fields](#)). De eeuwenlang volgehouden agrarische landbewerking (op arme zandgronden) en meer recent de zandontginning en steenkoolontginning, zorgden uiteindelijk voor een drastische verandering van het landschapsbeeld en het leven in dit gebied. Het minst beboste gebied in Vlaanderen werd, o.a. door de komst van de steenkoolmijnen en bosbouw, uiteindelijk het meest beboste gebied van Vlaanderen met postindustriële meren en natuurlijke stuifduinen en heide.

Figuur 2: Kempisch Plateau en Laagvlakte op hoogtekartaart.

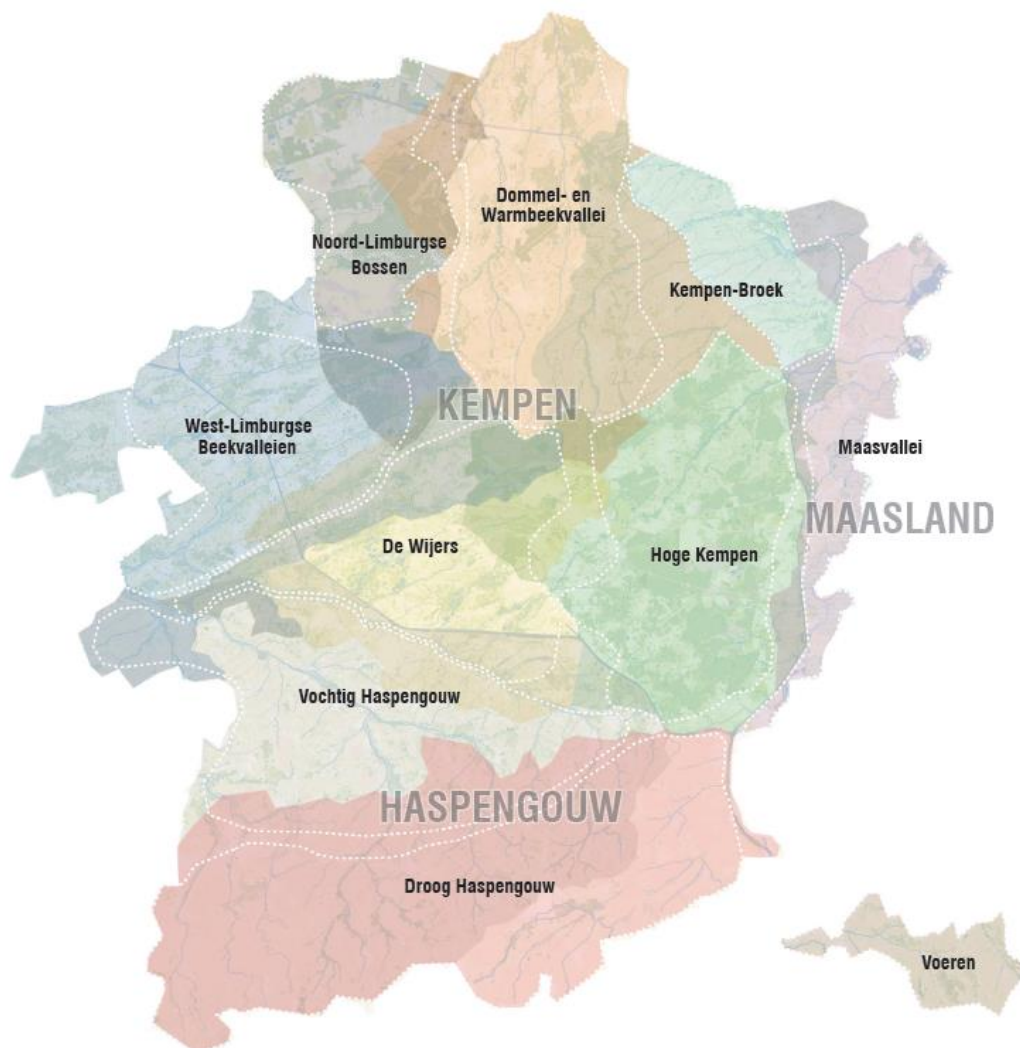
In de Leader-regio Kempen kunnen, door de diversiteit in Kempische landschapselementen, enkele grotere landschapseenheden worden afgebakend die onlosmakelijk verbonden zijn met het Kempisch landschap en identiteit: de Noord-Limburgse bossen, de Dommel- en Warmbeekvallei, het grenspark Kempen-Broek, de Wijers en de Hoge Kempen (zie Figuur 3). Deze gebieden vertolken (een deel van) het cultuurhistorisch-verhaal van een deelgebied (bv. de Wijers gelinkt aan Herkenrode) of van de hele regio (bv. de bossen gelinkt aan de mijnbouw) en zijn vandaag een belangrijke aantrekkingspool zijn voor toeristen en recreanten.

Meer nog cultuur, erfgoed, toerisme en recreatie zijn onlosmakelijk verbonden met de landschappelijke kenmerken. Ondanks de industrialisering, toenemende verstedelijking en intensifiëring van landbouw en veeteelt is er in dit LEADER-gebied ook een rijke, maar kwetsbare biodiversiteit aanwezig. Dit noopt tot goede afstemming en gecoördineerde samenwerking tussen ruimte, landbouw, natuur, erfgoed en toerisme.¹

¹ Hieronder nog meer specifieke duiding over de afbakening van de plattelandsregio Kempen en waarom een aantal gemeenten in west- en centraal-Limburg niet werden meegenomen.

- ▶ Motivatie om de landschapseenheid West-Limburgse Beekvalleien niet op te nemen: in tegenstelling tot andere regio's in de Kempische laagvlakte, zijn de West-Limburgse Beekvalleien sterk verstedelijkt. Een cruciale rol daarbij speelde de industriële ontwikkeling, zowel rond de chemische industrie in Tessenderlo als op de mijnsites in de omliggende gemeenten. Toen het Albertkanaal gegraven werd, heeft men zowel ter hoogte van Tessenderlo als in Beringen voorzien in een lokaal havendok, waarrond de industriële ontwikkeling vrij snel een hoge vlucht nam. Ook de ontsluiting van de regio per trein en later met de aanleg van de snelwegen E313 en E314 lokte heel wat bijkomende bedrijvigheid. Deze industriële ontwikkeling en de goede bereikbaarheid van het gebied werkte ook een snelle residentiële groei in de hand. Eerst specifiek rond de industriële knopen met o.a. de tuinvijken en cités van Beringen-Mijn en Heusden, later als een ongestuurde, vlekvormige uitbreiding van de meeste dorpskernen met uitgestrekte verkavelingswijken. Op die manier is de typerende strokenbebouwing ontstaan, waarbij in de zone tussen snelweg en de heidegebieden in het noordoosten bijna alle ruimte tussen de beekvalleien verkaveld en bebouwd werd. Daarom namen we Beringen-Ham-Heusden-Zolder en Tessenderlo niet mee in de LEADER-regio.
- ▶ Motivatie voor het niet opnemen van Zonhoven: hoewel de historische kern nog goed herkenbaar is, is Zonhoven onder druk van de economische groei van Hasselt en Genk en de doorgang van de N715 (noord-zuidverbinding) geëxpandeerd tot ver buiten de oorspronkelijk kern. Het centrum is omgeven door residentiële woongebieden met een groen karakter en een vrij lage dichtheid. Een overgang tussen de bebouwde en de onbebouwde ruimte is nauwelijks merkbaar.

Figuur 3: Landschapseenheden (bron: Limburg, referentiekader ruimtelijke regionale eigenheid, pg. 79).

Hieronder geven we wat meer uitleg over elk van de gebieden en sommen we op welke gemeenten uit de regio Kempen erin vallen.

NOORD-LIMBURGSE BOSSEN

Gemeenten uit de LEADER-regio die binnen deze landschapseenheid vallen: Lommel, Hechtel-Eksel en Leopoldsburg, Pelt.

De landschapseenheid Noord-Limburgse Bossen bevindt zich in de uitgestrekte bos- en heidegebieden in Lommel, Hechtel-Eksel, Pelt en Leopoldsburg, waarvan de meeste ook deel uitmaken van Bosland. De Noord-Limburgse Bossen bevatten het grootste aaneengesloten boscomplex van Vlaanderen, dat in het westen overloopt in de Vallei van de Grote Nete en het openruimtegebied rond Postel (Mol), en in het noorden in de uitgestrekte natuurgebieden van de Noord-Brabantse Kempen.

De Noord-Limburgse Bossen zijn een typisch Kempense regio, gekenmerkt door droge en natte zandgronden. Deze worden heel lokaal onderbroken door zandleemgronden ter hoogte van een aantal beekvalleien, zoals de bovenloop van de Molse en de Grote Nete. In het zuiden grenst de landschapseenheid aan die van de West-Limburgse Beekvalleien, waar ook meer zandleem terug te vinden is.

Het kerngebied van de Noord-Limburgse Bossen houdt op aan de grens van het stroombekken van de Grote Laak. De invloed van de landschapseenheid loopt echter nog door in de bovenloop van de Grote Laak, de Zwarte Beek en de Mangelbeek, met ook hier een typische vegetatie met naaldbossen en heide.

In het oosten grenzen de Noord-Limburgse Bossen aan het gebied van de Dommel- en Warmbeekvallei. Ook hier is een vrij duidelijke grens te herkennen waar het bos-, heide- en duinengebied overgaat in het meer open landschap met weilanden van de Dommelvallei in Hechtel, Eksel, Lindel en Overpelt.

DOMMEL- EN WARBEEKVALLEI

Gemeenten uit de LEADER-regio die binnen deze landschapseenheid vallen: Peer, Hechtel-Eksel, Pelt, Hamont-Achel en Oudsbergen.

Ecologisch waardevolle beekvalleien in een intensief gebruikt, agrarisch bocagelandschap. Het landschap kenmerkt zich als een agrarisch bocagelandschap met natuurlijk meanderende ecologisch waardevolle beekvalleien en bossen.

Het gebied langs de Dommel- en Warmbeekvallei is een ecologisch waardevol gebied met bijzondere plant- en diersoorten. Rond de beken liggen vochtige weilanden, wilgenstruwelen, broekbossen en populierenaanplantingen, vloeiveiden, visvijvers en vennen.

Verschiedene cultuurhistorische elementen getuigen van de agrarische ontginning van de Kempen zoals de wateringen, wind- en watermolens en plaatselijk het kleinschalig landbouwlandschap met houtkanten, houtwallen, bomerijen... Voornamelijk rond Peer is dit bocagelandschap nog leesbaar, hoewel dat intensivering van het landbouwgebruik ook daar grotere structuren heeft geïntroduceerd (bijv. schaalvergroting van akkers en grotere grote stallen voor vee).

DE WIJERS

Gemeenten uit de LEADER-regio die binnen deze landschapseenheid vallen: Houthalen-Helchteren.

De Wijers valt samen met de afbakening van het natuurgebied De Wijers met zijn vele beekvalleien. Het gebied is ook wel bekend als het 'Vijvergebied Midden Limburg' of 'Park-Midden-Limburg'. Vooral vanaf de zuidwestelijke steilrand van het Kempens Plateau is het herkenbare vijverlandschap van de Wijers prominent aanwezig. In die regio ontspringen de parallelle beekvalleien die vervolgens zuidwestwaarts richting De Wijers stromen.

Ook de bovenlopen op het Kempisch Plateau worden meegerekend bij het kerngebied van De Wijers, hoewel daar de vijvers in minder aantal aanwezig zijn en het landschap droger is met meer bos- en heidegebied.

Het gebied ligt centraal in Limburg en is geklemd tussen drie andere landschapseenheden. Op die manier vormt het een kruispunt en mix tussen verschillende invloedssferen. De regio vormt een overgangsgebied van droog naar nat, van zand naar leem, van voedselarm naar voedselrijk en van bos en heide naar weiland.

KEMPEN-BROEK

Gemeenten uit de LEADER-regio die binnen deze landschapseenheid vallen: Bree en Bocholt.

Een uniek waterlandschap beheerd als nieuwe wildernis en stiltegebied. Kempen-Broek bestaat voor een groot deel uit open, onbebouwd landschap dat gebruikt wordt voor landbouw of als natuurreservaat. De uitgestrektheid van dat gebied en de variatie aan landgebruik vormen een belangrijke kernkwaliteit. In een belangrijk deel van die onbebouwde ruimte is een uniek ecologisch gebied ontstaan met een grote variëteit aan meestal watergerelateerde natuur: beekvalleien met natuurlijk meanderende beken, een netwerk van kanaaltjes en poelen, broekbossen en moerassen, natte graslanden en heide, vegetaties van riet en zegge, naald- en loofbossen, ... Deze hoge natuurwaarden gaan samen met het agrarisch, industrieel en residentieel landgebruik. In de landschapseenheid zijn er verschillende cultuurhistorische elementen en landschappen het resultaat van de agrarische ontginning van de Kempen. Industriële ontwikkelingen situeren zich langs de Zuid-Willemsvaart.

DE HOGE KEMPEN

Gemeenten uit de LEADER-regio die binnen deze landschapseenheid vallen: As, Zutendaal en Oudsbergen

Het gebied Hoge Kempen wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van het Nationaal Park Hoge Kempen. Het Nationaal Park is een uniek, uitgestrekt natuurgebied met een voorbeeldfunctie op vlak van natuurbeheer en toeristisch-recreatieve ontwikkeling.

De belangrijkste kernkwaliteit van het Nationaal Park Hoge Kempen is de uitgestrektheid en intactheid als onbebouwd gebied. Het park wordt gekenmerkt door landschappen met naaldbossen, heide en landduinen en is een biotoop voor bijzondere soorten. Hierbij zijn er lokaal heel wat verschillen, zoals verschillende types heide, oude bossen, recentere aanplantingen... Ook de terrils en waterplassen, ontstaan door de steenkool- en zandontginning, zorgen voor een grotere diversiteit. Toeristisch-recreatief is dit landschap sterk uitgebouwd met een netwerk van wandel- en fietsroutes.

2.3. Bestuurlijke coherentie

Ook op bestuurlijk vlak is het afgebakende LEADER-gebied coherent. De gemeenten van het voorgestelde LEADER-gebied behoren tot dezelfde referentieregio en werken in tal van domeinen actief samen (zie tabel 2).

Tabel 2: samenwerkingsverbanden gemeenten in de Kempen

Gemeente	Eerstelijnszone	Hulpverleningszone	Politiezone	Prov. Kiesdistrict	Limburgse Kempen (visitLimburg) ²
As	Kemp en Duin	Oost	Carma	Hasselt	X
Bocholt	Noord-Limburg	Noord-Limburg	Carma	Maaseik	X
Bree	Kemp en Duin	Noord-Limburg	Carma	Maaseik	X
Hamont-Achel	Noord-Limburg	Noord-Limburg	HANO	Maaseik	X
Hechtel-Eksel	Noord-Limburg	Noord-Limburg	Kempenland	Maaseik	X
Houthalen-Helchteren	Midwest Limburg	Oost-Limburg	Carma	Maaseik	X
Leopoldsburg	West-Limburg	Noord-Limburg	Kempenland	Hasselt	X
Lommel	Noord-Limburg	Noord-Limburg	Lommel	Maaseik	X
Oudsbergen	Kemp en Duin	Oost-Limburg	Carma	Maaseik	X

² De Limburgse Kempen zijn als toeristische regio meer uitgestrekt. Voor de afbakening als LEADER-gebied konden een aantal gemeenten in het Zuiden en in het Westen niet meegenomen worden omwille van niet beantwoordend aan landelijke kenmerken op vlak van bevolkingsdichtheid en ruimtebeslag.

Peer	Noord-Limburg	Noord-Limburg	Kempenland	Maaseik	X
Pelt	Noord-Limburg	Noord-Limburg	HANO	Maaseik	X
Zutendaal	Kemp en Duin	Oost	Carma	Hasselt	X

3. Behoeften en potentieel van het gebied

De gemeenten in de regio Kempen zijn uniek, maar delen toch ook belangrijke geografische, ruimtelijke en socio-economische kenmerken. Deze kenmerken hebben we (deels) gevat in een uitgebreide omgevingsanalyse die we voor de regio hebben opgesteld (zie bijlagen A.1 /Omgevingsanalyse Kempen).

De omgevingsanalyse vormt samen met de input uit de werksessies met de stakeholders de basis voor de doelstellingen en actiesporen die we later in dit document definiëren. Hieronder geven we de voornaamste conclusies uit de analyse.

Tabel 3: Conclusies omgevingsanalyse Kempen, per thema

Thema	Vaststellingen
Bevolking	<ul style="list-style-type: none"> ▶ De Limburgse Kempen beantwoorden aan het beeld van een plattelandsregio, met lagere densiteit van bewoning. In het noorden en het westen van de regio tellen we grotere en dichtere woonkernen. ▶ De bevolkingsprognoses van Statistiek Vlaanderen voorspellen dat de regio tussen 2022 en 2035 aangroeit met zo'n 2.997 inwoners. Met deze groei van 1,3% zit de regio onder het Limburgs gemiddelde (2,3%) en het Vlaams gemiddelde (4,6%). ▶ Het aandeel 65+ zal de komende jaren sterk toenemen; van 21,1% op vandaag naar 27,5% in 2035.
Ruimte, leefmilieu en landschap	<ul style="list-style-type: none"> ▶ De regio Kempen is een weinig 'verharde' regio, met nog veel groen. ▶ We zien, zoals elders in Vlaanderen, een verweving in de open ruimte tussen natuur en landbouw, maar evenzeer tussen landbouw en wonen en landbouw en economie. ▶ De regio is droogtegevoelig omwille van de zandgronden, vooral in het westen en het zuiden. Waterbuffering of hergebruik is voor de hele regio relevant.
Klimaat en energie	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Het aandeel CO₂-uitstoot loopt terug, weliswaar iets minder snel dan in het burgemeestersconvenant wordt vooropgesteld. Vooral in de sectoren vervoer en tertiair lukt het moeilijk om te komen tot CO₂-reductie. ▶ 37% van de elektriciteitsproductie in de regio komt vanuit hernieuwbare bronnen. Hoewel de regio al hoger dan gemiddeld noteert wat PV-installaties betreft, blijft er in dat segment nog behoorlijk wat potentieel.
Wonen	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Naar leeftijd zien we dat ongeveer 75% van de woningen meer dan 20 jaar oud zijn. Op energetisch vlak voldoen die doorgaans niet aan de standaarden die actueel worden

	<p>gehanteerd, al kan het zijn dat een aantal woningen al werden opgewaardeerd de voorbije jaren.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ De woningprijzen voor het geheel van de regio zouden we gemiddeld kunnen noemen naar Limburgse maatstaven, maar eerder laag als we het Vlaams gemiddelde als referentie nemen. ▶ De gemeenten zijn qua voorzieningen meestal goed tot zeer goed uitgerust. De kleinste gemeenten (As, Zutendaal, Bocholt, Hechtel-Eksel) zijn het minste uitgerust.
Welzijn en gezondheid	<ul style="list-style-type: none"> ▶ We zien in de sociale statistieken geen alarmerende knipperlichten. De cijfers geven aan dat er in vergelijking met de provincie Limburg en Vlaanderen, minder sociale problemen zijn. ▶ Het professioneel zorgaanbod voor ouderen is matig en wellicht niet voorzien op de sterke toename van de groep van 65+ en 80+. We moeten rekening houden met een stijging van het aandeel 80-plussers met 46,6% over de periode 2022-2035 (6.342 personen).
Mobiliteit	<ul style="list-style-type: none"> ▶ De inwoners van de regio maken overwegend gebruik van de auto. Een omslag naar meer collectief vervoer of andere modi dient verder aangemoedigd te worden.
Economie	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Met een gemiddeld belastbaar netto-inkomen van €18.541 per inwoner (2019) noteert de regio significant lager dan het gemiddeld inkomen op Vlaams niveau (€20.459) en het gemiddelde Limburgse inkomensniveau (€19.114). ▶ Er doet zich een krapte voor op de arbeidsmarkt. Op 100 personen die de pensioenleeftijd naderen, staan er slechts 68.6 personen klaar om hun plaats op de arbeidsmarkt in te nemen ▶ De biologische landbouw neemt toe, van 6 bedrijven in 2015 naar 17 bedrijven in 2021. ▶ Het aantal zorgboerderijen bedraagt 39 (daling ten opzichte van 2018), het aantal hoeveproducenten 25 (cijfers 2022). Het aantal hoeveproducenten is de voorbije 10 jaar meer dan verdubbeld. ▶ We zien een terugloop van het aantal handelspanden en een stijging van de leegstand (11,5%). ▶ De omzet van de landbouw realiseert zich vooral in de segmenten hokdieren (varkens en pluimvee) en melkvee. Er is een sterke daling van het aantal landbouwbedrijven de voorbije jaren, terwijl de omzet relatief stabiel blijft. De combinatie minder bedrijven, maar het behoud van omzet, brengt ons bij de conclusie dat er zich een schaalvergroting in de landbouw voordoet. ▶ In het ontwerp Beleidsplan Ruimte Limburg selecteert de provincie Limburg volgende gemeenten als strategische landbouwgemeenten: Bocholt, Bree, Hamont-Achel, Oudsbergen en Peer. ▶ In de Kempen bevinden zich op vlak van bedrijfsvoering toonaangevende melkveebedrijven, pluimveebedrijven en varkensbedrijven op Vlaams niveau.
Toerisme, recreatie,	<ul style="list-style-type: none"> ▶ De regio is een populaire toeristisch-recreatieve bestemming. Het toeristisch-recreatief aanbod bestaat voornamelijk uit outdoor activiteiten (fietsen, wandelen...).

cultuur, erfgoed	<ul style="list-style-type: none"> ▶ De regio beschikt over een ruim aanbod aan logies. Het betreft een grote spreiding en variatie aan type logies in alle prijs- en kwaliteitscategorieën. Met name het hoge aantal vakantiewoningen valt op. De zes vakantieparken in de gemeenten Houthalen-Helchteren, Lommel, Peer en Zutendaal zijn samen goed voor de helft van de logiescapaciteit van alle vakantieparken in de Vlaamse toeristische regio's. ▶ Ook het ruim aanbod van logies voor jeugdgroepen valt op. Van de 124 jeugdlogies in Limburg liggen er 83 in de toeristische regio Limburgse Kempen. ▶ De regio genereerde met 2.160.107 overnachtingen in 2021 60,8% van alle overnachtingen in Limburg (3.551.574).
Bestuur	<ul style="list-style-type: none"> ▶ We zien een opschaling van de gemeenten in de regio, met twee bestuurlijke fusies in 2019. Richting de nieuwe legislatuur (2025) lijken er geen nieuwe fusies in de maak. ▶ Via de welzijnsregio (en recenter de DISV) is er de voorbije decennia een sterke intergemeentelijke samenwerking gegroeid, weliswaar beperkt tot 8 gemeenten. In de domeinen landschap en erfgoed wordt er regionaal samengewerkt in ruimere publiek-private partnerschappen.

4. Visie op de toekomst van het gebied

Het Limburgse platteland is reeds geruime tijd in beweging. In 2000 gingen de provincies voor het eerst de uitdaging aan om een plattelandsontwikkelingsbeleid uit te werken. In het kader van de Europese verordening 1257/1999 inzake steun voor plattelandsontwikkeling uit het Europees Oriëntatie en Garantiefonds voor de Landbouw en het Programma voor Plattelandsontwikkeling (PDPO) in Vlaanderen.

Met de provincie Limburg als gebiedsregisseur werden in de voorgaande programmaperioden heel wat plattelandsprojecten in Limburg gerealiseerd. Stuk voor stuk dragen ze bij aan de duurzame en kwalitatieve ontwikkeling van het platteland. Ook in de nieuwe programmaperiode 2023-2027 zullen deze inspanningen onverminderd verdergezet worden.

Binnen de provincie Limburg wordt er gekozen voor een duurzaam plattelandsbeleid. Het Limburgs platteland is daarom als thema vaak verweven in de verschillende beleidsambities van het provinciebestuur. Een duurzaam plattelandsbeleid is geïntegreerd, gebiedsgericht en gedifferentieerd. Binnen een geïntegreerd beleid werken meerdere sectoren en bestuursniveaus samen om tot oplossingen te komen die standhouden op de lange termijn. Gebiedsgericht betekent dat er wordt samengewerkt tussen de verschillende stakeholders in de regio's. We zorgen voor een sterk draagvlak in de regio. We werken gedifferentieerd, op maat van elk gebied. Waarbij we rekening houden met de verschillende kansen en uitdagingen in regio.

4.1. Een geïntegreerde aanpak

Een geïntegreerde aanpak legt de focus op de wisselwerking tussen verschillende sectoren en bestuursniveaus. Om op deze wijze de omgevingskwaliteit te versterken, met simultaan aandacht voor het platteland als dynamisch productiegebied, een gemeenschappelijke ruimte voor de hele samenleving en daarnaast kwalitatief woon-en leefgebied. Een duurzame plattelandsvisie is een visie, waarin het totaalplaatje klopt, niet de ene functie ten koste van de andere. We bieden ontwikkelingsperspectieven aan voor de woonkernen op het platteland, voor landbouw, voor natuur... maar benoemen evenzeer nieuwe evenwichten tussen productiegebied, leefgebied en gemeenschappelijke ruimte.

In de praktijk is dat niet altijd eenvoudig. Zo is er de moeilijke spanningsboog tussen enerzijds de vragen naar ontwikkeling (vooral vanuit economie en wonen) versus het streven naar een maximaal behoud van de open ruimte.

4.2. Een gebiedsgerichte en gedifferentieerde aanpak

Naast een geïntegreerde aanpak, kiezen we voor een gebiedsgerichte en gedifferentieerde aanpak. Het Limburgse platteland is immers divers. We willen de eigenheid van de landschappen en regio's behouden en waar mogelijk versterken. Hoewel Limburg op zich een sterk merk is, met een herkenbaar profiel, hebben de diverse plattelandsregio's hun eigen, specifieke identiteit. Het plattelandsbeleid moet maatwerk zijn op basis van de kenmerken van deze individuele plattelandsregio's rekening houdend met de noden en behoeften van elke regio.

4.3. Provinciale accenten

Voor de programmaperiode 2023-2027 wordt er binnen de provincie Limburg een focus gelegd op drie Vlaamse thema's die werden afgebakend vanuit een nodenanalyse, rekening houdend met een geïntegreerde, gebiedsgerichte en gedifferentieerde aanpak:

- Innovatieve en duurzame lokale landbouwproductie en -afzet, en valorisatie van biomassa-resten;
- Leefbare en levendige dorpen;
- Biodiversiteit en landschapskwaliteit.

Deze drie thema's werden verder gespecificeerd a.d.h.v. provinciale accenten (zie tabel 4).

Onderstaande thema's en provinciale accenten bieden het kader waarin elke LEADER-regio a.d.h.v. een omgevingsanalyse eigen doelstellingen en actiesporen heeft gedetermineerd, om zo in de volgende programmaperiode geïntegreerd, gebiedsgericht en gedifferentieerd te werken aan plattelandsontwikkeling waarbij projecten inzetten op de noden en behoeften van een regio. Om op deze wijze een LEADER-regio vanuit verschillende invalshoeken te versterken en een wezenlijke hefboomwerking en meerwaarde te genereren met betrekking tot de afgebakende doelstellingen.

Tabel 4: Provinciale accenten 2023-2027

Thema 1: lokale landbouwproductie en -afzet, valorisatie van biomassa-resten	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Verdere diversificatie van land- en tuinbouw, met aandacht voor duurzame businessmodellen ▶ Wijnbouw als opportuniteit ▶ Afzet van lokale producten, lokale voedselstrategieën ▶ Innovatie in duurzame energieproductie op het platteland
Thema 2: leefbare en levendige dorpen	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Multifunctionele gemeenschapsinfrastructuur ▶ Quick wins om de mobiliteit tussen dorpen te verbeteren of de verbinding te maken van dorpen met vervoersknooppunten ▶ Oplossingen om vervoersafhankelijke bewoners te verbinden met commerciële en publieke diensten

	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Initiatieven rond identiteit die de connectie en het eigenaarschap van dorpelingen verhoogt met hun dorp. ▶ Initiatieven om de woonkwaliteit te verhogen. ▶ Initiatieven die inzetten op multifunctionele, kwalitatieve open ruimte in het dorp ▶ Proeftuinen rond betaalbaar en kwalitatief wonen en dorpse architectuur
Thema 3: biodiversiteit en landschapskwaliteit	<ul style="list-style-type: none"> ▶ We ondersteunen de bijkomende aandacht die nodig is voor water, klimaat, landschappen, etc., maar willen vanuit LEADER het accent leggen op geïntegreerde oplossingen. ▶ Samenwerkingsprojecten rekening houdend met partnerschappen en expertise uit het werkveld. ▶ Living labs/proeftuinen waarin het thema landbouw sterk naar voor komt met minimale impact op landbouw of landbouw met verhoogde biodiversiteit.

5. Doelstellingen en actiesporen

5.1. Uitgangspunten voor het maken van strategische keuzen

Tijdens twee interactieve werksessies met stakeholders uit de regio Limburgse Kempen werden de prioriteiten en actiesporen bepaald voor de nieuwe LEADER-periode '23-'27. Vijf uitgangspunten vormden de basis voor de keuze van de prioriteiten:

- ▶ **Beleidsconform:** de doelstellingen en actiesporen in de Lokale Ontwikkelingsstrategie passen binnen de drie prioriteiten die op Vlaams niveau werden vastgelegd:³
 - Innovatieve en duurzame lokale landbouwproductie en valorisatie van biomassa-resten;
 - Leefbare en levendige dorpen;
 - Biodiversiteit, landschapskwaliteit en –onderhoud.

Ook de verfijning van deze drie doelstellingen in [de provinciale kadernota](#) werd mee in rekening genomen.

- ▶ **Op maat:** de doelstellingen en acties sluiten aan bij de troeven en uitdagingen van de regio. De keuze in de strategie worden m.a.w. gemotiveerd vanuit de omgevingsanalyse. Verder in deze tekst wordt aan de hand van interventielogica's geduid hoe de doelstellingen en actiesporen binnen elk van de drie prioriteiten samenhangen met de uitdagingen en kansen in de regio.
- ▶ **Complementair:** met LEADER steunen we initiatieven die nog niet via andere kanalen worden gesubsidieerd. We werken aanvullend, met focus op meer kleinschalige initiatieven. Naast LEADER zijn er nog andere kanalen en instrumenten waarmee zowel het provinciebestuur als de andere beleidsniveaus initiatieven op het platteland ondersteunen.

³ Zie oproepreglement LEADER 2023-2027, <https://www.vlm.be/nl/SiteCollectionDocuments/Platteland/Oproepreglement%20vorming%20LEADER-gebieden%20en%20LAG.pdf>.

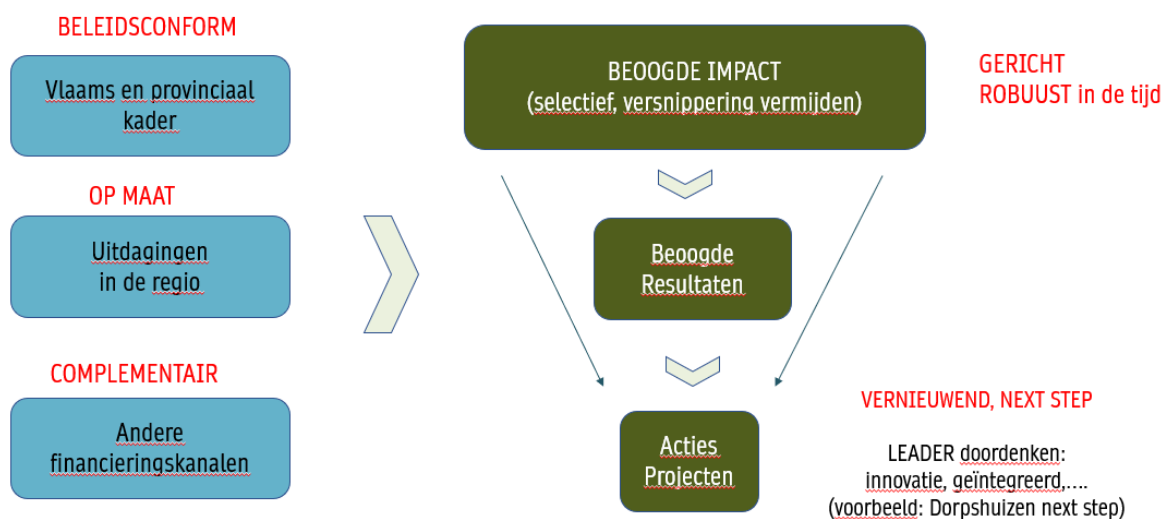

Denk bijvoorbeeld aan de subsidielijnen voor zorgzame buurten, het functioneel en recreatief fietsroutenetwerk, bebossing, blauwgroene verbindingen, ontharding, toerisme, waterlandschappen, verkeerveiliger maken van schoolomgevingen, gemeenschappelijk landbouwbeleid, buurten op den buiten, etc.

Projecten die in aanmerking komen voor subsidiering uit andere kanalen komen niet in aanmerking voor LEADER-middelen.

- ▶ **Gericht en robuust:** we willen de LEADER-middelen niet versnipperen. Door concentratie op een beperkt aantal prioriteiten kan het programma een steen verleggen op een beperkt aantal domeinen en wordt de meerwaarde zichtbaar. Daarnaast willen we inzetten op projecten die robuust zijn doorheen de tijd, d.w.z. ook na het wegvallen van LEADER-financiering kunnen verder bestaan.
- ▶ **Vernieuwend:** LEADER legt een accent op innovatie. Dat betekent dat we graag inzetten op nieuwe denksporen en niet/minder op regulier beleid.

Figuur 4: overzicht van de vijf uitgangspunten voor de selectie van prioriteiten en actiesporen

IDENTITEIT ALS TRANSVERSAAL AANDACHTSPUNT

Tijdens de gesprekken met stakeholders werd 'identiteit' aangeduid als een transversaal aandachtspunt en vehikel. Concreet betekent dit dat de stakeholders specifieke regionale kenmerken willen terugvinden in elk project, zowel in de dorpsprojecten, als de landschapsprojecten, als de ontwikkeling van nieuwe landbouwbedrijfsmodellen, etc.

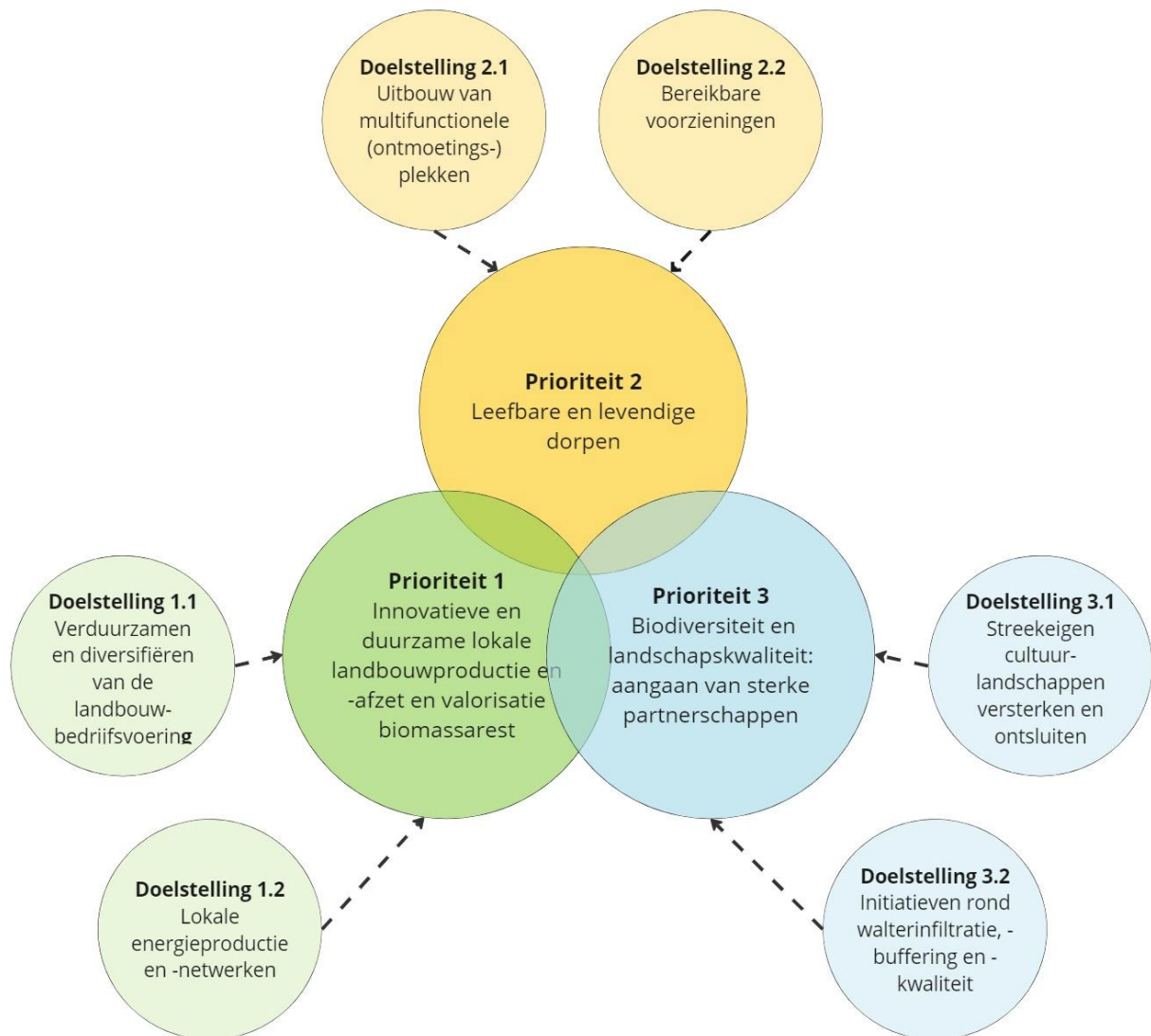
Bovendien wil de regio Kempen dat elk project ook aangegrepen wordt om de identiteit van de regio te versterken en te promoten.

5.2. Overzicht van de prioriteiten en doelstellingen

De regio Kempen wil tijdens de LEADER-periode '23-'27 via zes doelstellingen inzetten op de drie Vlaamse prioriteiten. Onderstaande figuur 5 geeft een overzicht van de doelstellingen en prioriteiten. De doelstellingen zijn gebaseerd op de input uit de omgevingsanalyse en de werksessies met de stakeholders. Verder in de tekst gaan we dieper in op elk van de doelstellingen.

Merk op: de benaming van de prioriteiten verwijst naar het Vlaamse beleid. Ze zijn breder dan de doelstellingen en actiesporen die voor de regio werden gekozen vanuit de omgevingsanalyse en de stakeholdersessies.

Figuur 5: Overzicht van de doelstellingen en prioriteiten.

5.3. Prioriteit 1: Innovatieve en duurzame lokale landbouwproductie en -afzet, en valorisatie van biomassa-resten

De eerste Vlaamse prioriteit mikt op landbouwproductie en de valorisatie van biomassa-resten. De stakeholders van LEADER-regio Kempen hebben ervoor gekozen om binnen deze prioriteit te focussen op projecten rond landbouwbedrijfsvoering en op projecten rond lokale energieproductie en -netwerken. In dat laatste worden o.a. biomassa-resten gevaloriseerd met het oog op energieproductie.

5.3.1. Doelstelling 1.1: verduurzamen en diversifiëren van de landbouwbedrijfsvoering

Landbouwers worden geconfronteerd met de klimaatverandering, schaarste van hulpbronnen, nieuwe regelgeving, technologische veranderingen en veranderende voedsel-/dieetgewoonten van de consument enz...

Landbouwbedrijven zullen zich (moeten) aanpassen aan deze wijzigende context en evoluties in onze maatschappij. Er blijft ruimte voor intensieve bedrijven, maar daarnaast ontstaan er kansen voor andere vormen van minder intensieve land- en tuinbouw. De verwachting is dat het geheel van land- en tuinbouwbedrijven in de toekomst meer divers zal zijn. In de Europese studie 'Farmers of the Future' worden twaalf profielen van landbouwers benoemd, waarbij boeren in hun bedrijfsvoering sterke linkjes maken met ofwel technologie, samenleving en/of natuur en landschap.⁴

Die landbouwtransitie dient begeleid te worden. Vanuit LEADER willen we land- en tuinbouwers ondersteunen om die nieuwe bedrijfseconomische modellen verkennen en hierin innovatieve stappen vooruit nemen.

INTERVENTIELOGICA

In onderstaande figuur 6 laten we zien, hoe de doelstellingen en actiesporen voor de regio zijn opgebouwd vanuit de omgevingsanalyse (kansen en uitdagingen). Tegelijk wordt duidelijk gemaakt dat de doelstellingen passen en bijdragen aan de Vlaamse prioriteiten voor plattelandsontwikkeling en de provinciale kadernota.

⁴ Lees meer: [Farmers of the future](#).

Wat?	<p>Omwille van leefmilieucriteria staat intensieve land- en tuinbouw op sommige plaatsen onder druk. Binnen deze doelstelling willen we land- en tuinbouwers ondersteunen in het verkennen van nieuwe kansrijke sporen en bedrijfsmodellen en/of technieken al dan niet gecombineerd met nieuwe activiteiten. Het kan daarbij gaan over:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ Nieuwe teelten, waarbij rekening wordt gehouden met bodemkwaliteit, maar ook met de droogtegevoeligheid van de regio (zandgronden); ▶ Nieuwe niches; ▶ Nieuwe manieren om gewassen te beschermen tegen ongedierte; ▶ Nieuwe waardeketens en linken met andere sectoren (bijv. gezondheid, cosmetica...); ▶ Linken met de samenleving (zorglandbouw, toerisme,...); ▶ Linken met het landschap en de natuur (agro-forestry, high nature value farming,...).
Doelstelling	<p>Nieuwe toekomstperspectieven bieden voor (jonge) landbouwers</p> <p>Vernieuwen/verduurzamen: inpassen van de landbouwbedrijfsvoering aan de verwachtingen op vlak van op vlak van leefmilieu, klimatologie of economie (bijv. waterbesparende technieken, bodemversterkende technieken...)</p> <p>Verbreden/diversifiëren: bijv. nieuwe teelten, energie, valorisatie van biomassa, linken met andere sectoren...</p>
Aansluiting bij regionale identiteit	<p>De landbouw in de Limburgse Kempen is voornamelijk gericht op veeteelt. Het stikstofdecreet dwingt tot initiatief. De helft van het aantal runderen, varkens en kippen dat in de provincie Limburg gehouden worden, bevindt zich in regio Kempen.</p> <p>De regio is meer droogtegevoelig dan andere delen van Limburg. De zandgronden die zich overheen de regio uitspreiden, met sterke concentraties in het westen en zuiden, betekenen een belangrijke beperking voor de gewassen die geteeld kunnen worden in de</p>

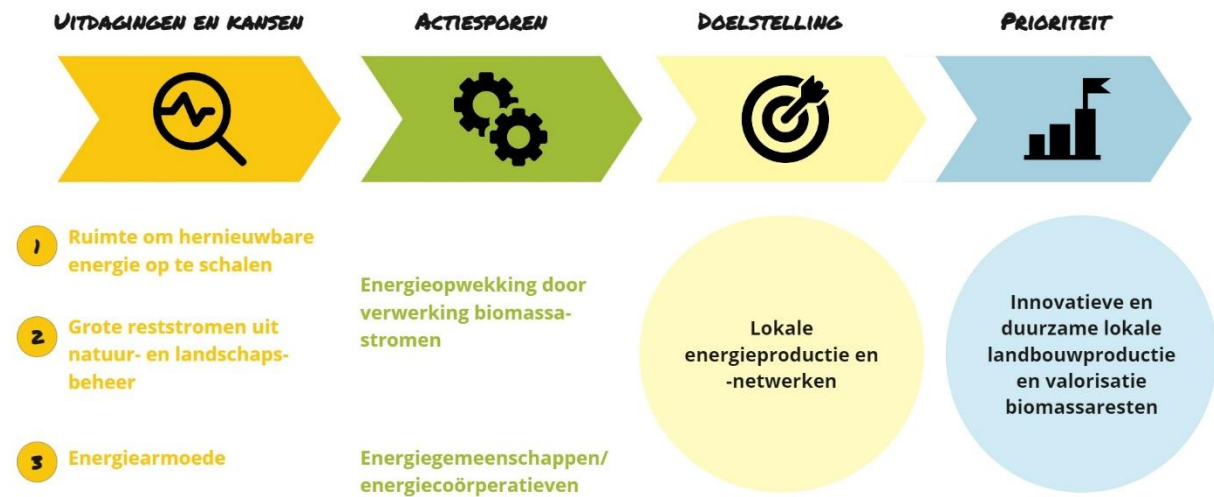
	<p>regio. Er dient daarom bijzondere aandacht te gaan naar de zoektocht naar nieuwe teelten die afgestemd zijn op de arme zandgronden.</p> <p>Daartegenover zijn sommige gebieden in de Limburgse Kempen eerder nat (bijv. Hamont-Achel). Er dient daarom ook aandacht te gaan naar teelten die vernatting beter kunnen verdragen.</p> <p>De landbouwers in de regio staan open voor verbreding en verdieping van de sector. Dat tonen de cijfers over het aantal hoeveproducten en biologische landbouwbedrijven (zie ANNEXES1.7). Uit de werksessies met de stakeholders blijkt dat de uitdaging schuilt in het verzoenen van het werk van de landbouwer met de extra administratie en werkzaamheden die voortkomen uit de verdieping en verbreding.</p>
Aansluiting bij Vlaamse prioriteiten en provinciale kadernota platteland	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Verdere diversificatie van de land- en tuinbouw, met aandacht voor duurzame businessmodellen, nieuwe teelten en niches. ▶ Deze doelstelling past ook binnen de Vlaamse voedselstrategie waarin er o.a. bijzondere aandacht gaat naar een voedselsysteem binnen ecologische grenzen, naar de verbinding tussen boer en burger en naar de veerkracht van de voedselindustrie.
Aandachtspunten	Binnen de verschillende sporen van diversificatie staat het belang van een duurzaam verdienmodel voor de landbouwer voorop. Daarbij moeten de landbouwers centraal staan: het zijn zij die de transitie moeten realiseren.
Actiesporen en voorbeelden van acties	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Opzetten van nieuwe landbouwbedrijfsmodellen ▶ Creatie van nieuwe waardeketens tussen landbouw en gebruiker, maar ook tussen boer en andere ondernemers <ul style="list-style-type: none"> - Landbouwverbreding richting toerisme (beleving op de hoeve organiseren), zorglandbouw, korte keten... . - B2B samenwerkingen tussen boer en andere ondernemingen die een waarde toevoegen aan land- en tuinbouwproducten ▶ Verkennen van nieuwe teelten, zowel vanuit bedrijfseconomisch perspectief als inspeland op klimaatverandering <ul style="list-style-type: none"> - Wijnbouw - Kansen en verdienmodellen verkennen met nieuwe teelten (hennep bv.)
Doelgroep(en)	<p>Land- en tuinbouwbedrijven</p> <p>Begeleidingsorganisaties</p> <p>Ondernemingen</p> <p>Kennisinstellingen</p>

5.3.2. Doelstelling 1.2: Lokale energieproductie en -netwerken

INTERVENTIELOGICA

In onderstaande figuur staan de streekeigen uitdagingen en kansen in het oranje aangeduid. Deze uitdagingen en kansen komen voort uit de omgevingsanalyse en werksessies met de stakeholders. Vervolgens toont de groene tekst concrete actiesporen die voortvloeien uit de uitdagingen en kansen. Tot slot toont de gele en blauwe figuur respectievelijk de doelstelling en prioriteit tot welke de actiesporen bijdragen.

Wat?	Stimuleren van lokale vormen van energieproductie en -deling
Doelstelling	Minder afhankelijkheid van grootschalige (buitenlandse) energieproductie. Lagere kostprijs voor energie. Terugdringen van energiearmoede.
Aansluiting bij regionale identiteit	In regio Kempen is het ruimtebeslag relatief laag en het oppervlakte waardevolle natuurgebieden groot. Dit resulteert in een relatief grote hoeveelheid reststromen uit natuur- en landschapsbeheer. Deze reststromen kunnen gevaloriseerd worden als biomassa. In vergelijking met andere regio's binnen de provincie Limburg zijn inwoners van de regio Kempen vrij socio-economisch slagkrachtig ⁵ . Toch is energiearmoede een reëel probleem in de regio dat aandacht verdient ⁶ . Lokale energienetwerken zouden een deel van de oplossing kunnen zijn. In 2020 was de hernieuwbare energieproductie in de regio goed voor 37,7% van het totale elektriciteitsverbruik. Toch bestaat er nog heel wat ruimte om het aandeel hernieuwbare energie op te schalen.
Aansluiting bij Vlaamse prioriteiten en provinciale	► Innovatie in duurzame energieproductie op het platteland

⁵ Met een gemiddeld belastbaar netto-inkomen van €18.541 per inwoner (2019) noteert de regio significant lager dan het gemiddeld inkomen op Vlaams niveau (€20.459) en het gemiddelde Limburgse inkomensniveau (€19.114). Tegelijk zien we evenwel in de overige socio-economische indicatoren dat de regio relatief slagkrachtig is in vergelijking met de provincie Limburg en Vlaanderen (zie pag. 59).

⁶ Ondanks dat de regio minder budgetmeters (2021) telt (9,7 budgetmeters per 1.000 huishoudelijke afnemers elektriciteit) in vergelijking met de provincie Limburg en met Vlaanderen (10,9 en 12,4), blijft het een belangrijk aandachtspunt. Met name o.w. van het lagere gemiddeld belastbaar netto-inkomen in de regio en de stijging in energieprijzen.

kadernota platteland	
Aandachtspunten	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Bijzondere aandacht aan de ontwikkeling van sterke gemeenschappelijke structuren. ▶ Bijzondere aandacht voor ecologische voetafdruk van de energieproductie ▶ Het is geenszins de bedoeling om de aankoop van energie-installaties te subsidiëren
Actiesporen en voorbeelden van acties	<ul style="list-style-type: none"> ▶ De opzet energiegemeenschappen/ energiecoöperatieven <ul style="list-style-type: none"> - Energie-uitwisseling tussen landbouwers en buurt, bv. zonneboeren die via zonnepanelen op de gebouwen met een landbouwbestemming energie delen met omwonenden ▶ Energieopwekking door verwerking van biomassastromen
Doelgroep(en)	<p>Ondernemers, inclusief land- en tuinbouwers</p> <p>Bewoners(groepen)</p> <p>Lokale besturen en intergemeentelijke samenwerkingsverbanden</p> <p>Landschap- en milieuorganisaties</p> <p>Landbouw- en tuinbouworganisaties</p> <p>Sociale economie</p> <p>Kennisinstellingen</p> <p>Lokale verenigingen, scholen en zorgvoorzieningen</p>

5.4. Prioriteit 2: Leefbare en levendige dorpen

Het leven in dorpen op het platteland spreekt inwoners aan, maar tegelijk kampen de plattelandsdorpen met een aantal uitdagingen, zoals het wegtrekken van voorzieningen of gebrekkige openbaar vervoersverbindingen.

Binnen deze tweede prioriteit willen we het leven in de dorpen aantrekkelijk maken of houden. Daarbij focussen we in het bijzonder op twee doelstellingen:

- ▶ Sociale cohesie en 'gemeenschapskracht';
- ▶ De bereikbaarheid en het aanbod van voorzieningen.

De twee doelstellingen zijn gemotiveerd vanuit volgende observaties:

- ▶ 'Ontmoeting' en ontmoetingsinfrastructuur is zowel een motor voor, als een gevolg van verbinding met het dorp en de gemeenschap.
 - Motor: (multifunctionele) ontmoetingsplekken – zowel in de binnen- als buitenlucht - zijn een noodzakelijke voorwaarde om contact tussen mensen te laten ontstaan;
 - Gevolg: een ontmoetingsplek voorzien is niet voldoende voor sociaal contact. Bewoners gaan elkaar opzoeken en samenwerken vanuit een gedeelde fierheid, tevredenheid en verbondenheid over de plek waar ze wonen. Identiteit en woonkwaliteit lokken m.a.w. initiatief en sociale cohesie uit.

Vandaar dat we in dit LEADER-programma een doelstelling voorzien om te werken rond multifunctionele gemeenschapsinfrastructuur die ruimte kan bieden voor ontmoeting tussen diverse doelgroepen. Daarnaast is het stimuleren en bewaren van de Kempische identiteit opgenomen als een transversaal aandachtspunt.

- ▶ Uit recent leefbaarheidsonderzoek in West-Vlaanderen (2022, niet-publiek rapport), weten we dat voorzieningen niet altijd in de dorpen zelf aanwezig moeten zijn, maar wel op een redelijke afstand en goed bereikbaar. Om die bereikbaarheid te verzekeren zijn er vanuit het continuüm 'people-link-mobility' (dixit de Britse geograaf Malcolm Moseley) twee dominante sporen, die we samenvatten als 'mobiele diensten' en 'mobiele mensen'.⁷ Bij mobiele diensten brengen we de voorzieningen naar de mensen, bij mobiele mensen brengen we de mensen naar de voorzieningen.
- ▶ Elders in Europa zien we dat bewoners voor diensten en dienstverlening niet alleen rekenen op publiek initiatief, maar zelf ook de handen uit de mouwen steken. In de publicatie 'Goed voor elkaar dorpen' (2022) bracht de Landelijke Vereniging voor Kleine Kernen (LVKK) in Nederland, elf prachtige voorbeelden samen.⁸ Binnen LEADER willen we dit soort van zelfvoorziening door bewonersgroepen aanmoedigen.
- ▶ Het is de 'ervaren leefbaarheid' (Frans Thissen, 2007) waar we binnen deze LEADER-periode extra aandacht aan willen schenken, uit de ervaring van de voorgaande programmaperiode en de vraag vanuit het middenveld dat hier het luidst klinkt. (Dit blijkt uit het groot aantal projectconcepten dat in de voorgaande programmaperiode werd ingediend onder het thema 'Leefbare Dorpen').

5.4.1. Doelstelling 2.1: Uitbouw van multifunctionele (ontmoetings-)plekken op het platteland

INTERVENTIELOGICA

In onderstaande figuur staan de streekeigen uitdagingen en kansen in het oranje aangeduid. Deze uitdagingen en kansen komen voort uit de omgevingsanalyse en werksessies met de stakeholders. Vervolgens toont de groene tekst concrete actiesporen die voortvloeien uit de uitdagingen en kansen. Tot slot toont de gele en blauwe figuur respectievelijk de doelstelling en prioriteit tot welke de actiesporen bijdragen.

Wat?	De realisatie van nieuwe of vernieuwde gemeenschapsinfrastructuur in de dorpen die multifunctioneel kan worden gebruikt. Deze realisatie kan zowel in- als outdoor zijn.
------	--

⁷ MOSELEY M. (2003), Rural Development: Principles and Practice. SAGE Publications, 227 pagina's.

⁸ <https://www.lvkk.nl/fileadmin/nieuws/GoedvoorElkaarDorpen.pdf>

	Ingeval van gebouwen, kan dit gekoppeld worden aan de herinvulling of nevenbestemming van beeldbepalende gebouwen (oud gemeentehuis, pastorie, kerk,...).
Doelstelling	De verbondenheid en ontmoeting tussen bewoners faciliteren Ontmoetingsruimten creëren of optimaliseren
Aansluiting bij SWOT en regionale identiteit	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Leegstaand patrimonium (kerken, pastorie...) ▶ De bevolkingsgroei in de regio is in grote mate te wijten aan migratie met het buitenland. Om nieuwe inwoners te verbinden met de bestaande inwoners zijn er voldoende ontmoetingsmogelijkheden nodig. ▶ Het aandeel 65-plussers stijgt snel in regio Kempen. Om vereenzaming tegen te gaan is het belangrijk om in te zetten op voldoende en goed bereikbare ontmoetingsplaatsen. ▶ Schaalvergroting van publieke en private diensten (banken, postkantoren, mutualiteiten,...) waardoor de toevallige ontmoetingen bij de bakker, in de winkel... minder vanzelfsprekend worden. Dit gaat ten nadele van de sociale cohesie en sociale inclusie. ▶ De dorpskernen liggen relatief ver uit elkaar en in vergelijking met andere Limburgse gebieden is het aantal dorpskernen per gemeente lager. ▶ Het openbaar vervoer tussen de dorpen is in de regio ondermaats.
Aansluiting bij Vlaamse prioriteiten en provinciale kadernota platteland	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Multifunctionele infrastructuur ▶ Dorpsidentiteit ▶ Verhogen van de woonkwaliteit ▶ Multifunctionele, kwalitatieve open ruimte in het dorp
Aandachtspunten	<p>Inspiratie rond multifunctionele ontmoetingsinfrastructuur is te vinden in de studie dorpshuizen op het Vlaamse platteland (IDEA Consult, 2022), in opdracht van de Vlaamse Landmaatschappij. Uit deze studie komen vijf belangrijke randvoorwaarden naar voren voor een geslaagd project</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ Aan de basis van een project moet een dorpsvisie liggen die duidelijk maakt hoe de indiener zijn project situeert binnen de bredere context. Hoe kan het project bijdragen aan de leefbaarheid en levendigheid van het dorp? ▶ Het project moet gemeenschapsgericht en multifunctioneel zijn en dus meerdere doelgroepen en belangen dienen. ▶ In het project moet er een sterke betrokkenheid bestaan van bewoners, verenigingen, ondernemers en lokale besturen, zodat ze samen toe kunnen werken naar het 'gewenste' dorp. Het lokaal bestuur kan diverse rollen opnemen, van initiator tot ondersteunende partner. ▶ In de mate van het mogelijke moet het project rekening houden met de ruimtelijke en architecturale kwaliteit van het dorp zodat de ontmoetingsplek ook het beeld van het dorp versterkt.

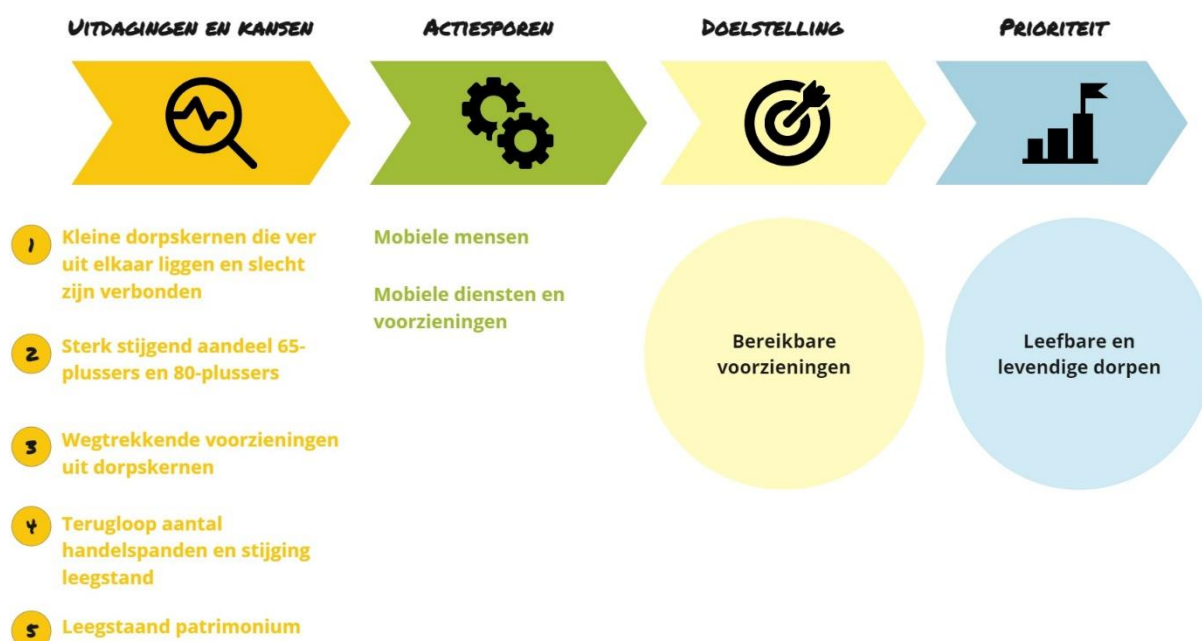
	<p>▶ Ook moet er aandacht zijn voor klimaat, energie en het gebruik van duurzame materialen.</p> <p>De projecten moeten over meer gaan dan stenen alleen, de infrastructuur moet ten dienste staan van het verhogen van de leefbaarheid en de sociale cohesie, het aanpakken van vereenzaming enz.</p> <p>Een toekomstbestendig en toekomstgericht beheer van de ontmoetingsinfrastructuur is hierin belangrijk.</p>
Actiesporen en voorbeelden van acties	<p>▶ Realiseren van multifunctionele gemeenschapsinfrastructuur:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kan in bestaand (leegstaand) patrimonium zijn, maar ook in de open ruimte - Gericht op ontmoeting tussen diverse doelgroepen, maar ook op andere functies: bijv. vertrekpunt deelmobiliteit, dienstverleningspunt enz. - Het project kan mogelijk gemeenschapsinitiatieven faciliteren (bijv. het verenigingsleven) en/of kan een aanknopingspunt zijn voor publieke en private partijen om hun dienstverlening decentraal aan te bieden. <p>Bijv. <u>Generatietuinen</u>, gedeelde plekken waar jong en oud kunnen vertoeven en ontmoeten (vb Samentuin De hofkes in Hamont)</p> <p>Bijv. Oprichten van een dorpspunt, buurthuis en Ontmoetings-Plus-Plekken (vb Dorpshuis 't Kruispunt in Pelt)</p>
Doelgroep(en)	<p>Ondernemers, inclusief land- en tuinbouwers</p> <p>Bewoners(groepen)</p> <p>Lokale besturen en intergemeentelijke samenwerkingsverbanden</p> <p>Verenigingen en vzw's</p> <p>Scholen en zorgvoorzieningen</p> <p>Sociale economie</p>

5.4.2. Doelstelling 2.2: bereikbare voorzieningen

INTERVENTIELOGICA

In onderstaande figuur staan de streekeigen uitdagingen en kansen in het oranje aangeduid. Deze uitdagingen en kansen komen voort uit de omgevingsanalyse en werksessies met de stakeholders. Vervolgens toont de groene tekst concrete actiesporen die voortvloeien uit de uitdagingen en kansen. Tot slot toont de gele en blauwe figuur respectievelijk de doelstelling en prioriteit tot welke de actiesporen bijdragen.

Wat?	Binnen deze doelstelling spelen we op twee manieren in op het gebrek aan voorzieningen in de landelijke dorpen: <ul style="list-style-type: none"> ▶ door mensen mobieler te maken en; ▶ door diensten en voorzieningen wietjes te geven
Doelstelling	Het beter bereikbaar en toegankelijk maken van dienstverlening en voorzieningen.
Aansluiten bij SWOT en regionale identiteit	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Bestaand leegstaand patrimonium (kerken, pastorie,...) ▶ Het aandeel 65-plussers stijgt snel in regio Kempen. Ook de groep van 80-plussers zal sterk stijgen tegen 2035. Met name die laatste groep is vaker zorgbehoevend en minder mobiel. ▶ De schaalvergroting van publieke en private diensten (banken, postkantoren, mutualiteiten,...) waardoor deze wegtrekken uit de dorpskernen. ▶ De omgevingsanalyse toont tussen 2012 en 2022 een belangrijke terugloop in het aantal handelspanden en een stijging van het aantal leegstaande handelspanden (zie ANNEXES1.7) waardoor inwoners verder moeten reizen voor voorzieningen. ▶ Het openbaar vervoer in de regio is ondermaats
Aansluiting bij Vlaamse prioriteiten en provinciale kadernota platteland	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Quick-wins mobiliteit ▶ Oplossingen vervoersarmoede of vervoer op maat ▶ Dorpsidentiteit ▶ Decreet basisbereikbaarheid (de last-mile, combimobiliteit, de nieuwe mobiliteitscentrale) ▶ Het regionaal mobiliteitsplan 2030-2050 voor vervoerregio Limburg waarin de ambitie tegen 2030 wordt gelegd op een modal split van 40% duurzame verplaatsingen en een daling van 15% voertuigkilometers.

	<ul style="list-style-type: none"> ▶ De regio bestaat uit heel wat kleine kernen die relatief ver uit elkaar liggen en slecht verbonden zijn met elkaar.
Aandachtspunten	<p>Bij projecten die inzetten op digitalisering moet er bijzondere aandacht zijn voor ouderen en mensen die digitaal minder geletterd zijn.</p> <p>Kostenefficiëntie: de meerwaarde van het decentraal aanbieden van diensten moet opwegen tegenover de kostprijs.</p> <p>Binnen LEADER gaat mobiliteit niet over de aanleg van reguliere infrastructuur (bijv. functionele of toeristische fietsverbindingen), of het inrichten of verbeteren van openbaar vervoer, maar over kleinere initiatieven die de mobiliteit op lokaal vlak verbeteren of om de zogenaamde 'last mile' mee af te leggen. Bijzondere aandacht gaat daarbij naar de minder mobiele groepen (bvb deelfietsen- of wagens).</p> <p>Binnen deze doelstelling dient er ook voldoende aandacht te gaan naar netwerking en samenwerking op dorpsniveau tussen professionele en niet-professionele actoren om zo behoeften en noden m.b.t. voorzieningen en diensten proactief bloot te leggen.</p> <p>Eventueel gebruik maken of activeren van 'het grijs kapitaal' en van vrijwilligers om initiatieven mee draaiende te houden. Gebruik maken van hun kennis, kracht en talenten.</p>
Actiesporen en voorbeelden van acties	<p>Mobiele diensten en voorzieningen</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ Mobiele publieke dienstverlening. Bijv. mobiele bib, een mobiel of draagbaar dienstencentrum, 'hubs' van lokale dienstencentra in de plaatselijke ontmoetingscentra... ▶ Mobiele winkelvoorzieningen. Bijv. mobiele locatie waar mensen eten en drinken kunnen kopen (korte keten waar mogelijk). ▶ Digitale voorzieningen en diensten. Bijv. 3D-loket, online buurtplatformen om spullen uit te lenen of buurtbewoners te helpen bij kleine klusjes... ▶ Het kleine helpen: Een team zorgzame burens of buurtgezellen die kleine '15-minuten' taakjes opnemen: boodschappen meebrengen, een praktisch taakje uitvoeren, binnenlopen voor een tas koffie, iemand meenemen naar een activiteit in de gemeente... <p>Mobiele mensen</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ Delen van vervoersmiddelen. Bijv. autodelen, fietsdelen (Riksja in Pelt voor ouderen of rolstoelfiets) ▶ Trage wegen die dorpen verbinden met goed uitgeruste kernen
Doelgroep(en)	<p>Lokale besturen en intergemeentelijke samenwerkingsverbanden</p> <p>Sociale organisaties, dienstverleners allerhande.</p> <p>Bedrijven en handelaars</p> <p>Verenigingen en vzw's</p> <p>Begeleidingsorganisaties</p> <p>Scholen en zorgvoorzieningen</p>

5.5. Prioriteit 3: Biodiversiteit en landschapskwaliteit

De derde prioriteit in het LEADER-programma '23-'27 heeft betrekking tot biodiversiteit en landschapskwaliteit. Thema's als klimaat, droogte, water, biodiversiteit en leefmilieu staan hierin centraal.

Uit de werksessies met de stakeholders bleek dat men wil inzetten op sterke partnerschappen tussen een breed scala aan actoren: om wezenlijk iets te veranderen moet er immers een brede gedragenheid en aandacht zijn voor klimaat en milieu. Binnen deze prioriteit staat dan ook het bundelen van expertise centraal om zo te komen tot geïntegreerde projecten rond landschap en natuur.

We voorzien binnen deze prioriteit twee doelstellingen: enerzijds een doelstelling rond het versterken en ontsluiten van cultuurlandschappen, anderzijds een doelstelling rond waterinfiltratie, -bufferen en -kwaliteit.

5.5.1. Doelstelling 3.1: De streekeigen cultuurlandschappen versterken en ontsluiten

INTERVENTIELOGICA

In onderstaande figuur staan de streekeigen uitdagingen en kansen in het oranje aangeduid. Deze uitdagingen en kansen komen voort uit de omgevingsanalyse en werksessies met de stakeholders. Vervolgens toont de groene tekst concrete actiesporen die voortvloeien uit de uitdagingen en kansen. Tot slot toont de gele en blauwe figuur respectievelijk de doelstelling en prioriteit tot welke de actiesporen bijdragen.

Wat?	Landschapskwaliteit versterken en eventueel herstel van het landschap. Cultuurlandschappen zijn voortdurend onderhevig aan verandering, vandaar ook de naam. Toch willen we niet dat de waarde en identiteit van de landschappen fundamenteel worden geraakt. Door het stoppen van landbouwers, sijnpen in het landschap storende elementen binnen die de eigenheid en homogeniteit verstoren en als 'verrommeling' worden ervaren.
Doelstelling	De kwaliteiten van de cultuurlandschappen versterken en verrommeling tegengaan. Op die manier willen we o.a. het ecohydrologische systeem van de landschappen beschermen en versterken, zodanig dat het beter in staat is om 'schokken' op te vangen (nattere winters, heviger zomeronweders, langdurige hitte- en droogteperiodes, ...). Daarnaast willen we ook inzetten op beleving van de landschappen voor inwoners en bezoekers. Essentieel is daarbij dat er wordt ingezet op bewustwording rond de waarde en samenhang van de verschillende functies van de landschappen: natuur, cultuur, landbouw, ...

<p>Aansluiting bij SWOT en regionale identiteit</p>	<p>Het Kempische cultuurlandschap is gekenmerkt door een diversiteit en afwisseling in Kempische landschapselementen (heide, stuifduinen, boscomplexen en beekvalleien), aan de zandgrond gerelateerde landbouwactiviteiten, verspreid erfgoed en een uitgebreid wandel- en fietsroutenetwerk.</p> <p>De regio is een populaire toeristisch-recreatieve bestemming. Het toeristisch-recreatief aanbod bestaat voornamelijk uit outdoor activiteiten in de mooie landschappen (fietsen, wandelen...). Er moet dan ook voldoende aandacht gaan naar het evenwicht tussen het cultuurlandschap en beleving.</p> <p>De LEADER-regio heeft op Vlaams niveau een hoge concentratie aan waardevolle natuur en bossen met kenmerkende fauna en flora. Vanuit LEADER willen we initiatieven ondersteunen die inzetten op het versterken van streekeigen dieren- en plantensoorten.</p>
<p>Aansluiting bij Vlaamse prioriteiten en provinciale kadernota platteland</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Ondersteuning van geïntegreerde oplossingen, die vanuit partnerschappen en expertise uit het werkveld tot stand komen en bijgevolg op een breed draagvlak berusten. ▶ Living labs/proeftuinen vanuit de landbouwsector.
<p>Aandachtspunten</p>	<p>Projecten dienen evenwichtig de verschillende functies van de open ruimte met elkaar te verbinden. Projecten mogen geen negatieve impact hebben op waterkwantiteit en -kwaliteit en mogen het evenwicht van de verschillende functies in de open ruimte niet onomkeerbaar impacteren.</p> <p>Noot: grootschaliger initiatieven zoals het maken van verbindingen tussen Bosland en het Nationaal Park Hoge Kempen zijn vervat in andere programma's.</p>
<p>Voorbeelden van acties</p>	<p>Samenhang en versterking van natuur</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ Herstel van 'verrommeling' van het landschap. Bijv. oproep rond 'lelijke plekken in het landschap', met vervolgens verbeteracties op elk van die plekken; ▶ Natuurlijke elementen in het cultuurlandschap creëren als rust- en foerageerkansen voor diersoorten; ▶ Beheer en aanplanting van streekeigen plant- en boomsoorten ter bevordering van de biodiversiteit; ▶ Acties ter bevordering van migratiemogelijkheden van bedreigde diersoorten in het cultuurlandschap. <p>Educatieve activiteiten of belevingselementen in het landschap</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ Bijv. volkstuintjes, deeltuintjes; ▶ (toeristische) Beleving van het landschap verhogen; ▶ Toegankelijkheid van het landschap verhogen; ▶ Projecten rond de samenhang en samenwerking landbouw en natuur.
<p>Doelgroep(en)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Land- en tuinbouworganisaties ▶ Landschaps- en natuurverenigingen, landeigenaars en beheerders ▶ Bedrijven en verenigingen in educatie, recreatie en toerisme

	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Lokale besturen en intergemeentelijke verenigingen ▶ Private organisaties en vzw's
--	---

5.5.2. Doelstelling 3.2: Initiatieven rond waterinfiltratie, -buffering en -kwaliteit

INTERVENTIELOGICA

In onderstaande figuur staan de streekeigen uitdagingen en kansen in het oranje aangeduid. Deze uitdagingen en kansen komen voort uit de omgevingsanalyse en werksessies met de stakeholders. Vervolgens toont de groene tekst concrete actiesporen die voortvloeien uit de uitdagingen en kansen. Tot slot toont de gele en blauwe figuur respectievelijk de doelstelling en prioriteit tot welke de actiesporen bijdragen.

Wat?	Initiatieven om bodemdroging te bestrijden, het beschikbare water optimaal te benutten en waterkwaliteit te verbeteren. Daarbij denken we aan initiatieven in zowel dorpen als (landbouw)landschappen.
Doelstelling	Het verzekeren van een optimale waterhuishouding in functie van biodiversiteit, bodemkwaliteit, -productiviteit. Het tegengaan van zowel droogte als overstromingen en het verbeteren van waterkwaliteit.
Aansluiten bij SWOT en regionale identiteit	<ul style="list-style-type: none"> ▶ De regio Kempen is een weinig 'verharde' regio, met nog veel groen. ▶ De regio is droogtegevoelig omwille van de zandgronden, vooral in het westen en het zuiden. Waterbuffering of hergebruik is voor de hele regio relevant. ▶ Waterkwaliteit staat in heel Vlaanderen onder druk, zo ook in regio Kempen.
Aansluiting bij Vlaamse prioriteiten en provinciale	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Living labs/ proeftuinen vanuit de landbouwsector

kadernota platteland	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Ondersteuning van geïntegreerde oplossingen, die vanuit partnerschappen en expertise uit het werkveld tot stand komen en bijgevolg op een breed draagvlak berusten
Aandachtspunten	<p>Gezien deze maatregelen in alle gemeenten aan de orde zijn, zullen we de middelen selectief moeten richten op:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ vernieuwende projecten; ▶ (kritische) plaatsen, waar ingrepen de grootste impact ressorteren.
Voorbeelden van acties	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Bovengrondse bergingscapaciteit vergroten (bufferen): bijv. natuurlijke bufferzones, compartimenteren van waterlopen i.f.v. sturen van het waterpeil, sponslandschappen, sportterreinen met waterbuffering (water opvangen om terreinen te besproeien)... ▶ Ondergrondse infiltratiecapaciteit verhogen (infiltreren): infiltratiepoelen, ontharding van dorpskernen... ▶ Waterbesparende gewassen en teelttechnieken en milieuvriendelijke ongediertebestrijding en bemesting. ▶ Acties om het thema 'water' onder de aandacht te brengen bij het brede publiek. Bijv. de Geveltuinbrigade (van Gent), kampioenschappen tegelwippen...
Doelgroep(en)	<p>Land- en tuinbouworganisaties en -bedrijven</p> <p>Landschaps- en natuurverenigingen, landeigenaars en beheerders</p> <p>Lokale besturen en intergemeentelijke verenigingen</p> <p>Kenniscentra</p>

6. Samenwerking met andere LEADER-regio's

Vanuit Europa en de Vlaamse overheid (oproepreglement van VLM) wordt gevraagd om een deel van de LEADER-middelen in te zetten op samenwerking met andere LEADER-regio's binnen en buiten Vlaanderen. Het is niet eenvoudig om daar nu al voorafnames rond te doen, gezien ook de andere LEADER-regio's op dit moment bezig zijn met de opmaak van hun programma en nog niet duidelijk is hoe de doelstellingen en actiesporen aan elkaar raken. Toch voorzien we om minstens het verplichte minimum van €125.000 (zie oproepreglement VLM) te besteden aan samenwerkingsprojecten.

Om snel perspectief te krijgen op interessante mogelijkheden tot samenwerking voorzien we bij aanvang van het programma:

- ▶ Een opstartevent met de verschillende LEADER-groepen in de provincie Limburg om ambities uit te wisselen en samenwerking te verkennen;
- ▶ Een brainstorm met LAG-leden over mogelijke samenwerking met andere LEADER-gebieden.

Op verschillende thema's zijn er cross-overs met de burens. Zonder hierin limitatief te willen zijn, denken we bijvoorbeeld aan de mogelijkheid van grensoverschrijdende landschapsprojecten in het Grenspark Kempen-Broek, of samenwerkingsprojecten rond landbouw met de noordelijke Maasgemeenten die naar profiel van landbouw sterk aansluiten bij regio Kempen.

7. Samenstelling en werking van de Lokale Actiegroep

7.1. Juridische structuur en samenstelling

De coördinatie van het LEADER-programma en de ondersteuning van de werking van de Lokale Actiegroep, wordt opgenomen door het provinciebestuur van Limburg, dat hierbij optreedt als administratief en financieel eerstverantwoordelijke van de Lokale Actiegroep.

SAMENSTELLING, VOORZITTERSCHAP, ENGAGEMENT

De Lokale Actiegroep is verantwoordelijk voor de sturing, organisatie en animatie van het LEADER-programma. De groep moet:

- ▶ enerzijds in staat zijn om voldoende af te dalen in de regio;
- ▶ anderzijds voldoende in staat zijn om naar buiten kijken (netwerking met andere LEADER-regio's).

Het is een publiek-privaat partnerschap, waarbij het merendeel (minstens 51%) van de leden vanuit het private middenveld komen.

De kandidaat Lokale Actiegroep Kempen is samengesteld uit een geheel van partners waarin de lokale besturen uit het afgebakend gebied en de sociaaleconomische sectoren van het gebied vertegenwoordigd zijn, rekening houdend met de doelstellingen van de voorliggende Lokale ontwikkelingsstrategie.

Het voorzitterschap zal waargenomen worden door de gedeputeerde voor landbouw en platteland om op deze manier een generalistische en objectieve kijk te behouden op het programma en de projectwerking binnen de regio. De voorzitter heeft geen stemrecht.

In tabel 5 is een voorstel van de samenstelling van de LAG opgenomen, samengesteld op basis van een representatieve vertegenwoordiging van de LEADER-regio en een spreiding over de drie onderscheiden thema's. Na de goedkeuring van het LOS en de kandidaat LAG zal de samenstelling van LAG definitief vastgelegd worden en wordt een samenwerkingsovereenkomst tussen alle LAG-leden afgesloten. Dit wordt bekrachtigd in de opstartvergadering van de LAG.

De samenstelling van de kandidaat LAG is geen statisch gegeven. Leden van de LAG kunnen ervoor kiezen hun engagement in de LAG op te zeggen. Daarnaast kunnen niet-leden uit de private sector uit het LEADER-gebied een gemotiveerde aanvraag indienen om tot de LAG toe te treden. De LAG zal vervolgens deze aanvraag bespreken en hierover een beslissing treffen rekening houdend met de representativiteit voor de LEADER-regio.

Tabel 5: Samenstelling LAG

Vertegenwoordiging vanuit de besturen (13 leden)
Provinciebestuur Limburg
Gemeentebestuur As
Gemeentebestuur Bocholt
Gemeentebestuur Bree
Gemeentebestuur Hamont-Achel
Gemeentebestuur Hechtel-Eksel
Gemeentebestuur Houthalen-Helchteren
Gemeentebestuur Leopoldsburg

Gemeentebestuur Lommel
Gemeentebestuur Oudsbergen
Gemeentebestuur Peer
Gemeentebestuur Pelt
Gemeentebestuur Zutendaal
Vertegenwoordiging plattelandsactoren vanuit het middenveld
Prioriteit 1: Landbouw en energie (6)
Proef- en vormingscentrum voor de landbouw (PVL)
Boerenbond
Groene Kring
Landbouwkamer
Boerennatuur Vlaanderen
Unizo
Prioriteit 2: Leefbare en levendige dorpen (6)
STEBO
Landelijke Gilden
Ferm
SAAMO
De Biehal vzw
Welzijnsregio Noord
Prioriteit 3: Landschappen en water (3)
Regionaal Landschap Lage Kempen (RLLK)
Regionaal Landschap Kempen en Maasland
Limburgse natuurkoepel

JURIDISCHE STRUCTUUR

De Provincie Limburg, directie Ondernemen, dienst Landbouw en Platteland neemt de rol van administratief en financieel eerstverantwoordelijke op voor de Lokale Actiegroep Kempen.

De Lokale Actiegroep Kempen opteert voor de vorm van een interbestuurlijke vereniging. De interbestuurlijke vereniging is juridisch een samenwerkingsverband zonder rechtspersoonlijkheid en zonder beheersoverdracht en heeft de uitvoering van de voorliggende Lokale Ontwikkelingsstrategie tot opdracht.

Conform het decreet Lokaal bestuur d.d. 2017-12-22, art 392 t/m 395, zal een samenwerkingsovereenkomst worden afgesloten tussen de betrokken partners en lokale besturen. Deze zal binnen de zes maanden na goedkeuring van de voorliggende Lokale Ontwikkelingsstrategie gefinaliseerd worden. Het decreet geeft alle partners de mogelijkheid om een inbreng te doen in deze interbestuurlijke vereniging in oprichting. Langs deze weg zal door de Provincie Limburg de rol van administratieve en financiële eerstverantwoordelijke worden opgenomen.

De bovengenoemde administratief en financieel eerstverantwoordelijke heeft ruime ervaring en expertise in het beheer van Europese programma's. Tijdens PDPOII en PDPOIII was ze al eerstverantwoordelijke voor de Limburgse Leadergroepen: de Plaatselijke Groep Leader Haspengouw en de Plaatselijke Groep Leader Kempen en Maasland. Daarnaast heeft de eerstverantwoordelijke ook ervaring opgedaan in andere programma's zoals Omgevingskwaliteit en vitaliteit op het platteland, EFRO, Interreg. Bovendien huisvest de Provincie Limburg ook de secretariaten van de andere Limburgse Leadergebieden, binnen de dienst Landbouw en Platteland. Dit zorgt voor een optimale coördinatie tussen de Lokale Actiegroepen en zo vormt de dienst Landbouw en Platteland het provinciaal aanspreekpunt m.b.t. plattelandsontwikkeling.

De Lokale Actiegroep zal samengesteld worden uit één vertegenwoordiger van elke partner en voor de gemeenten aangewezen onder de burgemeester, de schepenen of gemeenteraadsleden.

7.2. Besluitvorming en beoordeling van projecten, procedure voor belangenconflicten

Voor de besluitvorming en beoordeling van projecten volgen we de procedure die op Vlaams niveau werd **uitgewerkt**. Deze procedure verloopt in 3 stappen: projectinitiatie, vooraanmelding en formele indiening. Enkel in de laatste stap gaat het formeel over goedkeuren. De eerste twee stappen zijn voorbereidend.

Onderstaande figuur geeft de drie stappen in de procedure visueel weer. In onderstaande alinea geven we meer duiding bij elke fase van de projectbeoordeling.

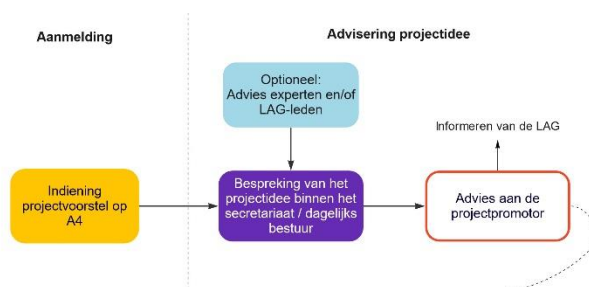

1. Projectinitiatie

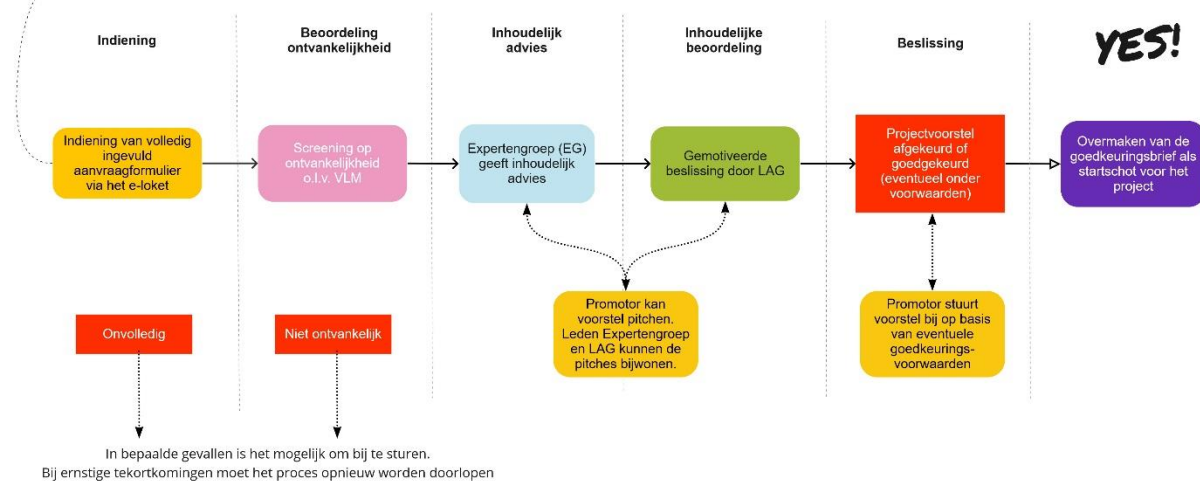
Doel = LEADER bekendmaken,
goede projecten makelen en aantrekken

2. Vooraanmelding

Passen de projectideeën binnen LEADER?

3. Beoordeling

Opgemaakt door

PROJECTINITIATIE

Onder 'projectinitiatie' vatten we de continue aandacht van de LEADER-groepen voor het aantrekken en makelen van goede projecten. Het omvat het onder de aandacht brengen van de Lokale Ontwikkelingsstrategie en het stimuleren en verbinden van plattelandsbewoners en -verenigingen om projectvoorstellen uit te werken en in te dienen.

- ▶ De fase 'projectinitiatie' staat altijd open, maar kent vanzelfsprekend pieken in de periode van oproepen en mogelijkheid voor het indienen van projecten. De invulling varieert periodiek en volgt de ritmiek van oproepen (jaarlijks- halfjaarlijks, enz).

- ▶ De LAG-coördinator speelt een belangrijke rol in deze fase: zowel intern (LAG-leden engageren – zie verder) als extern (aanspreekpunt, go-between, makelaar om partijen samen te brengen en in contact met elkaar te brengen in functie van projectontwikkeling).
- ▶ In deze fase zetten we in op een brede en open communicatie om zoveel mogelijk actoren te bereiken, ook zij die niet-georganiseerd zijn en/of nog niet eerder hebben gehoord over LEADER.
- ▶ De invulling van deze fase is zowel receptief (contactpunt), als proactief (de boer opgaan, projecten makelen en aanjagen).
- ▶ Geen “controles” in deze fase, wel informeren, inspireren, en advies verstrekken. De vrije gespreksruimte die er is benutten om de geest van LEADER over te brengen op de regio-actoren: vrijblijvend advies geven, inspireren via voorbeeldprojecten, inspiratiesessies organiseren op locaties van eerdere LEADER-projecten, actoren samenbrengen, vormingsmomenten...
- ▶ Ook LAG-leden en experts kunnen tijdens deze fase al betrokken worden in de contactmomenten met (potentiële) promotoren.

VOORAANMELDING

De fase van vooraanmelding is bedoeld om na te gaan of projectideeën passen binnen LEADER. Deze fase geeft de kans om kandidaat-promotoren ten volle mee te nemen in de doelstellingen van de LOS en om de verwachtingen van de LAG te duiden. In deze fase zijn er drie stappen:

1. Indiening van het projectvoorstel door de promotor, in beknopte vorm, een 'A4' volstaat.
2. Bespreking van het projectidee binnen het secretariaat.
3. Vervolgens krijgen de promotoren feedback vanuit het secretariaat. De focus ligt daarbij op de inhoud van de voorstellen en de aansluiting ervan met de Lokale ontwikkelingsstrategie. Daarnaast worden promotoren ook geïnformeerd over formele vereisten die ze in acht moeten nemen bij indiening.

LAG-leden spreken zich in deze fase doorgaans niet rechtstreeks uit over projectvoorstellen, tenzij ervoor wordt gekozen om ook het advies van de LAG (en/of de Expertengroep) in te winnen.

FORMELE INDIENING EN BEOORDELING VAN PROJECTVOORSTELLEN

De derde fase gaat over de formele indiening van projectvoorstellen door de promotor via het e-loket. Van zodra de voorstellen formeel zijn ingediend worden ze beoordeeld aan de hand van vier typen van criteria (zie onderstaand kader).

De vier soorten beoordelingscriteria

1. Ontvankelijkheidscriteria;
2. Criteria die door de Expertengroep worden behandeld. Deze criteria zijn algemene kwaliteitscriteria voor projecten en LEADER-criteria met een generiek karakter: innovatie en multisectoraal/geïntegreerd, haalbaarheid, duurzaamheid;
3. Criteria die door de Lokale Actiegroep worden behandeld. Dit zijn criteria die het verband beoordelen van het project met de lokale context, de lokale strategie en de actoren.
4. Criteria die betrekking hebben op de LEADER-werking en het karakter van de procedure.

De Lokale Actiegroep zal zijn voorbereidend werk richten op de criteria die we hebben benoemd, maar zal in de finale goedkeuring alle criteria in rekening nemen en het project in zijn geheel beoordelen.

Projectvoorstellen worden eerst gescreend op ontvankelijkheid. De centrale diensten van de VLM nemen daarin de lead, weliswaar in overleg met de provincie en de LEADER-coördinator.

De ontvankelijkheidscriteria bestaan uit vier clusters:

1. Administratieve verplichtingen;
2. Financiële condities;
3. Aard van het project;
4. Statuut promotor

Als een voorstel niet ontvankelijk is wordt het afgewezen en gaat het niet door voor behandeling naar de Expertengroep en de LAG. De LAG wordt in kennis gesteld van de niet-ontvankelijkheid. Als het gaat over het ontbreken van een administratief stuk, kan een promotor dit binnen een periode van 14 dagen in orde brengen.

Tabel 6: Ontvankelijkheidscriteria

criterium	Indicatoren
Administratieve verplichtingen	<ul style="list-style-type: none"> ▶ De projectfiche moet uiterlijk op de indieningsdatum en volledig zijn ingediend. Dit enkel digitaal. ▶ De noodzakelijke vergunningen zijn aangevraagd, althans voor de vergunningen die op het ogenblik van de aanvraag gekend zijn. ▶ Voor infrastructuurwerken worden prijsoffertes, ramingen of een meetstaat meegestuurd. ▶ Ondertekende samenwerkingsovereenkomsten zijn toegevoegd indien gewerkt wordt met copromotoren.
Financiële condities	<ul style="list-style-type: none"> ▶ De maximale projectkost van het totale project bedraagt €1.000.000. ▶ Er is voldaan aan de volgende voorwaarden: <ul style="list-style-type: none"> - 15% eigen inbreng van de hoofd- en (eventuele) copromotoren - 35% cofinanciering ▶ Het project krijgt geen andere Europese, Vlaamse of provinciale subsidie.
Aard van het project	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Het project wordt uitgevoerd binnen het afgebakende Leadergebied. ▶ Onderzoeksopdrachten en studies komen niet in aanmerking tenzij de studie wordt uitgevoerd ter voorbereiding van een concreet project en dit project deel uitmaakt van de projectaanvraag.
Statuut van de promotor	<ul style="list-style-type: none"> ▶ De promotor en copromotor zijn begunstigden.

Na de beoordeling van de ontvankelijkheid volgt de inhoudelijke beoordeling van het project. Dat is een duobaan van de Expertengroep en de Lokale Actiegroep, met dien verstande dat de Lokale Actiegroep het laatste woord heeft, de Expertengroep treedt op als adviseur.

Vooraleer een voorstel behandeld wordt door de LAG, wordt het geadviseerd door de Expertengroep. De Expertengroep bestaat uit provinciale deskundigen met een expertise die raakt aan de plattelands thema's binnen

LEADER. Zo mogelijk niet enkel thema-experten, maar ook deskundigen met een multidisciplinaire focus, in lijn met het LEADER-uitgangspunt 'Multisectoraal en geïntegreerd'. De LAG-coördinator neemt deel als waarnemer.

De expertengroep richt zijn bespreking op volgende vier criteria:

1. Haalbaarheid;
2. Duurzaamheid;
3. Innovatie;
4. Multisectoraal en geïntegreerd.

Het advies van de Expertengroep is oriënterend, maar niet bindend ten aanzien van de Lokale Actiegroepen. Dat het LEADER-programma en de uitvoering ervan onder leiding staat van een lokaal publiek-privaat partnerschap, is namelijk een centraal uitgangspunt van LEADER. Als de LAG wenst af te wijken van het advies van de Expertengroep, moet dit wél grondig worden gemotiveerd.

Tabel 7: Beoordelingscriteria Expertengroep

criterium	Indicatoren
Haalbaarheid	<p>Realistische duur en looptijd</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ Het project heeft de intentie binnen de 3 maanden na goedkeuring te starten. ▶ De looptijd van het project is realistisch. <p>Heldere uitwerking</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ Er ligt een duidelijke visie en een sterk concept aan de basis van het project. ▶ De beoogde impact en resultaten zijn benoemd en vertaald in indicatoren die meetbaar, relevant en bruikbaar zijn. ▶ Het project is helder uitgewerkt in een stappenplan en duidelijke acties. ▶ De kritische succesfactoren zijn in kaart gebracht en te overwinnen. Het project besteedt specifiek aandacht aan kwaliteitszorg en kwaliteitsbewaking. <p>Financieel plan</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ Het project heeft een sluitend financieel plan, dat voldoet aan alle financieringsvoorwaarden: <ul style="list-style-type: none"> - De verhouding tussen de kostprijs en de omvang en de impact van het project is redelijk. - Er is een juiste inschatting gemaakt van de kosten (type, grootte). - De personeelskost staat in verhouding tot het project. - Zijn alle mogelijke inkomsten die het project zou genereren ingebracht? - In de handleiding staan verschillende (soorten) kosten die niet in aanmerking komen voor cofinanciering. Deze mogen niet zijn opgenomen in het aanvraagformulier en de financiële tabel. <p>Impact en resultaat</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ Zijn de impact en de beoogde resultaten voldoende concreet benoemd? ▶ Zijn de beoogde resultaten tegelijk ambitieus en realistisch?

Duurzaamheid	<p>Het project houdt rekening met de 3 facetten van duurzaamheid:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ economische duurzaamheid: positief effect lokale economie, werkgelegenheid, draagt bij tot de diversificatie van de economische structuur, is gericht op groeipotenties, speelt in op de natuurlijke rijkdommen van het gebied, of draagt bij tot inkomstenstijging en –diversificatie; ▶ ecologische duurzaamheid: het behoud van natuurlijke rijkdommen zoals uitputtelijke hulpbronnen (grondstoffen, brandstoffen, water, lucht,...), biodiversiteit en bossen en andere ruimte ingenomen door natuur. Gaat ook over het gebruik van FSC hout, duurzame mobiliteit, ...; ▶ sociale duurzaamheid: het tegengaan van sociale uitsluiting, toegankelijkheid, aandacht voor kwetsbare groepen, ...
Innovatie	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Het project is innovierend voor de regio qua methodiek, problematiek, product, proces, markt, technologisch, sociaal, organisatorisch, financieel, strategisch. ▶ Het project geeft op een innovatieve manier invulling aan een reële nood op het platteland. ▶ Het project wordt uitgevoerd door een innovatief of vernieuwend partnerschap.
Multisectoraal geïntegreerd	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Er wordt meerwaarde gerealiseerd op verschillende beleidsdomeinen tegelijk. ▶ Het project wordt vanuit verschillende invalshoeken benaderd, zodat 'voortgang' op één domein niet ten koste gaat van een ander domein.

Bespreking en finale beoordeling door de LAG. De beslissing over projecten is de volle bevoegdheid van de Lokale Actiegroep. Zij kan zich in haar motivatie beroepen op alle goedkeuringscriteria, maar gelet op het feit dat het project al door de Expertengroep werd getoetst, zal zij zich in hoofdzaak richten op criteria die te maken hebben met lokale context, strategie en actoren.

Tabel 8: Beoordelingscriteria Lokale Actiegroep

criterium	Indicatoren
Bijdrage aan de Lokale Ontwikkelingsstrategie	<ul style="list-style-type: none"> ▶ De doelstelling van het project past binnen de doelstellingen en prioriteiten van de Lokale Ontwikkelingsstrategie 2023-2027. ▶ Het project is complementair met andere projecten van de ontwikkelingsstrategie en/of andere projecten binnen de regio?
Bereik en continuïteit	<ul style="list-style-type: none"> ▶ De projectpromotor streeft een maximaal bereik van actoren en doelgroepen na. ▶ Het project heeft een voorbeeldfunctie of een hefboomeffect. ▶ Het project is overdraagbaar naar andere gemeenten/gebieden. ▶ Het project is geen eendagsvlieg en levert inspanningen om te kunnen blijven bestaan en impact te hebben op lange termijn. ▶ Het project draagt bij aan de verspreiding van kennis over LEADER én het project en haar resultaten via opleiding en vorming, demo's, website, evenementen, pers,
Promotor en capaciteit	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Werd het project door de meest geschikte aanvrager ingediend:

	<ul style="list-style-type: none"> - heeft de promotor kennis van het gebied?⁹ - is de promotor al actief in het gebied? - heeft de promotor kennis van de diverse plattelandssectoren? - heeft de promotor ervaring met de materie? <ul style="list-style-type: none"> ▶ De personeelscapaciteit is realistisch: <ul style="list-style-type: none"> - Is er een duidelijke trekker voor het project? - Is er voldoende expertise en voeling met de materie (referenties)? - Beschikt de promotor over de juiste expertise en uitrusting voor de uitvoering of latere exploitatie van het project? - Is er back up voorzien ingeval het wegvallen van een medewerker? - Voorziet men eventuele externe ondersteuning om inhoudelijke of administratieve verplichtingen na te komen? ▶ Kan de promotor de continuïteit van de opgestarte werking structureel verankeren?
Bottom-up	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Werkt het project met en voor de inwoners van het gebied? ▶ Wordt het project aangedragen, of ondersteund door de doelgroep, de bevolking, de buurt of de regio-actoren?
Samenwerking	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Er is een haalbare samenwerking met andere actoren, die voordelen oplevert voor alle partijen. ▶ De bijdrage van de verschillende partners is helder, geduid en gemotiveerd. ▶ Er worden geen belangrijke partijen over het hoofd gezien, die belangrijke toegevoegde waarde zouden kunnen brengen in het project.
Gebiedsgericht	<ul style="list-style-type: none"> ▶ De problematiek of methodiek is specifiek voor het projectgebied. ▶ Het project is gedragen door het gebied. ▶ Het project geeft een meerwaarde aan de streekidentiteit. ▶ Het project is complementair met andere lokale en regionale beleidsplannen en beleidsinitiatieven zoals gemeentelijke structuurplannen, toeristische plannen of regiovisies.
Innovatie	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Geeft het project op een innovatieve manier invulling aan een reële nood in de regio? ▶ Is het project geen reguliere werking van de promotor/copromotor en is het geen kopie van een bestaand project?

⁹ Als de standplaats van de promotor buiten het gebied ligt, moet hij zijn betrokkenheid bij het gebied kunnen aantonen in de projectfiche. De resultaten van het project moeten steeds ten goede komen aan het LEADER-gebied, maar kosten die enkel nodig zijn om het project tot stand te brengen (zoals personeelskosten en bijhorende overheadkosten) kunnen wel buiten het gebied gemaakt worden.

De laatste stap bestaat uit het meedelen van de beslissing van de LAG aan de promotor. Promotoren van goedgekeurde projecten ontvangen een goedkeuringsbrief. In functie van transparantie is een publieke consultatie mogelijk van het verslag van de LAG, met daarin de beoordeling van de projecten.

Doorheen de beoordelingsfase bestaat de mogelijkheid dat promotoren hun voorstel mondeling toelichten of 'pitchen'. Doelstelling is om op korte tijd een goede impressie te krijgen van de promotor en zijn of haar project en eventuele onduidelijkheden uit te klaren.

Zo'n ronde van toelichting staat open voor de leden van de Expertengroep, en voor de LAG-leden. Om de werkdruk te beperken kunnen deze sessies digitaal verlopen, zodat experts en LAG-leden op een gerichte manier kunnen deelnemen op basis van hun expertise of eventuele vragen. De sessies kunnen ook worden opgenomen en op een later moment worden teruggekeken.

7.3. Secretariaat: dagelijkse coördinatie, administratie en personeel

De coördinatie van het LEADER-programma en de ondersteuning van de werking van de Lokale Actiegroep, wordt opgenomen door het provinciebestuur van Limburg, dat hierbij optreedt als administratief en financieel eerstverantwoordelijke van de Lokale Actiegroep. De Provincie Limburg stelt hiervoor een LEADER-coördinator ter beschikking voor de hele projectperiode tot 2030.

Taken Leadersecretariaat:

- ▶ Het verzorgen van de dagdagelijkse werking van de Lokale Actiegroep;
- ▶ Het beheren van het budget als een goede huisvader (onderverdeeld in jaartranches) dat ter beschikking wordt gesteld voor het LEADER-gebied;
- ▶ Het zorgen voor het financieel beheer van de werkingsmiddelen van de Lokale Actiegroep;
- ▶ Het faciliteren van de vergaderingen van de Expertengroep en de Lokale Actiegroep en het verzorgen van de administratie;
- ▶ Het zorgen voor een goede inhoudelijke, administratieve en financiële opvolging van de projecten en de werking van de Lokale Actiegroep;
- ▶ Het op de voet volgen van de provinciale, Vlaamse en Europese ontwikkelingen met betrekking tot plattelandsontwikkeling;
- ▶ Het voorzien in de nodige opleiding voor de medewerkers en de leden van de Lokale Actiegroep, daarbij ondersteund door de beheersdienst en het Vlaams Ruraal Netwerk;
- ▶ Het ontwikkelen van promotiemateriaal en sensibilisering- en infosessies voor potentiële promotoren;
- ▶ Het verzorgen van de communicatie over het programma in het gebied;
- ▶ Het voeren van regelmatige communicatie met betrekking tot de vergaderingen van de Lokale Actiegroep en de stand van zaken van het programma;
- ▶ Het proactief op zoek gaan naar goede ideeën die kunnen bijdragen aan de realisatie van de Lokale Ontwikkelingsstrategie als projectmakelaar en deze toeleiden naar het programma;
- ▶ Het begeleiden van de projectindieners en het bezorgen aan de begunstigden van alle instructies van de beheersdienst;
- ▶ Het informeren van de begunstigden over de eisen inzake de verstrekking van gegevens aan de beheersdienst en inzake de registratie van de output en de resultaten;
- ▶ Het informeren van promotoren over de beslissingen van de Lokale Actiegroep;

- ▶ Het toezien op en vermijden van onregelmatige Europese en Vlaamse dubbele financiering, dit tezamen met de beheersdienst;
- ▶ Het toezien op het vermijden van belangenconflicten;
- ▶ Het toezien op en vermijden van fraudebestrijding;
- ▶ Het uitvoeren van door de beheersdienst of het VMC gedelegeerde taken in het kader van de administratieve controle van de betalingsaanvragen van projecten;
- ▶ Het uitvoeren van de investeringscontrole van investeringsprojecten aan de hand van richtlijnen die de beheersdienst daartoe voorziet;
- ▶ Het verstrekken van de nodige inlichtingen aan het VMC en de beheersdienst i.v.m. de uitvoering van de Leadermaatregel;
- ▶ Maakt minstens één keer binnen de programmaperiode een evaluatie op
- ▶ Het monitoren en evalueren van de indicatoren;
- ▶ Samenwerking initiëren en onderhouden met andere LEADER-secretariaten binnen Vlaanderen en daarbuiten met het oog op het ontwikkelen en uitvoeren van samenwerkingsprojecten onder meer gericht op kennisuitwisseling;
- ▶ Het optreden als ambassadeur voor het gebied samen met de LAG-leden zowel binnen als buiten de regio;
- ▶ Het uitvoeren van eventuele andere taken die na overleg door het Vlaams Managementcomité of de beheersdienst worden gedelegeerd.

8. Communicatie

Communicatie krijgt binnen het LEADER-programma '23-'27 een centrale plaats. Het objectief is enerzijds om met het programma zoveel mogelijk mensen en organisaties te bereiken en anderzijds om ervoor te zorgen dat de inzichten die gegenereerd worden tijdens en door het LEADER-programma, maximaal gedeeld worden.

We geven hieronder meer uitleg over de communicatiedoelen, de doelgroepen die we willen bereiken en de middelen die we hiervoor zullen inzetten.

COMMUNICATIEDOELEN

De communicatiestrategie dient vier doelen:

1. Verhogen van kennis over de lokale ontwikkelingsstrategie;
2. Positieve houding en sterk draagvlak realiseren;
3. Stimuleren tot actie;
4. Op de hoogte houden van alle betrokken actoren en instanties.

Het eerste communicatiedoel is gericht op het verhogen van kennis over de lokale ontwikkelingsstrategie:

- ▶ De doelstellingen en actiesporen van het ontwikkelingsplan bekend maken;
- ▶ De contactgegevens van de secretariaatsmedewerkers vlot ter beschikking stellen;
- ▶ De Europese publiciteitsrichtlijnen en andere communicatieverplichtingen bekend maken;
- ▶ De uitvoering en de resultaten van de Lokale Ontwikkelingsstrategie onder de aandacht brengen.

Het tweede communicatiedoel is gericht op het creëren van een positieve houding en een sterk draagvlak bij de stakeholders binnen en buiten de regio. Meer specifiek hebben we het over:

- ▶ Het verwerven van een positief imago van de Lokale Actiegroep;
- ▶ Het verwerven van een positieve naamsbekendheid en globale bekendheid van de Lokale Ontwikkelingsstrategie en de Leadermethodiek;
- ▶ Het bevorderen van een sterk draagvlak voor LEADER en het realiseren van een hoge betrokkenheid bij de ontwikkelingsstrategie.

Het derde communicatiedoel is gericht op het stimuleren tot actie bij LAG-leden en potentiële promotoren. Meer specifiek richten we ons op:

- ▶ Duidelijke informatie over de mogelijkheden en de ondersteuning vanuit het programma, zodat er actief gebruik van gemaakt wordt.
- ▶ Het weghalen van de drempels die mensen en organisaties ervaren tegenover het programma. We willen duidelijk maken dat iedereen er beroep op kan doen en op een eenvoudige manier zijn ideeën kan afoetsen en bespreken (contact met de coördinator, indienen van een projectidee op A4, etc.).

Het vierde communicatiedoel is het permanent op de hoogte houden van alle betrokken instanties bij het programma en de verantwoording van de ingezette middelen. We hebben het dan over het informeren van het programmasecretariaat, VLM, VRN, deputatie en provincieraad, het plattelandsloket, de provinciale diensten, de LAG-leden en de leden van de Expertengroep. Deze communicatie moet een goede afstemming verzekeren tussen alle beleidsinstanties die zich met het provinciale, het Vlaamse en het Europese plattelandsbeleid inlaten en een goede wisselwerking tot stand brengen tussen het plattelandsbeleid als een transversaal gegeven en het sectoraal beleid op vlak van toerisme, ruimte, wonen, vrije tijd, cultuur, etc.

COMMUNICATIEDOELGROEPEN

De communicatiestrategie is gericht op volgende groepen:

- ▶ (Potentiële) promotoren, copromotoren en partners; Daarbij willen we zover mogelijk afdalen in de regio, zodat we ook kleine organisaties en verenigingen bereiken;
- ▶ LAG-leden, leden van de Expertengroep;
- ▶ Het brede middenveld in de regio, zowel publieke, intermediaire als private organisaties;
- ▶ Provinciale organen en diensten: deputatie en provincieraad, provinciale diensten;
- ▶ Programmasecretariaat, VLM, VRN en andere overkoepelende communicatie-instanties over Europees beleid;
- ▶ Het 'grote publiek': jongvolwassenen, gezinnen en senioren.

COMMUNICATIEMIX EN MIDDELEN

Voor de communicatie willen we diverse kanalen en middelen inzetten:

- ▶ Een overzichtelijke website waarop alle informatie over het programma is te vinden.
- ▶ Fysieke communicatiemomenten waaronder een startmoment van het LEADER-programma in de regio.
- ▶ Elke LEADER-oproep voor projecten zal breed verspreid worden, ook naar de (lokale) pers.
- ▶ De communicatiekanalen van de partners zullen maximaal worden aangesproken. Denk onder andere aan de infobladen van de gemeenten, maar ook de publicaties van de middenveldorganisaties.
- ▶ Alle promotoren worden eraan gehouden om te communiceren over (de resultaten van) hun project.

VERPLICHTE VERMELDING VAN DE LEADER-STEUN

De Europese Commissie verbindt aan haar subsidieverstrekking specifieke communicatievoorwaarden. Daarmee wil ze de Europese steun voor het platteland onder de aandacht brengen van een breder publiek.

In de communicatie en de informatievoorziening door de promotoren en de LAG moet in ieder geval de bijdrage aan de Europese Commissie aan het ontwikkelingsplan telkens worden aangegeven via de verplichte logovermelding. Centraal in de communicatievoorwaarden staat dat de projectpromotoren en –uitvoerders zoveel mogelijk uitdragen dat hun project mede tot stand is gekomen dankzij Europese middelen voor plattelandsbeleid. Aan de projectpromotoren wordt deze voorwaarde bij de toekenning van de steun opgelegd.

OPENBAARHEID

De projectresultaten en een overzicht van alle toegekende en lopende projecten kunnen te allen tijde en door alle belanghebbenden bij het secretariaat opgevraagd worden.

9. Monitoring en evaluatie

De Lokale Actiegroep wil bewust en kritisch omgaan met de financiële middelen die worden ingezet voor plattelandsontwikkeling. Daartoe worden zowel op programma- als projectniveau maatregelen genomen.

ZELFEVALUATIE DOOR DE COÖRDINATOR EN DE LAG

De Lokale Actiegroep zal op periodieke tijdstippen haar eigen werking (en die van de Expertengroep), de uitvoering van de goedgekeurde projecten en de uitvoering van de globale ontwikkelingsstrategie evalueren.

Op dagelijkse basis is de **coördinator** de eerstelijnsverantwoordelijke voor het toezicht en de evaluatie van de projecten. Vanuit zijn nauw contact met de (co)promotoren stimuleert en ondersteunt hij/zij de promotoren om hun resultaten te behalen. Hij/zij ziet ook toe op hun tussentijdse declaraties. De coördinator kan uit eigen beweging of op vraag van de Lokale Actiegroep, knelpunten ter bespreking voorleggen aan de Lokale Actiegroep.

De **Lokale Actiegroep** zal op permanente basis aandacht hebben voor de voortgang en goede uitvoering van de projecten. Ze zal minstens jaarlijks kritisch stilstaan bij de uitvoering van alle lopende projecten en initiatief nemen als de voortgang onduidelijk is. Ze zal daarbij de promotoren ofwel mondeling of schriftelijk vragen om toelichting of verduidelijking.

Naar aanleiding van de jaarlijkse evaluatie van de projecten, zal de Lokale Actiegroep ook haar eigen werking en die van de Expertengroep onder de loep nemen: de samenstelling, de besluitvorming over de projecten, het omgaan met belangenconflicten, etc.

Na drie jaar zal er een grondige tussentijdse evaluatie plaatsvinden waarbij de Lokale Actiegroep de ontwikkelingsstrategie in haar geheel zal evalueren. Ze zal nagaan of alle prioriteiten voldoende aan bod komen en/of er accenten verlegd dienen te worden. Mogelijks hebben zich ook in de omgeving veranderingen of ontwikkelingen voorgedaan die aanleiding geven voor een bijsturing van de strategie.

MONITORING EN INDICATOREN

Voor de opvolging van de resultaten van de verschillende projecten, zal de Lokale Actiegroep rapporteren op de gemeenschappelijke indicatoren die gelden voor alle LEADER-groepen in Vlaanderen.

Tabel 9: De acht verplichte resultaatindicatoren voor LEADER

Doelstelling	Indicatoren
1. Dekking van LEADER percentage van de plattelandsbevolking vallend onder plaatselijke ontwikkelingsstrategieën	Percentage van de plattelandsbevolking vallend onder plaatselijke ontwikkelingsstrategieën.
2. Slimme transitie plattelandseconomie	Aantal ondersteunde "slimme dorpen"-strategieën/projecten
3. Aansluiting van het platteland van Europa	Aandeel van de plattelandsbevolking dat betere toegang tot diensten en infrastructuur door GLB-steun geniet.
4. Bevordering van de sociale inclusie	Aantal personen dat onder ondersteunende projecten voor sociale inclusie valt.
5. Betere organisatie van de voorzieningsketen	Aandeel landbouwbedrijven dat deelneemt aan producentengroeperingen, -organisaties, lokale markten, korte toeleveringsketens en kwaliteitsregelingen die worden ondersteund door GLB.
6. Milieu- en klimaat gerelateerde prestaties door investeringen in plattelandsgebieden	Aantal verrichtingen dat bijdraagt aan doelstellingen inzake milieuduurzaamheid, matiging van en aanpassing aan klimaatverandering in plattelandsgebieden.
7. Groei en jobs in plattelandsgebieden	Nieuwe in GLB-projecten ondersteunde jobs.
8. Ontwikkeling van de plattelandseconomie	Aantal met GLB-steun gesteunde plattelandsbedrijven, incl. bio-economiebedrijven.

Daarnaast stelt de Lokale Actiegroep voor zichzelf per doelstelling twee eigen indicatoren voorop om de voortgang op te volgen, zie tabel 9. Deze indicatoren zullen o.a. een belangrijke rol spelen in de halfwegevaluatie van het programma door de Lokale Actiegroep (zie hoger).

Tabel 10: indicatoren voor het opvolgen van de resultaten per doelstelling

Doelstelling	Indicatoren
Landbouw	Aantal landbouwers die nieuwe landbouwbedrijfsmodellen verkennen, inclusief verbreding Aantal landbouwbedrijven die nieuwe teelten verkennen
Energie	Nieuwe energiegemeenschappen Nieuwe initiatieven rond energiedelen
Dorpen	Nieuwe multifunctionele dorpsinitiatieven Nieuwe dorpsgemeenschappen/netwerken
Bereikbaarheid voorzieningen	Nieuwe vormen van decentrale diensten Nieuwe vervoersoplossingen
Landschap	Aantal cultuurlandschappen dat werd opgevaardeerd (ha)

	Toename streekeigen flora Toename aantal belevingselement
Water	Bijkomende waterbuffering (in capaciteit, m ³) Verhoogde infiltratiemogelijkheden (in m ²)

10. Financiering projecten en financieel plan

BUDGET LOKALE ACTIEGROEP KEMPEN

Het totale budget voor LEADER 2023-2027 in Vlaanderen, zoals ingediend bij Europa, is 50,5 miljoen euro. De lokale actiegroepen krijgen, volgens onderstaande verdeelsleutel, elk een deel van dat budget. De middelen, per LAG, kunnen om bovenstaande reden pas na de goedkeuring van de LEADER-gebieden en LAG's definitief bepaald worden

Verdeelsleutel:

- ▶ Opmaak LOS: € 25.000 per ontvankelijke kandidaat LEADER-gebied
- ▶ Realisatie LOS:
 - Vaste bijdrage LAG-werking: € 408 250 per erkend goedgekeurd LOS
 - Resterend bedrag wordt verdeeld onder de erkende LAG's volgens de verdeelsleutel:

$$2/3 \frac{\text{open ruimte LEADERgebied}}{\sum \text{oppervlakte open ruimte alle LEADERgebieden Vlaanderen}} + 1/3 \frac{\text{Inwoners Leadergebied}}{\sum \text{inwoners alle LEADERgebieden Vlaanderen}}$$

Bij de aanmelding van de kandidaat Leadergebieden en LAG's heeft de beheersdienst al indicatief een verdeling opgemaakt. Op basis van deze indicatieve verdeling wordt het budget voor de LAG Kempen geraamd op €3.826.571,33. De hiernavolgende bedragen zijn gebaseerd op deze raming en zullen na de goedkeuring en de definitieve verdeling van het budget voor LEADER 2023-2027 geactualiseerd worden.

BUDGET VOOR DE LEADER-COÖRDINATIE EN HET SECRETARIAAT

De kosten voor werking van de LAG, zowel personeels- als operationele kosten, mogen maximaal 25% van het budgetdeel 'Realisatie LOS', voor de hele projectperiode, tot 2030, bedragen.

BUDGET PER PRIORITEIT

Onderstaande tabel geeft een indicatie van hoe het LEADER-budget voor de periode '23-'27 zal worden verdeeld. We beperken ons tot een reservatie op het niveau van de drie prioriteiten om de LAG ruimte te laten voor verdere detaillering en verfijning op het niveau van de actiesporen en oproepen.

De percentages zijn indicatief, er kunnen dus nog (beperkte) verschuivingen plaatsvinden tijdens de periode afhankelijk van de ingediende projectvoorstellen en wijzigende contextfactoren.

Tabel 11: budget per prioriteit

Prioriteiten en doelstellingen	Budget (%)
Prioriteit 1: landbouw en energie	40%
Prioriteit 2: leefbare en levendige dorpen	40%
Prioriteit 3: biodiversiteit en landschappen	20%
TOTAAL	100%

Het grootste gewicht ligt bij de eerste twee prioriteiten, iets minder nadruk ligt op de derde prioriteit. Deze verdeling is gebaseerd op de omgevingsanalyse en het overleg met de stakeholders. Daarnaast werd ook rekening gehouden met het feit dat voor meer grootschalige ingrepen op vlak van water en landschappen kan teruggevallen worden Vlaamse middelen uit o.a. de Blue deal, de waterlandschappen, de landschapsparken, etc.

STEUNPERCENTAGE EN COFINANCIERING PROJECTEN

Maximale subsidiëring vanuit LEADER: 65% van de subsidiabele projectkost

Cofinanciering van minimaal 35%, waarvan minimaal 15% eigen inbreng van de hoofd- en (eventuele) copromotoren

Voor de projecten, uitgezonderd microprojecten, wordt de volgende maximale en minimale projectkost vooropgesteld:

- ▶ Maximale projectkost: 1.000.000 euro;
- ▶ Minimale projectkost: 30.000 euro

Voor microprojecten is er geen minimale projectkost en bedraagt de maximale projectkost 12.000 euro.

Met de minimale projectkost willen we al te grote versnippering vermijden. Bij echt kleinschalige projecten, moeten partijen de handen in elkaar slaan om samen tot een robuuster project te komen met voldoende kritische massa (in de vorm van koepelprojecten).

BEGUNSTIGDEN

Voor elk van de 3 prioriteiten worden de volgende categorieën van mogelijke begunstigen bepaald:

- ▶ publiekrechtelijke rechtspersonen (gemeenten, openbare instellingen,...)*;
- ▶ non-profitorganisatie met rechtspersoonlijkheid uit de private sector (vzw's, stichtingen);
- ▶ non-profitorganisatie met rechtspersoonlijkheid uit de publieke sector (bv. OCMW 's, intercommunales, autonome overheidsbedrijven);
- ▶ coöperatieve vennootschap met beperkte aansprakelijkheid (CVBA) met een sociaal oogmerk of actief op vlak van natuur- en landschapszorg;
- ▶ non-profitorganisaties zonder rechtspersoonlijkheid (feitelijke verenigingen);
- ▶ Natuurlijke personen komen enkel in aanmerking bij microprojecten.

* Voor microprojecten komen lokale besturen (gemeenten, gemeentelijke verzelfstandigde agentschappen, intergemeentelijke samenwerkingsverbanden, OCMW's en verzelfstandigde agentschappen van het OCMW) niet in aanmerking.

Bijlagen

A.1 / Omgevingsanalyse Kempen

In de omgevingsanalyse schetsen we de kenmerken van het gebied: waarin onderscheidt de regio zich van andere regio's? We benoemen ook de sterkten, zwakten, kansen en bedreigingen.

De omgevingsanalyse vormt de onderbouw voor de keuze van de doelstellingen en actiesporen voor het programma.

1.1 Bevolking en demografie

De LEADER-regio Kempen telt 12 gemeenten met in totaal 229.181 inwoners (1/1/2022). De totale oppervlakte bedraagt 789,4 km² of 33% van de totale oppervlakte van Limburg.

Tabel 12: inwoners, bevolkingsdichtheid en ruimtebeslag
Kempen

	Inwoners (2022)	Inwoners (2021)	Bevolkingsdichtheid (2021) (inw/km ²)	Ruimtebeslag (2019) (%)
As	8.251	8.283	374	28,6%
Bocholt	13 506	13.268	224	24,6%
Bree	16 323	16.113	248	25,3%
Hamont-Achel	14 383	14.349	328	29,0%
Hechtel-Eksel	12 776	12.564	164	18,5%
Houthalen-Helchteren	31.681	31.311	400	31,6%
Leopoldsburg	16.611	16.515	731	58,2%
Lommel	34.516	34.278	335	40,9%
Oudsbergen	23.627	23 550	202	21,9%
Peer	16.451	16 416	188	22,9%
Pelt	33.742	33.522	400	35,3%
Zutendaal	7.314	7.300	227	34,7%
LEADER-gebied	229.181	227.469	288	29,2%
Limburg	889.199	883.432	364	30,5%
Vlaams Gewest	6.712.775	6.666.912	489	33,3%

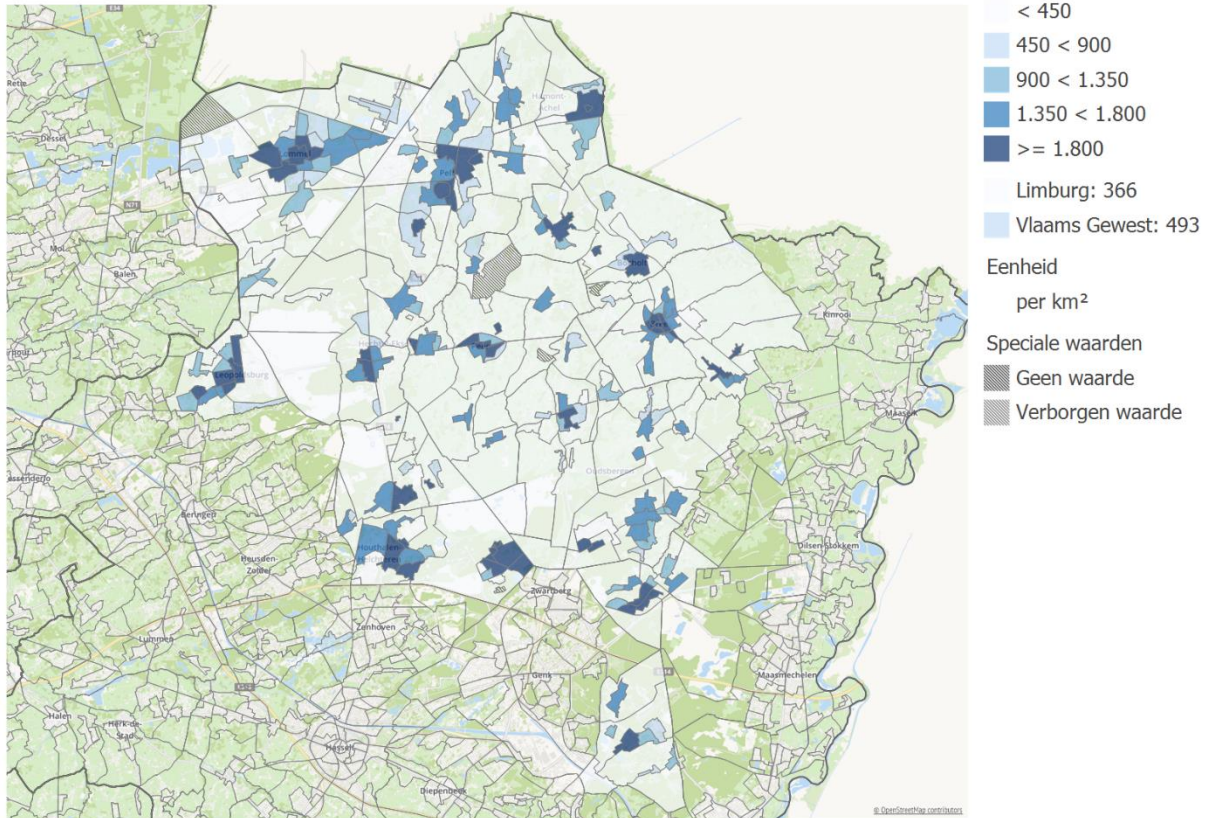
Bron: provincies.incijfers.be

De concentratie van bewoning situeert zich in de kernen van de dorpen. Onderstaande kaart brengt dat in beeld, met vooral in het noorden (bv. Lommel-Pelt) en het westen (Leopoldsburg – Houthalen-Helchteren) een aantal kernen met uitlopers.

Figuur 13: bevolkingsdichtheid op niveau van statistische sector

bevolkingsdichtheid - 2022 - statistische sectoren [343]

Bron: Rijksregister | provincies.incijfers.be

BEVOLKINGSSAMENSTELLING

18,6% van de inwoners zijn minderjarig (2022) (versus 18,4% in Limburg en 19,4% in Vlaanderen). 21,1% is 65 jaar of ouder (2022) (versus 21,4% in Limburg en 20,9% in Vlaanderen). De inwoners zijn m.a.w. iets jonger dan gemiddeld in de provincie Limburg. Dat weerspiegelt zich ook in de gemiddelde leeftijd (2022) van 43,1 jaar, opnieuw onder het gemiddelde van 43,3 jaar in de provincie Limburg en het gemiddelde van 42,5 jaar in Vlaanderen.

De komende jaren zal de gemiddelde leeftijd stijgen: volgens de voorspellingen zal het aantal 65-plussers stijgen van 21,1% in 2022 naar 27,5% in 2035.

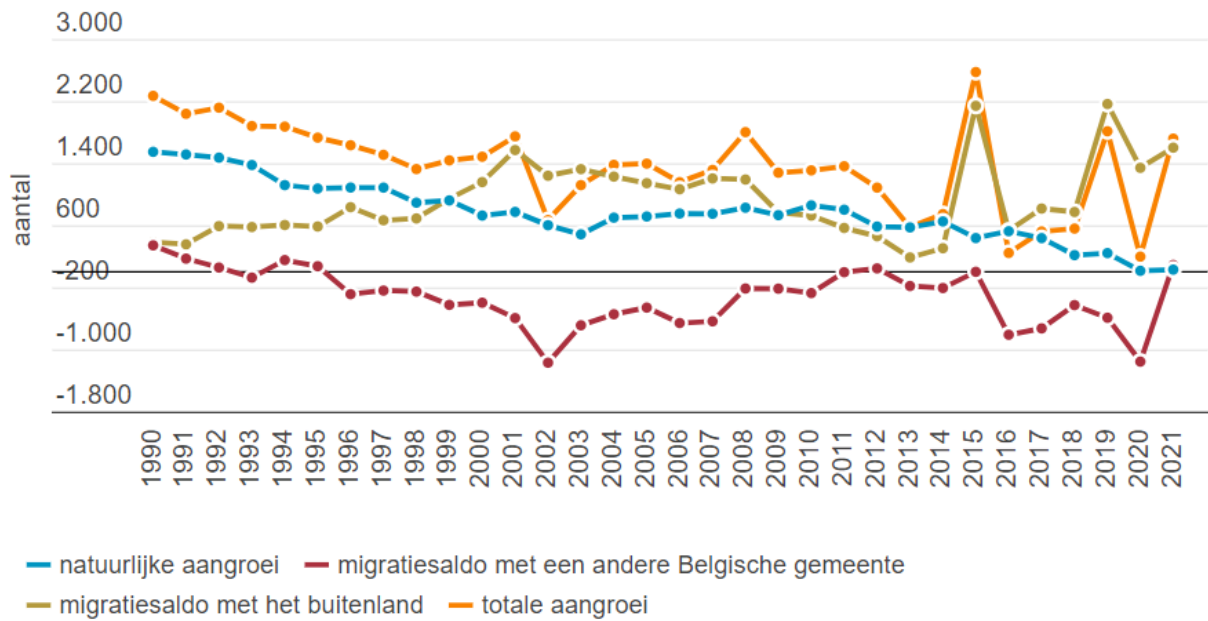
29,9% van de inwoners heeft een niet-Belgische herkomst (2022) (30,0% in Limburg en 24,7% in Vlaanderen). Daarvan komen 2 personen op 3 uit een EU-land (2022) (vooral Nederland en Italië) en 1 op 3 van buiten de EU (2022).

BEVOLKINGSGROEI

Het bevolkingsaantal stijgt elk jaar, maar de groei neemt sinds de jaren '90 geleidelijk af. De laatste jaren zien we sterkere jaarlijkse schommelingen. Waar de groei in 2021 1.600 inwoners bedroeg, was dat in 2020 196 en het jaar voordien 1.811. De grootste schommelingen in de laatste drie jaar doen zich voor in Lommel.

De groei in 2021 van 7,5 inwoners op 1.000 is hoger dan het cijfer voor de provincie (6,5) en het Vlaams gewest (6,9). Dat wordt mede verklaard door een hoger aandeel migratie uit het buitenland.

Figuur 14: evolutie van de bevolking (1990-2021) in de 12 LEADER-gemeenten

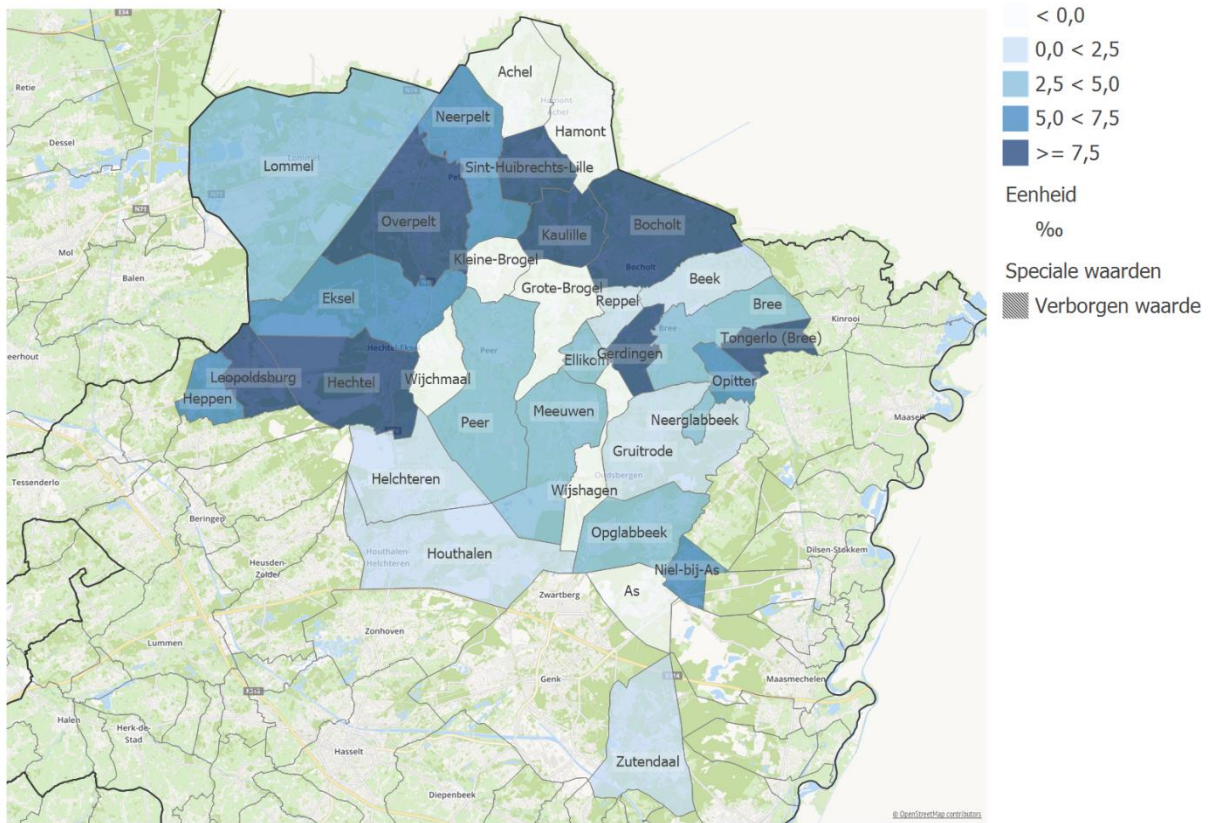

Bron: Rijksregister, via provincies.incijfers.be

De gemiddelde groei voor de regio die we hierboven weergeven, verbergt een aantal belangrijke verschillen die we kunnen observeren als we afdalen naar het niveau van de gemeenten en deelgemeenten. Onderstaande kaart toont de gemiddelde bevolkingsgroei per deelgemeente: de bevolkingsgroei is duidelijk sterker in het noordwesten van de regio dan in het zuidoosten.

Figuur 15: bevolkingsaan groei per 1.000 inwoners, gemiddelde voor de laatste vijf jaar (2017-2021)

Bron: Rijksregister | provincies.incijfers.be

BEVOLKINGSVOORUITZICHTEN

De bevolkingsprognoses van statistiek Vlaanderen voorspellen dat de regio tussen 2022 en 2035 zal aangroeien met zo'n 2.997 inwoners. Deze groei is evenwel niet gelijkmatig. Waar de jongere generatie en de actieve bevolking teruglopen, zien we in onderstaande tabel 13 dat vooral het aandeel 65+ de komende jaren sterk toeneemt; van 21,1% op vandaag naar 27,5% in 2035.

Tabel 13: Totaal aantal inwoners en 65+jaar daarbinnen per gemeente in 2022 en bevolkingsvooruitzichten 2035

	Totaal inwoners			Aandeel 65+		
	2022	2035	%	2022	2035	%
As	8.251	8 652	4,9%	19,6%	25,8%	31,6%
Bocholt	13 506	13 499	-0,1%	21,6%	27,2%	25,9%
Bree	16 323	17 048	4,4%	22,4%	27,9%	24,6%
Hamont-Achel	14 383	14 314	-0,5%	23,6%	29,7%	25,9%
Hechtel-Eksel	12 776	12 874	0,8%	19,7%	26,8%	36,0%
Houthalen-Helchteren	31.681	30 493	-3,8%	19,1%	26%	36,1%
Leopoldsburg	16.611	16 694	0,5%	19,6%	25%	27,6%
Lommel	34.516	34 464	-0,2%	22,1%	29,1%	31,7%
Oudsbergen	23.627	23 834	0,9%	20,7%	27,7%	33,8%

Peer	16.451	16 291	-1,0%	20,5%	28,4%	38,5%
Pelt	33.742	36 344	7,7%	21,8%	27%	23,9%
Zutendaal	7.314	7 671	4,9%	23,6%	30,5%	29,2%
LEADER-regio	229.181	232 178	1,3%	21,1%	27,5%	30,3%
Limburg	889.199	909 200	2,3%	21,4%	26,9%	25,7%
Vlaams Gewest	6.712.775	7.021.319	4,6%	20,9%	25,1%	20,1%

Bron: Statistiek Vlaanderen, via provincies.incijfers.be

HUISHOUDENS

De regio telt 95.913 huishoudens (2022) volgens Statbel. De gemiddelde gezinsgrootte (2022) bedraagt 2,36 personen. In 1990 was dat nog 3,00. We spreken over gezinsverduunning, die zich overigens verder door zal zetten in de komende jaren. Volgens Statistiek Vlaanderen stijgt het aantal gezinnen naar 101.462 in 2035.

Het aantal alleenwonenden is de voorbije jaren sterk gestegen, van 19,6% in 2002 tot 28,2% van het aantal private huishoudens in 2022. Hieronder meer detail over de huishoudens naar grootte, waarbij we zien dat de Kempen minder eenpersoonshuishoudens telt dan de rest van Limburg en Vlaanderen.

Tabel 14: aantal personen per huishouden (2022)

Grootte van het huishouden	LEADER-regio	Limburg	Vlaams Gewest
1 persoon	28,2%	29,7%	32,6%
2 personen	36,9%	35,7%	34,3%
3 personen	14,5%	14,9%	13,7%
4 personen	14,3%	13,6%	12,9%
5 of meer personen	6,1%	6,1%	6,5%

Belangrijkste vaststellingen i.f.v. LEADER

- ▶ De Limburgse Kempen beantwoorden aan het beeld van een plattelandsregio, met lagere dichtheid van bewoning en grotere gehelen open ruimte. Daarbinnen zien we evenwel ook grotere en dichtere woonkernen, inzonderheid in het Noorden en Westen van de regio.
- ▶ De bevolkingsprognoses van statistiek Vlaanderen voorspellen dat de regio tussen 2022 en 2035 zal aangroeien met zo'n 2.997 inwoners. Met deze groei van 1,3% zit de regio onder het Limburgs gemiddelde (2,3%) en het Vlaams gemiddelde (4,6%).
- ▶ Het aandeel 65+ zal de komende jaren sterk toenemen; van 21,1% op vandaag naar 27,5% in 2035.

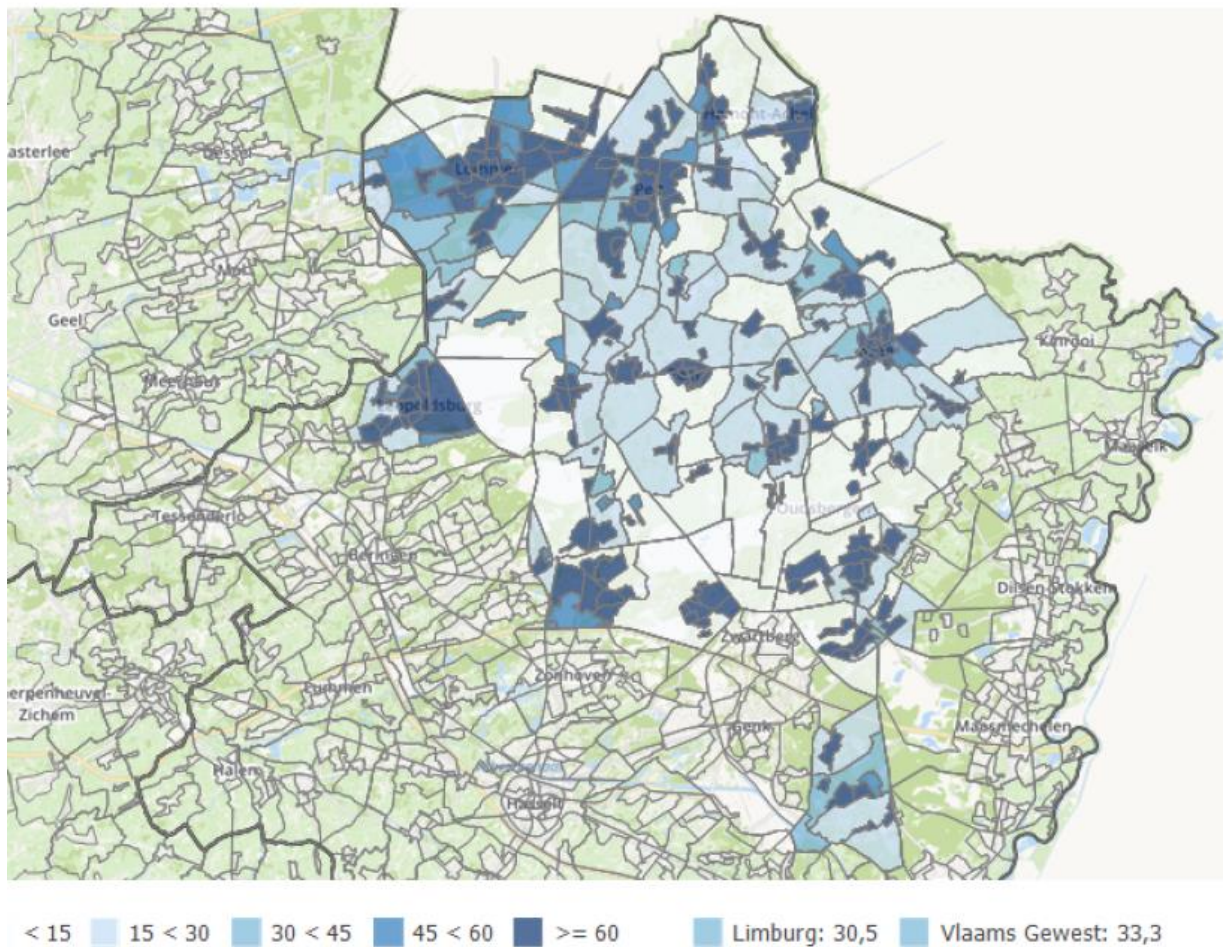
1.2 Ruimte, leefmilieu en landschap

RUIMTEBESLAG

In 2019 bedroeg het ruimtebeslag in de regio 29,2%, dat is minder dan het Limburgs gemiddelde van 30,5%, en het blijft ook onder het Vlaams gemiddelde van 33,3%.¹⁰ Geografisch concentreert het ruimtebeslag zich in Leopoldsburg, rondom de as Lommel – Pelt – Hamont-Achel en in Houthalen-Helchteren.

Uniek voor Noord-Limburg is de aanwezigheid van grote militaire gebieden, wat specifieke kansen en bedreigingen met zich meebrengt (geluidsoverlast, ecologisch waardevolle gebieden en 'op zichzelf staande' militaire gemeenschappen).

Figuur 16: Oppervlakte ruimtebeslag, % t.o.v. totale oppervlakte (2019)

Bron: Landgebruiksbestand, via provincies.incijfers.be

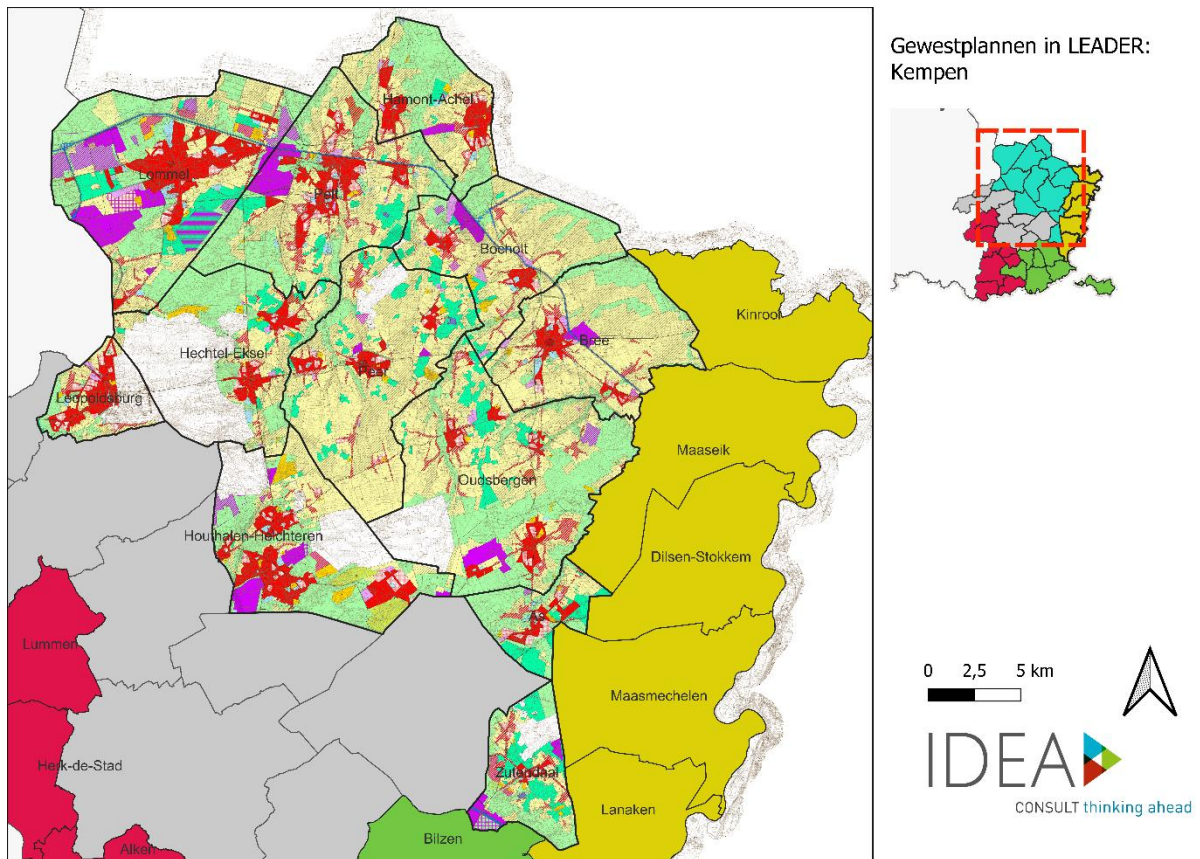
Het grootste deel van het ruimtebeslag (2019) zijn woningen (32,4%), gevolgd door transportinfrastructuur (16,7%), overige bebouwde terreinen (11,3%) en KMO en industrie (9,0%).

¹⁰ Het concept 'ruimtebeslag' is gedefinieerd in het Witboek Beleidsplan Ruimte als dat deel van de ruimte waarin de biofysische functie niet langer de belangrijkste is. Het gaat, met andere woorden, over de ruimte die ingenomen wordt door onze nederzettingen (dus voor huisvesting, industriële en commerciële doeleinden, transportinfrastructuur, recreatieve doeleinden, serres en ook parken en tuinen).

VERWEVING VAN FUNCTIES

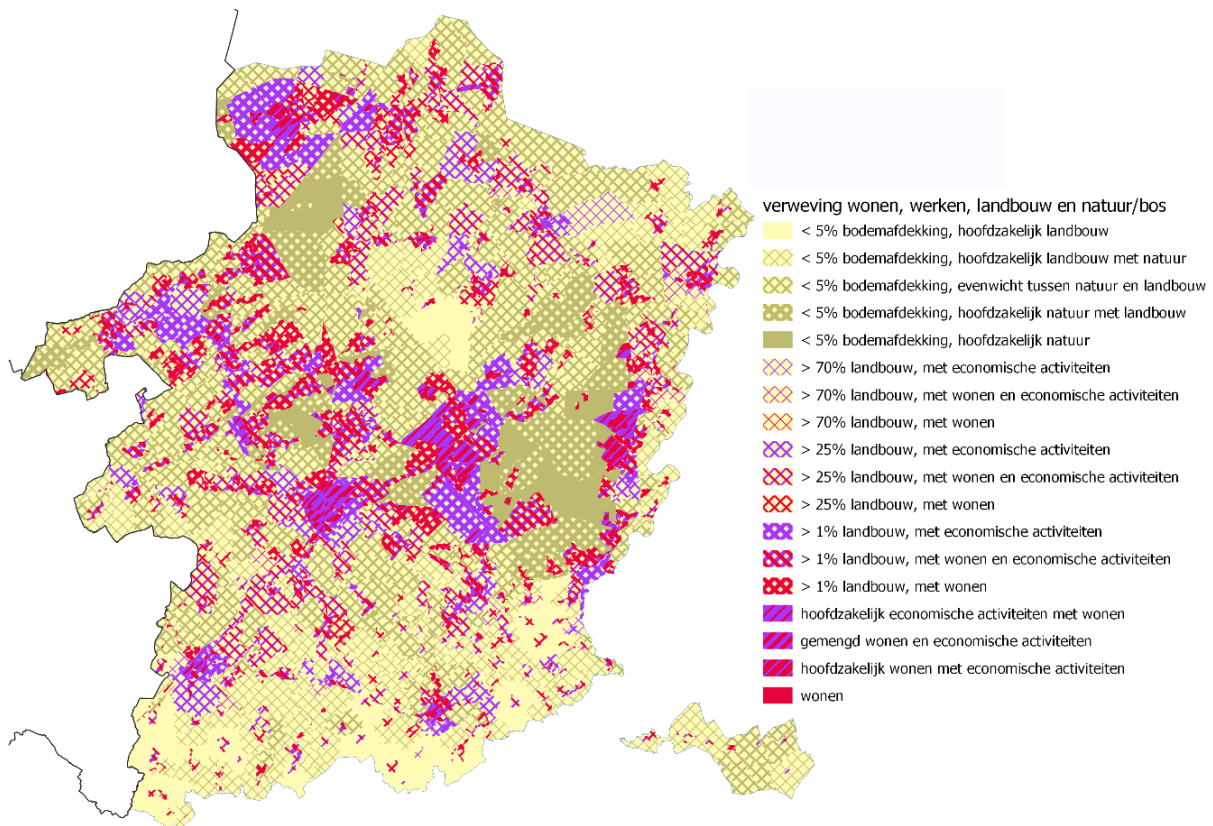
De regio dient zich op het gewestplan (zie Figuur 17) aan in homogene kleuren: landbouw (37,0% van de ruimte is bestemd voor landbouw), natuur en reservaat (23,3%), kernen (13,8%) en industrieterreinen (paars), vooral aan de randen van het gebied (2022).

Figuur 17: de regio naar bestemming op het gewestplan

In de realiteit hebben we te maken met een grote verwevenheid van functies en verspreide bebouwing (zowel wonen als economie). Dit toont ook Figuur 18: de rode mazen verwijzen naar verweving tussen landbouw en wonen, paarse mazen naar verweving tussen landbouw en andere economie (KMO).

Figuur 18: verweving van functies

VERHARDING

De regio kent meer bebouwing, maar minder verharding dan gemiddeld in de provincie en Vlaanderen:

- ▶ Van het ruimtebeslag (2018) (zie hierboven) is ongeveer een derde van de ruimte verhard, of 12,2% van de totale oppervlakte versus 13,2% voor Limburg en 14,4% voor Vlaanderen;
- ▶ De bebouwing (2022), of de grondoppervlakte ingenomen door gebouwen, bedraagt 3,7% versus 4,2% in Limburg en 5,2% voor Vlaanderen.

GROEN

Het beeld van een 'groene' regio wordt versterkt door de grote aanwezigheid van toegankelijk groen:

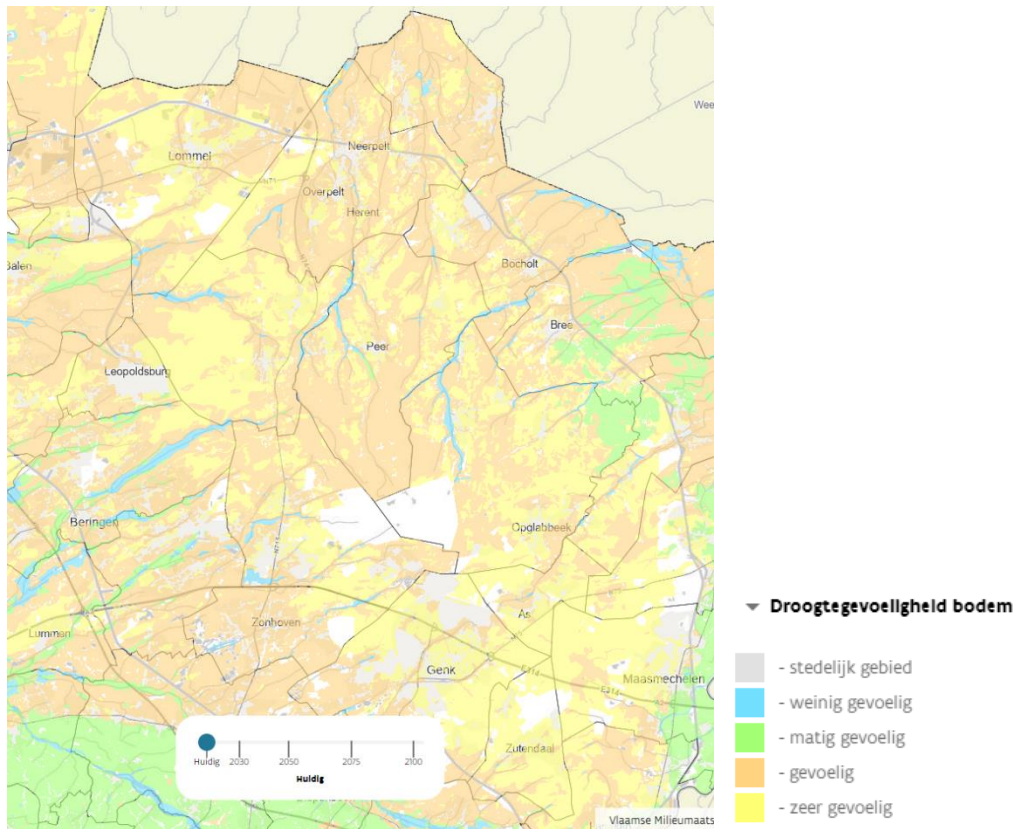
- ▶ Het buurtgroen (2019) (minimale oppervlakte van 0,2ha) bedraagt 41,4% van de totale oppervlakte van regio Kempen versus 36,9% in Limburg of 23,9% in Vlaanderen;
- ▶ Het wijkgroen (2019) (minimale oppervlakte van 10ha) bedraagt 39,7% van de oppervlakte versus 34,3% in Limburg en 20,9% in Vlaanderen.

De regio telt grote groengehelen (Pijnven, de Vallei van de Grote Nete bovenstrooms, de Teut-Tenhaagdoornheide, de Klaverberg en Heiderbos, de Ruiterskuilen-Oudsberg-Solterheide), en ook wel uitlopers zoals de Bolliserbeek-Dommel, de Bovenloop Bosbeek, de Warmbeekvallei en de Abeek.

DROOGTE, WATER EN OVERSTROMINGSGEVOELIGHEID

De regio is meer droogtegevoelig dan andere delen van Limburg. Vooral in het westen en het zuiden zijn er sterk doorlatende zandgronden, alsook snippers in het midden van de regio (zie Figuur 119).

Figuur 19: droogtegevoeligheid

Bron: Vlaamse milieumaatschappij (2022)

De overstromingsgevoeligheid beperkt zich tot de grote stromen en pluviale overstromingen. Er kan overwogen worden om winterbeddingen met permanente graslanden aan te leggen op strategische locaties in de buurt van een aantal stromen en beken, vooral in Pelt.

Figuur 20: overstromingsgevoeligheid

Bron: Watertoets: overstromingsgevoelige gebieden, 2017, geopunt.be

Belangrijkste vaststellingen i.f.v. LEADER

- ▶ De regio Kempen is een weinig 'verharde' regio, met veel groen.
- ▶ We zien, zoals elders in Vlaanderen, een verweving in de open ruimte tussen natuur en landbouw, maar evenzeer tussen landbouw en wonen en landbouw en economie.
- ▶ De regio is droogtegevoelig, vooral in het westen en het zuiden. Waterbuffering of hergebruik is voor de hele regio relevant.

1.3 Klimaat en energie

Alle gemeenten uit het LEADER-gebied ondertekenden het burgemeestersconvenant, waarmee ze een ambitieuze klimaatdoelstelling onderschrijven: 20% CO₂-reductie tegen 2020 of 40% tegen 2030 ten opzichte van 2011.

Naast het reduceren van uitstoot (mitigatie), zetten besturen in op een adaptatiebeleid om zich te wapenen tegen de verwachte gevolgen van de klimaatverandering zoals droogte, wateroverlast en hitte.

In onderstaande tabel 15 geven we een overzicht van de CO₂-emissies in de LEADER-regio Kempen en de mate waarin men er de laatste jaren in slaagt om de CO₂-uitstoot te verminderen.

Tabel 15: CO₂-emissies in ton (2011 en 2020)

	2011	2020	%
Huishoudens	433 732	335 682	-22,6%
Particulier en commercieel vervoer	317 598	316 546	-0,3%
Openbaar vervoer	7 455	5 208	-30,1%
Tertiaire sector	142 632	135 508	-5,0%
Industrie (niet-ETS)	211 407	172 176	-18,6%
Landbouw	35 552	29 910	-15,9%
Openbare verlichting	2 775	2 188	-21,2%
CO ₂ -emissie niet toegekend ¹¹	23 910	5 886	-75,4%
Totaal	1 175 060	1 003 103	-14,6%

Bron: Vlaams Energie- en Klimaatagentschap - CO₂-inventaris, via provincies.incijfers.be

Globaal gezien is de CO₂-uitstoot in de LEADER-regio tussen 2011 en 2020 met 14,6% gedaald (-171.957 ton). Daarmee is het objectief van 20% niet gehaald. Tenminste als we het totaal van de uitstoot bekijken. Op vlak van openbare verlichting, in het openbaar vervoer en in de groep van de huishoudens werden wel reducties van meer dan 20% bereikt. Vooral de sectoren vervoer en tertiair (handel) blijven achter.

De grootste daling in absolute cijfers (-98.050 ton) situeert zich bij de huishoudens (zie Tabel 15). Dat kan mede verklaard worden door een continue daling van het e-peil van de nieuwbouwwoningen dat tussen 2011 en 2021 is gedaald van 75 naar 25 (30 = BEN of Bijna energieneutraal).

¹¹ Aardgas- en elektriciteitsverbruik dat door Fluvius niet aan een sector kan toegekend worden, wordt gerapporteerd onder de sector "niet toegekend".

In relatieve termen is de daling het voorbije decennium met 14,6% beter dan de provincie Limburg en Vlaanderen. Globaal noteren we in Limburg een daling van 13,6% en in het Vlaams Gewest een daling van 9,4%. Beiden lager dan de 14,6% in de regio Kempen.

HERNIEUWBARE ENERGIE

Onderstaande tabel 16 geeft een overzicht van de energieproductie van hernieuwbare energiebronnen in regio Kempen. Met name zonnepanelen en windturbines leverden in 2020 veel energie op.

De totale productie van hernieuwbare elektriciteit in 2020 voor de LEADER-regio wordt geschat op 420.158 MWh. Dit komt overeen met 37,3% van het totale elektriciteitsverbruik in de regio in datzelfde jaar (provincie Limburg 33,4% / Vlaanderen 21,6%). Dankzij deze lokale groenestroomproductie werd een CO₂-uitstoot vermeden van 92.855 ton CO₂.

Tabel 16: evolutie productie hernieuwbare energie in Mwh in het LEADER-gebied (2011-2020)

	Zonnepanelen	Windturbines	Waterkracht	Warmtekracht
2011	92 629	32 800	1 140	37 759
2012	116 987	32 800	726	32 966
2013	118 314	32 800	310	40 204
2014	120 929	73 800	394	43 802
2015	128 817	73 800	388	56 103
2016	135 121	73 800	352	71 263
2017	143 110	73 800	255	72 111
2018	151 698	73 800	265	72 112
2019	229 434	73 800	152	53 995
2020	258 493	111 418	190	50 058

Er is nog veel plaats voor bijkomende zonnepanelen in regio Kempen. Voor het LEADER-gebied wordt geschat dat 9,2% van het zonnepotentieel van de daken wordt benut (1 januari 2021). Voor Limburg is dit 9,0%. Voor het Vlaams Gewest gaat het om 6,7%.

Belangrijkste vaststellingen i.f.v. LEADER

- ▶ Het aandeel CO₂-uitstoot loopt terug, weliswaar iets minder snel dan in het burgemeestersconvenant wordt vooropgesteld. Vooral in de sectoren vervoer en tertiair lukt het moeilijk om te komen tot CO₂-reductie.
- ▶ 37% van de elektriciteitsproductie in de regio komt vanuit hernieuwbare bronnen. Hoewel de regio al hoger dan gemiddeld noteert wat PV-installaties betreft, blijft er in dat segment nog behoorlijk wat potentieel.

1.4 Wonen

TYOLOGIE EN LEEFTIJD WONINGEN

De regio telt 101.381 woonegelegenheden (2022):

- ▶ 19,8% zijn appartementen, 79,8% individuele woningen en 0,4% zijn collectieve woningen (2022);
- ▶ 77,4% van de woonegelegenheden zijn eengezinswoningen versus 73,5% voor Limburg en 66,0% in Vlaanderen (2022).

Naar leeftijd zien we dat ongeveer 75% van de woningen meer dan 20 jaar oud zijn.

Tabel 17: woningen naar leeftijd (2022)

	LEADER-regio	Limburg	Vlaanderen
gebouwd vóór 1900 (t.o.v. woonegelegenheden) [%]	1,1%	3%	7,3%
gebouwd 1900-1945 (t.o.v. woonegelegenheden) [%]	7,9%	10,9%	16,7%
gebouwd 1946-1970 (t.o.v. woonegelegenheden) [%]	24,7%	25,3%	24%
gebouwd 1971-2000 (t.o.v. woonegelegenheden) [%]	40,6%	37,5%	31,8%
gebouwd 2001-2010 (t.o.v. woonegelegenheden) [%]	13,1%	11,6%	9,2%
gebouwd 2011-2020 (t.o.v. woonegelegenheden) [%]	11,3%	10,5%	9,9%

Bron: provincies.incijfers.be

BETAALBAARHEID

Wat betaalbaarheid van het wonen betreft, zien we prijsverschillen tussen de gemeenten in de regio, waarbij de helft van de gemeenten onder en de andere helft boven het provinciaal gemiddelde uitkomen. De woningprijzen op niveau van de regio zouden we bijgevolg gemiddeld kunnen noemen in vergelijking met het Limburgs gemiddelde en eerder laag in vergelijking met het Vlaams gemiddelde.

De prijs-inkomensratio duidt evenzeer op gemiddelde/lage prijzen. De ratio is een internationaal gehanteerde indicator om de betaalbaarheid van de woningmarkt in kaart te brengen. Bijv. een waarde 7 betekent dat men 7 maal het mediaaninkomen nodig heeft om een woning te kopen aan de mediaan verkoopprijs. Hoe groter deze waarde, hoe groter de kloof tussen de aankoopprijs van een woning en het inkomen.

Tabel 18: Verkoopprijzen van woningen

	Mediaanprijs huizen (2021)	Mediaanprijs appartementen (2021)	prijs-inkomen ratio alle huizen (2019)
As	245 000	x	7,9
Bocholt	246 500	199 500	8,4
Bree	250 000	195 000	8,1
Hamont-Achel	300 000	200 000	8,8
Hechtel-Eksel	245 000	x	7,9
Houthalen-Helchteren	255 000	197 250	8,5
Leopoldsburg	222 000	192 500	7,5

Lommel	270 000	230 000	8,4
Oudsbergen	260 000	240 000	8,1
Peer	250 000	199 900	8,2
Pelt	270 000	207 000	8,8
Zutendaal	217 500	x	9,5
Limburg	250 000	205 000	8,5
Vlaams Gewest	290 000	220 000	9,6

Bron: statbel, via provincies.incijfers.be

SOCIAAL WONEN

Het aandeel huurders (2022) bedraagt in de regio 24,8% versus 26,5% in Limburg en 31,2% in Vlaanderen.

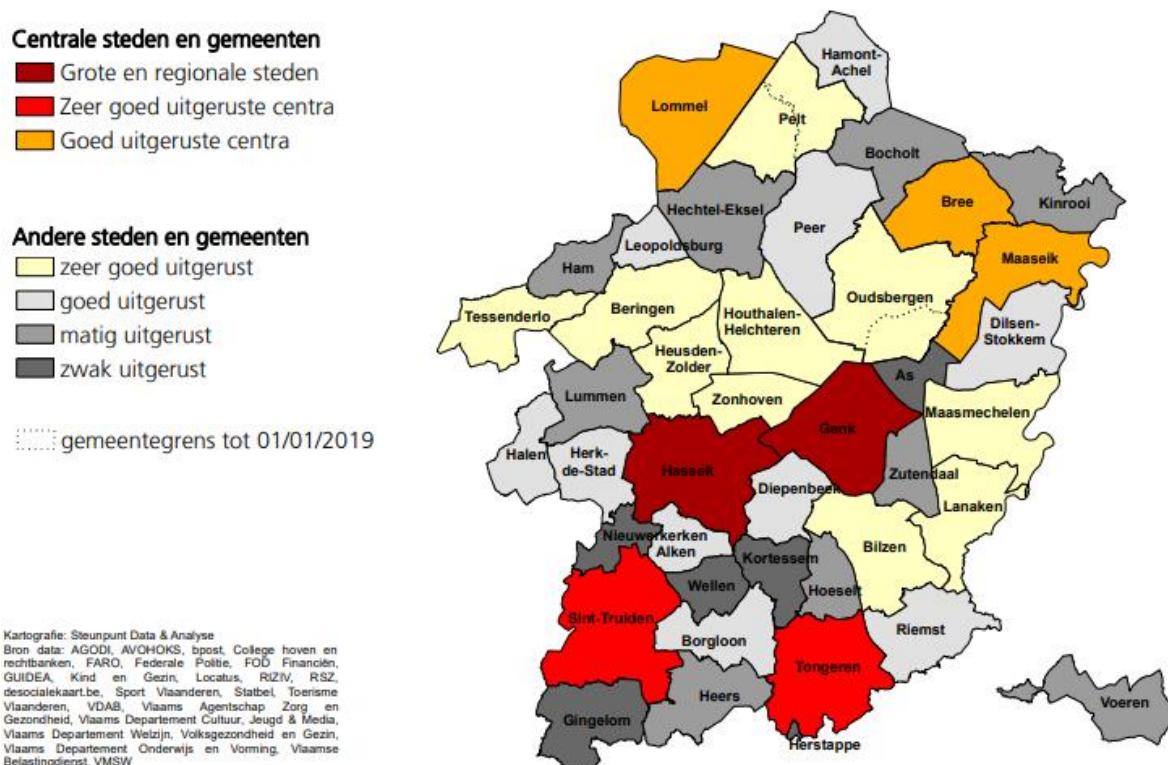
Het aandeel sociale huurwoningen (2022) bedraagt 5,1 per 100 particuliere huishoudens, tegenover 6,2 in Limburg en 6,0 in Vlaanderen. Per gemeente/statistische sector zien we daarin belangrijke verschillen.

Het aanbod sociale woningen (2021), moet geplaatst worden tegenover de vraag die in de regio lager ligt dan gemiddeld. Het aantal kandidaat-huurders op de wachtlijsten bedraagt 4,5% (t.o.v. het aantal particuliere huishoudens) tegenover 5,3% in Limburg en 5,7% in Vlaanderen.

UITRUSTING VAN DE KERNEN

Op Hechtel-Eksel, Bocholt, As en Zutendaal na, zijn de gemeenten in de regio goed tot zeer goed uitgerust.

Figuur 21: uitrustingsgraad Limburgse gemeenten

Bron: De Maesschalck en Van Hecke (2018)

Belangrijkste vaststellingen i.f.v. LEADER

- ▶ Naar leeftijd zien we dat ongeveer 75% van de woningen meer dan 20 jaar oud zijn. Op energetisch vlak voldoen die doorgaans niet aan de standaarden die actueel worden gehanteerd, al kan het vanzelfsprekend zijn dat een aantal woningen al werden opgewaardeerd de voorbije jaren.
- ▶ De woningprijzen voor het geheel van de regio zouden we gemiddeld kunnen noemen naar Limburgse maatstaven, maar eerder laag als we het Vlaams gemiddelde als referentie nemen.
- ▶ De gemeenten zijn qua voorzieningen meestal goed tot zeer goed uitgerust. De kleinste gemeenten (As, Zutendaal, Bocholt, Hechtel-Eksel) zijn het minste uitgerust.

1.5 Welzijn en gezondheid

Met een gemiddeld belastbaar netto-inkomen van €18.541 per inwoner (2019) noteert de regio significant lager dan het gemiddeld inkomen op Vlaams niveau (€20.459) en het gemiddelde Limburgse inkomensniveau (€19.114).

Tegelijk zien we evenwel geen alarmerende knipperlichten in de sociale statistieken. In vergelijking met de provincie Limburg en Vlaanderen, leiden we af dat er minder sociale problemen zijn:

- ▶ Lager aandeel leerlingen met schooltoeslag in secundair onderwijs dan Limburg (2021) (42,9% in Kempen vs 44,3% in Limburg) maar hoger dan het Vlaams aandeel (40,2%);
- ▶ Lager aandeel leefloontrekkers (2021) (3,19 leefloners per 1 000 inwoners) dan voor Limburg (3,97 per 1 000 inwoners) en Vlaanderen (5,75 per 1 000 inwoners);
- ▶ Lager aandeel huurders van sociale woningen (2021) (4,4% t.o.v. particuliere huishoudens in Kempen versus 5,4% in Limburg en 5,0% in Vlaams Gewest) en kandidaat-huurders (4,9% t.o.v. particuliere huishoudens vs 5,7% in Limburg vs 6,1% in het Vlaams Gewest).
- ▶ Lager aandeel inwoners 25-64 jaar met recht op verhoogde tegemoetkoming in de ziekteverzekering (2020): 10,4% van de bevolking versus 11,8% in Limburg en 11,1% voor het Vlaamse Gewest;
- ▶ Minder budgetmeters (2021): 9,7 budgetmeters per 1.000 huishoudelijke afnemers elektriciteit. In Limburg gaat het om 10,9 per 1.000 en in het Vlaams Gewest om 12,4 per 1.000.
- ▶ Van de 65-plussers in het LEADER-gebied heeft 25,4% recht op verhoogde tegemoetkoming in de ziekteverzekering (2020). In Limburg is dit 27,5% en in het Vlaams Gewest bedraagt dit 25,6%. Omwille van de inkomensgrens die gehanteerd wordt, geeft dit cijfer een beeld van het aantal ouderen dat over een relatief laag inkomen beschikt.
- ▶ Ouderen hebben recht op een zorgbudget als ze moeilijkheden ondervinden bij het uitvoeren van dagelijkse activiteiten en een beperkt inkomen hebben. Voordien was dit de tegemoetkoming hulp aan bejaarden (THAB). Van de 65-plussers in het LEADER-gebied maakt 6,6% hiervan gebruik (2021), in Limburg is dat 8,3%, en in het Vlaams Gewest 6,9 %
- ▶ Het aandeel van 65-plussers die een inkomensgarantie voor ouderen (IGO) ontvangt of een gewaarborgd inkomen voor bejaarden (GIB) is in het LEADER-gebied Kempen 2,4%. Dat is lager dan het Limburgse gemiddelde van 3,1% en het Vlaams gemiddelde van 3,6% (2022). Het IGO en GIB zijn uitkeringen die toegekend worden aan ouderen die niet over voldoende financiële middelen beschikken.

Ouderen(voorzieningen)

Gelet op de relatief sterke toename van het aantal ouderen de komende jaren (21,1% nu naar 27,5% in 2035), besteden we hieronder nog bijzondere aandacht aan de voorzieningen voor ouderen in de regio.

In 2022 tellen we 21,1% bewoners ouder dan 65 jaar (waarvan 20% zwaar zorgbehoevend) en 5,8% ouderen boven de 80 jaar (waarvan 46,8% zwaar zorgbehoevend). Als het op zorg aankomt, is vooral die laatste groep belangrijk. In regio Kempen moeten we rekening houden met een stijging van het aantal 80-plussers met 6.342 personen of 46,6% over de periode 2022-2035. Dat is een forse stijging die hoger is dan de gemiddelden voor Limburg (42,4%) en Vlaanderen (31,2%). Dat reflecteert zich ook in de ratio 'interne vergrijzing' (80-plussers op 65-plussers). Die stijgt tussen 2022 en 2035 voor de regio Kempen van 27,5% naar 30,8%, voor de provincie Limburg van 27,4% naar 31,1% en voor het Vlaams Gewest van 29,3% naar 31,8%.

Vraag is of het aanbod van zorg voor ouderen op deze toenemende zorgvraag is voorzien?

Op basis van demografie, zien we dat het potentieel van mantelzorgers (groep van 40 tot 79-jarigen) afneemt. Van 8,7 mantelzorgers per 80-plusser in 2020 naar 7,0 in 2030. Boven op de evolutie van het potentieel aantal mantelzorgers moeten we rekening houden met bijkomende druk op mantelzorgers omwille van een aantal maatschappelijke factoren zoals gezinsverdunding, langer blijven werken, verhuisbewegingen, etc.

Als we de cijfers van het aanbod professionele zorg onder de loep nemen, is het beeld voor de regio eerder matig. Er wordt ongeveer gemiddeld beroep gedaan op gezinszorg en het aanbod is voor de meeste zorgvormen gemiddeld of licht onder het gemiddelde, zie onderstaande tabel 19. Er is echter wel duidelijk een hoger aanbod aan centra voor dagverzorging en voor dagopvang in het LEADER-gebied.

Tabel 19: professioneel zorgaanbod voor ouderen

	Regio Kempen	Limburg	Vl Gewest
Gepresteerde uren gezinszorg bij 65+ (op totaal 65+) (2020)	9,1%	9,5%	9,0%
Gepresteerde uren dienstencheques bij inwoners 65+ (op totaal 65+) (2020)	16,1%	16,2%	15,6%
Aanbodratio lokale dienstencentra per 10.000 inwoners 65+ (2022)	1,9	1,8	1,9
Centra voor kortverblijf, type 1 (ter ondersteuning van de mantelzorger, verbonden aan WZC) (2022)	1,4	1,9	1,8
Erkende assistentiewoningen, per 100 inwoners van 65+ (2022)	1,9	1,8	2,4
Centra voor dagverzorging en voor dagopvang per 10.000 inwoners 65+ (2022)	3,1	2,3	2,3
Aanbodratio WZC per 100 inwoners 65+ (2022)	4,3	4,9	5,9

Vaststellingen i.f.v. LEADER

- ▶ Met een gemiddeld belastbaar netto-inkomen van €18.541 per inwoner (2019) noteert de regio significant lager dan het gemiddeld inkomen op Vlaams niveau (€20.459) en het gemiddelde Limburgse inkomensniveau (€19.114).
- ▶ Tegelijk zien we evenwel geen alarmerende knipperlichten in de sociale statistieken. De cijfers geven aan dat er in vergelijking met de provincie Limburg en Vlaanderen, minder sociale problemen zijn.
- ▶ Het professioneel zorgaanbod voor ouderen is matig en wellicht niet voorzien op de sterke toename van de groep van 65+ en 80+. We moeten rekening houden met een stijging van het aantal 80-plussers met 46,6% over de periode 2022-2035 (6.342 personen).

1.6 Mobiliteit

De wagen is voor de meeste inwoners het belangrijkste vervoersmiddel. We vinden overigens cijfers die illustreren dat het autogebruik de laatste jaren toeneemt, eerder dan afneemt:

- ▶ De auto is in 73,8 % (2020) van de gevallen het dominante vervoersmiddel voor woon-werkverplaatsingen.
- ▶ In de periode 2015-2021 is het aantal abonnementen van De Lijn gedaald van 20.328 naar 13.292. In het jaar 2021 waren er nog slechts 15 345 abonnees van De Lijn. Het kan wel zijn dat COVID voor 2021 de cijfers vertekent.

94.4% van de ingeschreven wagens in het LEADER-gebied in het jaar 2021 zijn benzine- en dieselwagens. In 2011 waren de dieselveertuigen goed voor 69% van het totaal aantal ingeschreven personenwagens (ver boven het aandeel benzinewagens), in 2021 bedraagt dat percentage 51.1%. Er is de laatste jaren een algemene verschuiving van diesel- naar benzinevoertuigen. Het aantal benzinewagens bedroeg in 2021 54.158 of 43.5 %.

Tabel 20: ingeschreven wagens naar brandstof

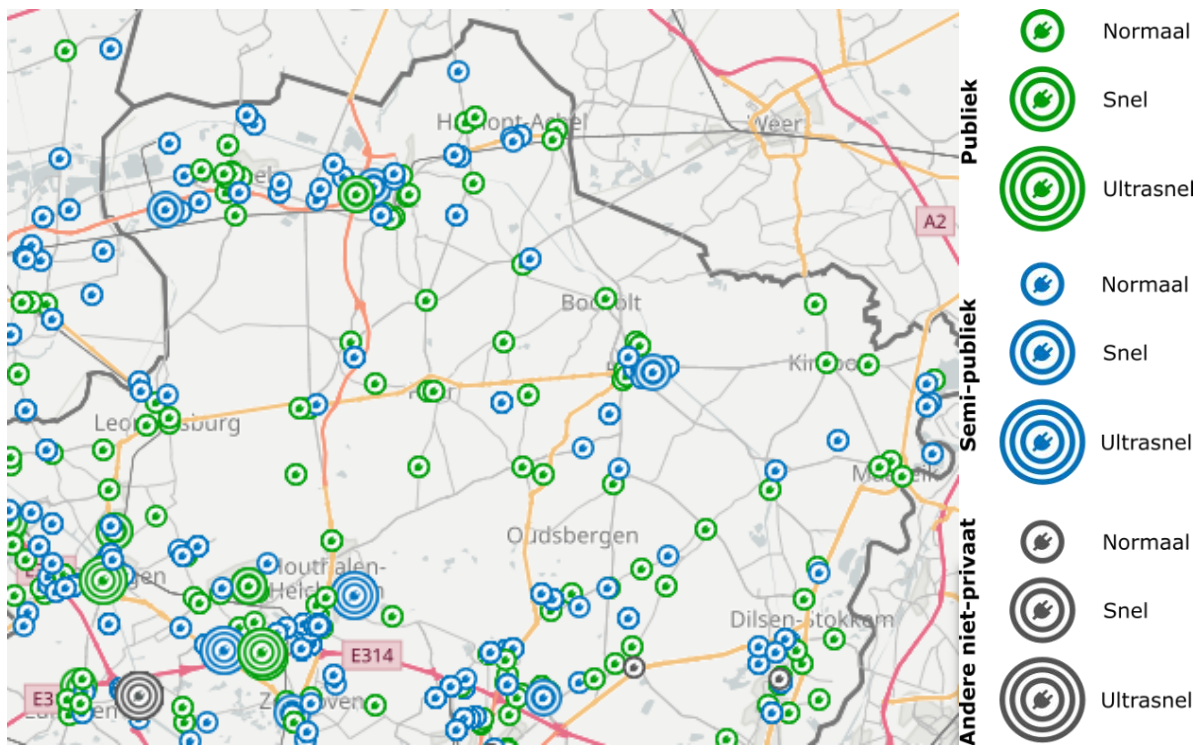
	benzine	diesel	LPG	elektriciteit	hybride	andere
2011	31686	78646	2066	1	/	255
2013	33284	80799	1544	10	220	168
2014	34234	81327	1388	27	311	169
2015	35771	81450	1153	53	429	174
2016	38577	80448	1077	96	649	203
2017	42065	78143	997	134	1056	238
2018	46012	74611	1031	162	1577	317
2019	49521	70750	1008	264	2026	327
2020	52220	67161	968	421	2881	392
2021	54158	63550	1010	685	4791	439

In functie van de elektrificatie van het wagenpark, is het belangrijk om over voldoende laadinfrastructuur te beschikken. Het aantal publieke laadpunten voor elektrische wagens in de regio is de voorbije twee jaar gestegen van 88 in 2020 naar 114 in 2022.

Als we de Vlaamse doelstelling van 35.000 laadpalen zouden toepassen op de Kempen, moeten we de komende jaren verder evolueren naar ongeveer 1.186 laadpalen in de regio.

Figuur 22: Laadpalen in de regio

Bron: Departement mobiliteit en openbare werken

Vaststellingen i.f.v. LEADER

- ▶ De inwoners van de regio maken overwegend gebruik van de auto. Een omslag naar meer collectief vervoer of andere modi dient verder aangemoedigd.
- ▶ Er zijn bijkomende laadpalen nodig voor het aandeel elektrische wagens in de toekomst.

1.7 Economie

INDUSTRIE

In het jaar 2021 zijn 5,95 op 100 loontrekkenden en zelfstandigen in hoofdberoep werkzaam in de industrie (industrialiseringsgraad). De provincie Limburg noteert een industrialiseringsgraad van 5,7, het Vlaams gewest 5,6.

De gemeenten Lommel, Hamont-Achel en Bree hebben de hoogste industrialiseringsgraad in vergelijking met de andere gemeenten in het gebied. O.a. de industriezone Balendijk-Kristalpark in Lommel is daar medeverantwoordelijk voor. In Bree situeert zich de multinational Greenyard die gespecialiseerd is in de verwerking van groenten en fruit. Dit bedrijf is een van de grootste werkgevers in het LEADER-gebied en een pionier op vlak van energiearm produceren en verwerken van groenten en fruit.

LANDBOUW

Bestemming en gebruik

De oppervlakte bestemd voor landbouw bedraagt 37% van het LEADER-gebied (in het jaar 2022), wat eerder laag is. In Vlaanderen bedraagt dit aandeel 57,6% in hetzelfde jaar. Landbouw is dus niet de dominante ruimtegebruiker in het gebied.

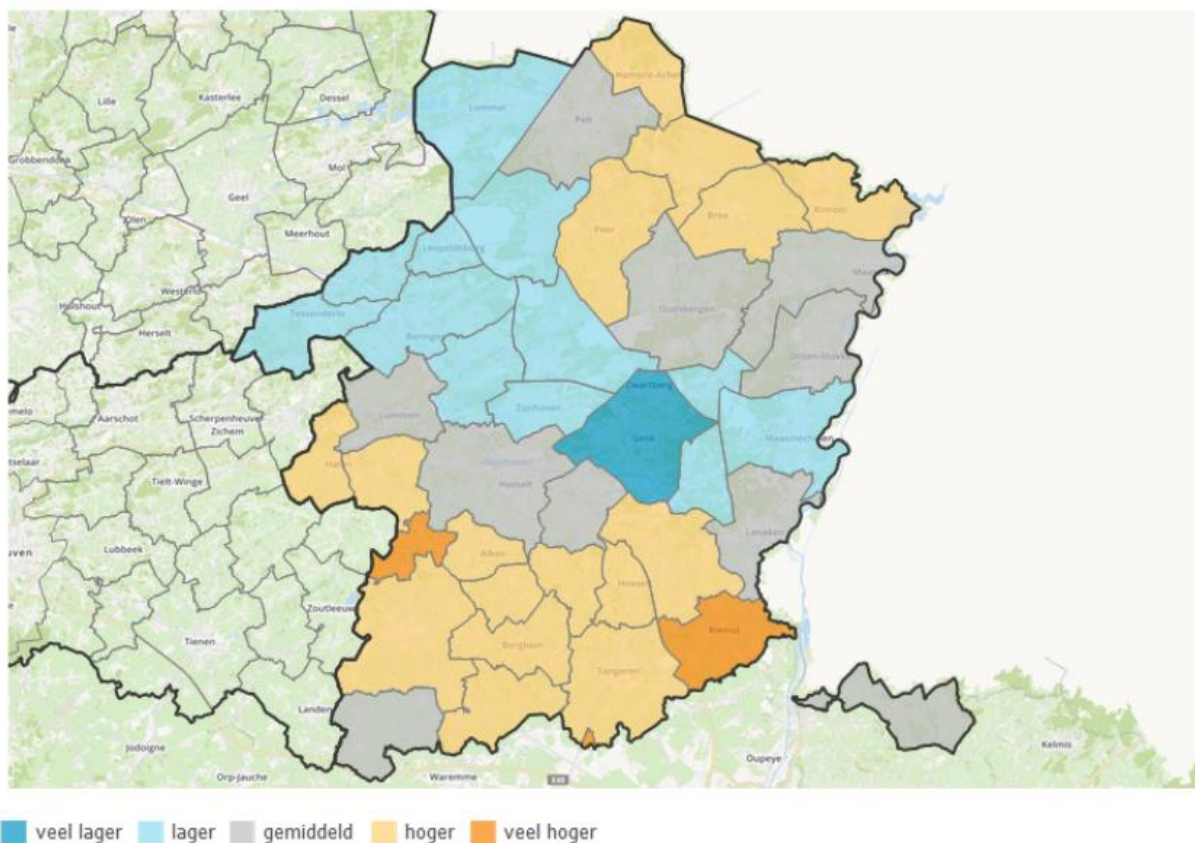
Het aandeel effectieve gebruikte ruimte voor landbouw in de regio bestaat in 2021 37,7%. Ook dit is lager dan het Vlaamse aandeel ruimte dat effectief gebruikt wordt voor landbouw (49,8%). Dat de ruimte in gebruik van landbouw hoger ligt dan de ruimte die bestemd is voor landbouw, betekent dat er landbouwactiviteiten plaats vinden in andere bestemmingsgebieden (zoals natuurgebieden, bosgebieden, ...).

Aantal bedrijven

Er vond de laatste jaren een sterke daling plaats van het aantal land -en tuinbouwbedrijven (-34.5%) in het LEADER-gebied. In 2001 waren er 1.211 landbouwbedrijven actief in de regio. In het jaar 2021 bedroeg dit aantal 764 landbouwbedrijven. Deze daling komt ongeveer overeen met de daling van het totaal aantal Vlaamse land -en tuinbouwbedrijven (-36.5 %) in de periode 2001-2021.

We krijgen een dubbelbeeld als we kijken naar het aantal landbouwbedrijven per km² ten opzichte van het Limburgse gemiddelde. Zo hebben de gemeenten in het westen van het gebied (Lommel, Leopoldsburg, Hechtel-Eksel, Houthalen-Helchteren, As en Zutendaal) een lager aantal landbouwbedrijven per km² ten opzichte van het Limburgse gemiddelde (vnl. te wijten aan de arme zandgronden in de regio). De andere gemeenten in het gebied hebben een aantal dat hoger ligt of overeenkomt met het gemiddelde. We zien de hoogste concentraties in de noordelijke gemeenten Hamont-Achel, Bocholt, Bree, Kinrooi en Peer.

Figuur 23: bedrijven met landbouwproductie per km²

Bron: Statbel, via provincie in cijfers

Omzet (standaardopbrengsten)

Als het aantal land- en tuinbouwbedrijven daalt, is de tweede vraag of we dit ook vertaald zien in minder omzet. De omzetcijfers voor de land- en tuinbouwsector zijn niet beschikbaar op gemeentelijk niveau, wel op niveau van het arrondissement.

Als we voor het arrondissement Maaseik de evolutie van de omzet van de professionele landbouwbedrijven beschouwen over de periode 2010-2020 (Tabel 21) zien we een stijging van 10% over het decennium 2010-2020. In absolute termen betekent dit een stijging, rekening houdende met de inflatie zal dit een achteruitgang zijn. Opmerkelijk is dat de omzetsijging in het arrondissement Maaseik hoger noteert dan voor Limburg of het Vlaams Gewest als geheel.

Tabel 21: omzet beroepsmatige landbouwbedrijven in €1.000 (standaardopbrengsten > €25.000)

	Maaseik (Arr.)	Limburg	Vlaams Gewest
2010	251.660	666.410	5.467.680
2011	242.000	652.400	5.417.800
2012	249.220	652.570	5.353.900
2013	250.020	645.890	5.348.380
2014	245.220	636.270	5.363.340
2015	250.810	654.390	5.437.400
2016	252.730	668.670	5.492.070
2017	252.760	670.710	5.466.290
2018	262.080	687.640	5.566.230
2019	261.270	678.220	5.571.750
2020	275.900	706.220	5.877.710
Evolutie 2010-2020 (%)	10%	6%	7%

Bron: Statbel en Departement Landbouw en Visserij, via provincies.incijfers.be

Ook de verdere opsplitsing naar type is interessant. Daaruit leren we welke teelten de grootste omzet laten optekenen. Twee types steken er met kop en schouders bovenuit: hokdieren (varkens en pluimvee) en melkvee.

We leren ook welke types terugliepen en welke teelten erop vooruitgingen de laatste jaren. Een sterke terugloop zien we vooral in de rundveesector en de gemengde bedrijven, de groei doet zich hoofdzakelijk voor in akkerbouw en tuinbouw, maar ook in de twee dominante types: hokdieren en melkvee.

Tabel 22: Omzet beroepsmatige landbouwbedrijven in €1.000 naar type, arrondissement Maaseik

	Akker- bouw	tuinbouw	melkvee	rundvee	Rundvee gemengd	Andere graas- dieren	Hok- dieren	Gemeng- de bedrijven	Totaal
2010	6580	18530	83220	16200	5960	2190	90730	28250	251660
2011	6930	10590	83460	15800	5600	2120	94670	22840	242010
2012	6580	11600	83320	14570	6630	1710	99880	24930	249220
2013	7820	15430	86350	13310	6890	1700	98150	20370	250020

2014	7770	14570	91900	12800	5290	1800	92530	18550	245210
2015	7430	16120	97170	12420	4540	1940	93460	17720	250800
2016	8440	17640	96540	13220	4750	1730	95480	14930	252730
2017	8860	16520	98540	12590	2980	1720	98950	12610	252770
2018	9360	17350	100080	12290	2850	1690	103840	14620	262080
2019	9490	17160	101820	11750	2550	1880	104490	12130	261270
2020	9920	23680	99870	10920	2220	2750	110040	16490	275890
2010-2020	51%	28%	20%	-33%	-63%	26%	21%	-42%	10%

Bron: Statbel en Departement Landbouw en Visserij, via provincies.incijfers.be

Als we de veestapel in de regio vergelijken met de Limburgse aantallen, zien we dat we zowel voor runderen, varkens als kippen in de buurt komen van de helft van de Limburgse veestapel. Binnen een Vlaams perspectief blijft het aandeel van de regio bescheiden, hoewel het aandeel rundvee-melkvee en kippen toch oploopt tot respectievelijk 5 en 6% van de Vlaamse veestapel.

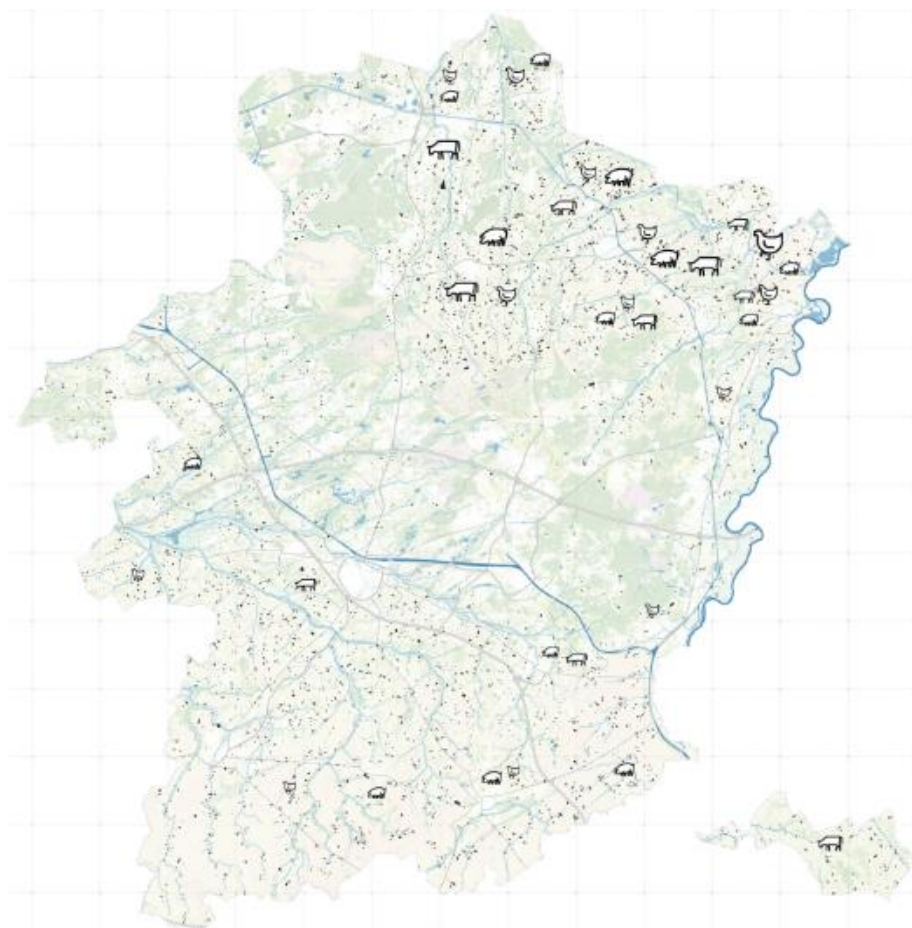
Tabel 23: Veestapel 2021

	LEADER-gebied Kempen	Limburg	Vlaams Gewest	Aandeel Kempen in Limburg	Aandeel Kempen in Vlaanderen
Runderen	59.845	132.421	1.270.067	45%	5%
Varkens	170.461	372.198	5.855.503	46%	3%
Kippen	2.260.449	4.616.134	39.564.107	49%	6%

Bron: VLM-gemeentestatistieken, via provincie.incijfers.be

Figuur 24: Kempen als belangrijke regio voor veeteelt (bron: Limburg, referentiekader ruimtelijke regionale eigenheid, pg. 79)

LANDBOUWERBREIDING EN BIO-LANDBOUW

Het aantal **hoeveproducenten** in de Kempen is meer dan verdubbeld in de periode 2012-2022. Dat is vergelijkbaar met de globale trend in Vlaanderen. In de ganse provincie is het aantal hoeveproducenten zelfs nog sterker toegenomen en bijna verdrievoudigd.

Tabel 24: aantal hoeveproducenten

	Regio Kempen	Limburg	Vlaams Gewest	Aandeel Kempen in Limburg	Aandeel Kempen in Vlaams Gewest
2012	11	48	549	22,9%	2%
2022	25	128	1028	19,5%	2,4%

Bron: Federaal Agentschap voor de veiligheid van de voedselketen (FAVV)

Bij het aantal **zorgboerderijen** zien we geen stijging doorheen de tijd, wat op provinciaal en Vlaams niveau wel het geval is. Zorgboerderijen zijn boerderijen waarbij kwetsbare groepen onder begeleiding bepaalde activiteiten kunnen uitoefenen met het oog op beleving, dagbesteding, time-out of begeleiding tot een arbeidstraject.

Tabel 25: aantal zorgboerderijen

	Regio Kempen	Limburg	Vlaams Gewest	Aandeel Kempen in Limburg	Aandeel Kempen in Vlaams Gewest
2018	45	120	926	37,5%	4,9%
2022	39	123	969	31,7%	4%

Bron: Steunpunt Groene Zorg

Onderstaande tabel 25 toont dat de **biologische landbouw** aan belang toeneemt in het LEADER-gebied. Deze landbouwvorm wordt gekenmerkt door de extra strenge eisen die gesteld worden op vlak van milieueffecten (strenge eisen rond pesticiden, kunstmest, ...) en dierenwelzijn. Ongeveer 1/5 van de biologische landbouwbedrijven in de provincie Limburg situeren zich in de regio Kempen.

Tabel 26: Aantal biologische landbouwbedrijven

	Regio Kempen	Limburg	Vlaams Gewest	Aandeel Kempen in Limburg	Aandeel Kempen in Vlaams Gewest
2015	6	47	341	12,8%	1,8%
2016	9	59	369	15,3%	2,4%
2017	10	63	430	15,9%	2,3%
2018	12	63	468	19%	2,6%
2019	14	68	514	20,6%	2,7%
2020	17	77	562	22,1%	3,0%
2021	17	82	593	20,7%	2,9%

Bron: departement Landbouw en visserij, via provincie.incijfers.be

ABC-COMPLEX

De totale tewerkstelling in het ABC-complex bedraagt 3.946 personen in 2021 (tegenover 14.405 in Limburg als geheel). Het belang van de tewerkstelling in het ABC-complex ten opzichte van de totale tewerkstelling bedraagt:

- ▶ 5,2% van de totale loontrekkende tewerkstelling;
- ▶ 0,7% van de totale loontrekkende tewerkstelling;

Onder het ABC-complex verstaan we de landbouw + tuinbouw + de toeleverende en de verwerkende bedrijven.

Het belang van het ABC-complex in het LEADER-gebied komt iets boven het Vlaamse gemiddelde uit:

- ▶ 5,9 % van de loontrekkende tewerkstelling in de regio Kempen in het ABC-complex
- ▶ 4,9% van de loontrekkende tewerkstelling in de provincie Limburg in het ABC-complex
- ▶ 5,5% van de loontrekkende tewerkstelling in het Vlaams gewest in het ABC-complex

DETAILHANDEL

In 2021 werkten 5.360 personen in de detailhandel en horeca (31,6% zelfstandigen en 68,3 % loontrekkenden).

Er zijn in het jaar 2022 in totaal 3.792 handelspannen in de regio aanwezig. Deze groep omvat:

- ▶ 1.263 winkels (33.3%)

- ▶ 763 horecazaken (20.1%)
- ▶ 1.331 consumentgerichte diensten (35.1%)
- ▶ 428 leegstaande handelspanden (11.3%)
- ▶ 7 panden in verbouwing (0.2 %)

Het aantal handelspanden is de voorbije jaren teruggelopen, zoals af te lezen in onderstaande tabel 26. De totale winkelvloeroppervlakte in deze handelspanden nam echter wel toe.

Verder is zowel het aantal leegstaande handelspanden als de winkelvloeroppervlakte bij leegstaande handelspanden toegenomen in de periode 2012-2017. Het aantal leegstaande panden is de voorbije jaren (2017-2022) gedaald, maar in verhouding tot het totaal aantal panden, blijven we op 11,5% leegstand.

Tabel 27: evolutie handelspanden en winkelvloeroppervlakte

	2012	2017	2022
Aantal handelspanden, incl. horeca	4.112	4.036	3.792
Aantal gevulde handelspanden	3.793	3.585	3.357
Aantal leegstaande handelspanden (absoluut)	319	451	435
Aandeel leegstaande handelspanden (%)	7,76%	11,17%	11,47%
WVO [m ²]	435.653	483.558	496.025
WVO: winkels [m ²]	384.985	409.801	426.387
WVO: leegstaande handelspanden [m ²]	50.668	73.757	69.638

Bron: Locatus, via provincie.incijfers.be

Belangrijk is ook de ligging van de handelspanden te bekijken. Uit onderstaande tabel 27 valt af te leiden dat een belangrijk deel 'verspreide bewinkeling' betreft, wat betekent dat deze winkels geen deel uitmaken van een ruimtelijk geheel. Besturen die de vitaliteit van de kernen willen versterken kunnen hierop inspelen en via incentives de verspreide bewinkeling maximaal naar de kern aantrekken. Er dient met andere woorden sterker ingezet te worden op een kernversterkend beleid.

Tabel 28: Evolutie winkels naar type winkelgebied

	2012	2017	2022
Centraal gebied (in de kern)	684	580	526
Ondersteunend gebied (bv. aanloopstraten)	78	91	90
Overig gebied (bv. shoppingcenters)	32	41	36
Verspreide bewinkeling	804	697	611
Totaal	1.598	1.409	1.263

Bron: Locatus, via provincie.incijfers.be

ARBEIDSMARKT

In 2022 telde de regio 144.569 inwoners van 15 tot 64 jaar, waarvan 73,1% actieve werkenden of werkzoekenden (=activiteitsgraad). Dat is hoger in vergelijking met het Limburgse gemiddelde (72,1 %), maar laag wanneer men daar de Vlaamse activiteitsgraad (74,2%) naast zet.

De werkzaamheidsgraad waarbij we kijken naar de groep van 20 tot 64 jaar lag in 2019 met 74,3% nog hoger.

De krapte op de arbeidsmarkt kunnen we duidelijk maken via de doorstromingscoëfficiënt. Die is sinds het laatste decennium in vrije val. Als er 100 personen op de valreep van hun pensioen zijn, staan er slechts 68.6 personen klaar om hun plaats op de arbeidsmarkt in te nemen (cijfer daterend van 01/01/2022). Daarmee zitten we ongeveer op een dieptepunt, omwille van het grote aantal 55 tot 64-jarigen (de generatie babyboomers). Vanaf 2023 zou deze verhouding stilaan terug verbeteren.

In de regio telden we op 01/01/2021 81.704 arbeidsplaatsen: 67.423 jobs in loondienst en 14.562 zelfstandigen in hoofdberoep. Dit aantal jobs is onvoldoende om alle werkenden uit de regio aan een job te helpen. Het pendelsaldo bedraagt -19.198, wat betekent dat er meer uitgaande pendel is dan inkomende.

In onderstaande tabel lezen we af dat 20% van de loontrekkende tewerkstelling zich situeert in de industrie. Verder ook heel belangrijke aandelen in handel en diensten.

Tabel 29: Loontrekkende tewerkstelling per sector (2021)

	Aantal vestigingen	Aantal loontrekkenden	% vestigingen	% loontrekkenden
Landbouw, bosbouw en visserij (A)	108	514	2%	1%
Winning van delfstoffen (B)	6	44	0%	0%
Industrie (C)	492	13.796	10%	20%
Productie en distributie van elektriciteit, gas, stoom en gekoelde lucht (D)	3	9	0%	0%
Distributie van water; afval en afval waterbeheer en sanering (E)	50	904	1%	1%
Bouwnijverheid (F)	725	5.311	14%	8%
Groot- en detailhandel; reparatie van auto's en motorfietsen (G)	1162	7.914	23%	12%
Vervoer en opslag (H)	168	3.092	3%	5%
Verschaffen van accommodatie en maaltijden (I)	429	2.403	8%	4%
Informatie en communicatie (J)	65	370	1%	1%
Financiële activiteiten en verzekeringen (K)	184	893	4%	1%
Exploitatie van en handel in onroerend goed (L)	65	203	1%	0%
Vrije beroepen en wetenschappelijke en technische activiteiten (M)	311	1.344	6%	2%
Administratieve en ondersteunende diensten (N)	267	7.590	5%	11%
Openbaar bestuur en defensie; verplichte sociale verzekeringen (O)	87	6.643	2%	10%
Onderwijs (P)	270	5.784	5%	9%

Menselijke gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening (Q)	345	9.255	7%	14%
Kunst, amusement en recreatie (R)	129	753	3%	1%
Overige diensten (S)	175	484	3%	1%
Huishoudens als werkgever; niet-diff. Productie van goederen en diensten (T)	96	117	2%	0%
	5.137	67.423	100%	100%

Vaststellingen i.f.v. LEADER

- ▶ Er doet zich een krapte voor op de arbeidsmarkt. Op 100 personen die de pensioenleeftijd naderen, staan er slechts 68.6 personen klaar om hun plaats op de arbeidsmarkt in te nemen.
- ▶ De biologische landbouw neemt toe, van 6 bedrijven in 2015 naar 17 bedrijven in 2021.
- ▶ Het aantal zorgboerderijen bedraagt 39 (daling ten opzichte van 2018), het aantal hoeveproducenten 25 (cijfers 2022). Het aantal hoeveproducenten is de voorbije 10 jaar meer dan verdubbeld.
- ▶ We zien een terugloop van het aantal handelspanden en een stijging van de leegstand (11,5%).
- ▶ De omzet van de landbouw realiseert zich vooral in de segmenten hokdieren (varkens en pluimvee) en melkvee. Er is een sterke daling van het aantal landbouwbedrijven de voorbije jaren, terwijl de omzet relatief stabiel blijft. De combinatie minder bedrijven, maar behoud van omzet, brengt ons bij de conclusie dat er zich een schaalvergroting in de landbouw voordoet.

1.8 Toerisme, cultuur en erfgoed

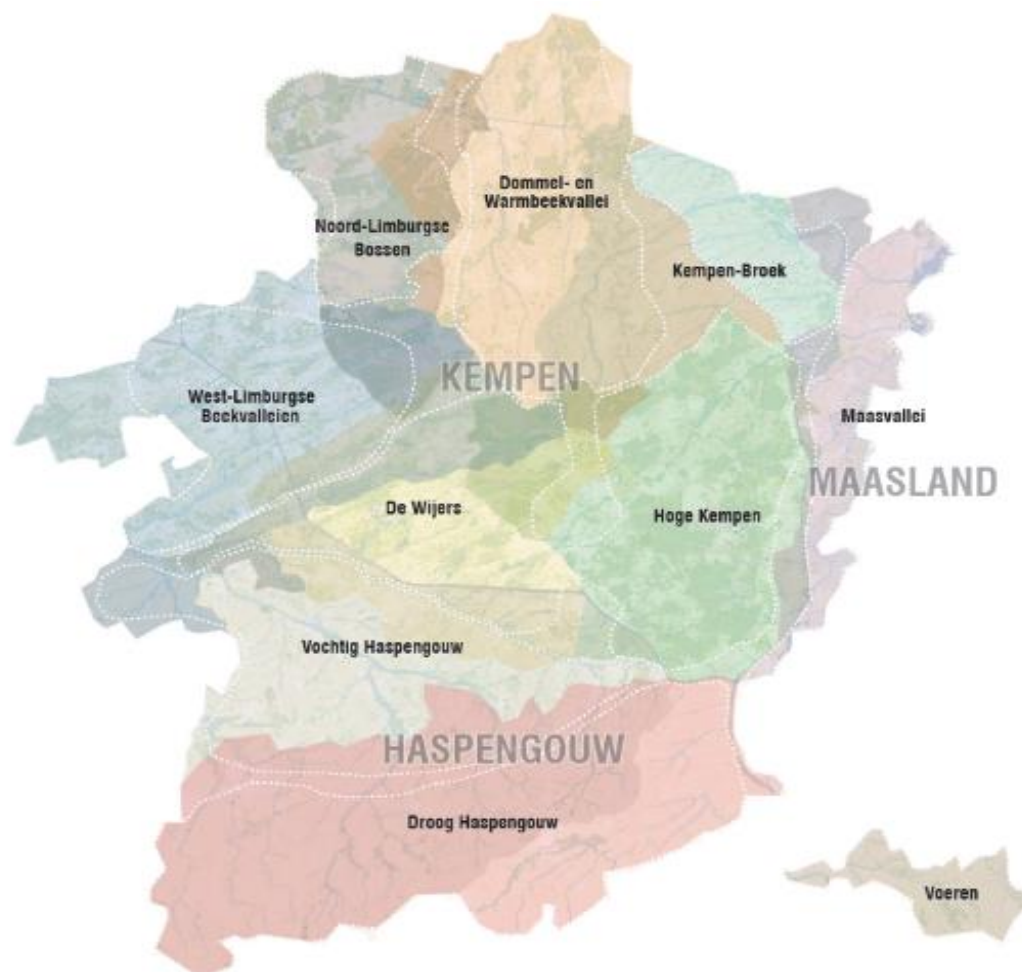
AANTREKKELIJKE LANDSCHAPPELIJKE GEHELEN

Het Leader-regio bestrijkt grotendeels twee gebieden, het Kempisch Plateau en de Kempische Laagvlakte, die van grote invloed zijn op de economische, culturele en toeristische ontwikkeling van de LEADER-regio Kempen. Het landschap kent een sterk gradiënt waar (onvruchtbare) zandgrond, met heide en stuifduinen, boscomplexen en beekvalleien zorgen voor een gevarieerd beeld. Archeologische vondsten bewijzen dat sinds de oudheid dit gebied in trek was om te bezinnen: [cultusplaatsen](#), [grafheuvels](#)... Ook zijn er sporen van prehistorische landbewerking (de oudste zijn de zgn. [Celtic Fields](#)). De eeuwenlang volgehouden agrarische landbewerking (op arme zandgronden) en meer recent de zandontginning en steenkoolontginning, zorgden uiteindelijk ook voor een drastische verandering van het landschapsbeeld en het leven in dit gebied. Het minst beboste gebied in Vlaanderen werd, o.a. door de komst van de steenkoolmijnen en bosbouw, uiteindelijk het meest beboste gebied van Vlaanderen met postindustriële meren en natuurlijke stuifduinen en heide.

Deze LEADER-regio bestrijkt en/of overlapt maar liefst vijf bijzondere landschappelijke gehelen (zie figuur 25: de Noord-Limburgse bossen, de Dommel- en Warmbeekvallei, het grenspark Kempen-Broek, de Wijers en de Hoge Kempen). Deze gebieden vertolken (een deel van) het cultuurhistorisch-verhaal van een deelgebied (bv. de Wijers gelinkt aan Herkenrode) of van de hele regio (bv. de bossen gelinkt aan de mijnbouw) en zijn vandaag een belangrijke aantrekkingspool voor toeristen en recreanten. Meer nog: cultuur, erfgoed, toerisme en recreatie zijn onlosmakelijk verbonden met de landschappelijke kenmerken. Ondanks de industrialisering, toenemende verstedelijking en intensifiëring van landbouw en veeteelt is er in dit LEADER-gebied ook een rijke maar kwetsbare biodiversiteit aanwezig. Dit noopt tot goede afstemming en gecoördineerde samenwerking tussen ruimte, landbouw, natuur, erfgoed en toerisme.

Figuur 25: Kaart met landschapseenheden (bron: Limburg, referentiekader ruimtelijke regionale eigenheid, pg. 79).

CULTUUR EN ERFGOED

Op vlak van cultuur en erfgoed wordt er in de regio eerder matig intergemeentelijk samengewerkt.

- ▶ Voor wat betreft **cultuur** is deze vorm van samenwerking beperkt tot twee samenwerkingsverbanden (CTAKT en ECRU - cultuur) die gesubsidieerd worden binnen het Bovenlokaal Cultuurdecreet. (Bron: <https://www.cultuuroptil.be/kaart/>)
- ▶ Voor wat betreft **onroerend erfgoed** is er met twee IOED's verbonden aan de Regionale Landschappen Lage Kempen en Kempen & Maasland en de IOED Bosland, een gebiedsdekkende (en -overschrijdende) samenwerking tussen de diverse gemeenten in de LEADER-regio. De projectfocus van deze organisaties ligt op archeologie, bouwkunde en landschap. Hierbij wordt vaak participatief gewerkt met lokale inwoners en/of organisaties, die zodoende bijdragen aan de waardering en borging van erfgoed.
- ▶ Er zijn slechts twee erfgoedorganisaties in dit LEADER-gebied: ECRU-erfgoedcel (met een dienstverlenende rol op regionaal niveau) en Erfgoed Lommel. Hiermee is dit leadergebied op vlak van cultureel erfgoed weinig overkoepelend georganiseerd in verhouding tot andere gebieden in Vlaanderen. (Bron: <http://www.erfgoedcellen.be/>)

Op vlak van cultuur en erfgoed wordt er binnen de gemeenten intensiever samengewerkt tussen verschillende organisaties:

- ▶ **Erfgoedgemeenschappen:** In elke gemeente bestaat er een erfgoedwerking waarbij veelal heemkundige kringen betrokken zijn. De focus ligt binnen deze werkingen overwegend op landschappelijke en agrarisch erfgoed (o.a. bos, molens) en militair erfgoed (o.a. militaire begraafplaatsen). Ook een variëteit aan immaterieel erfgoed zoals [schutterijen](#) en gilden, [reuzen](#), [Sint-Antonius vieringen](#) en streektaal komen aan bod in de erfgoedwerkingen.
- ▶ **Musea:** In elke gemeente is er wel een plek waar erfgoedcollecties bewaard worden en in een (lokaal) museum getoond wordt. Vaak zijn deze musea kleinschalig en hebben ze een beperkt bereik. Het GlazenHuis in Lommel haalt wel nipt de top 20 van meest bezochte attracties en musea in Limburg. (Bron: <https://toerismevlaanderen.be/nl/cijfers/barometers/bezoekersbarometer> & <https://erfgoedkaart.be/>) Er is echter geen enkel museum dat aan de minimale kwaliteitsnormen voldoet voor een erkenning op Vlaams niveau. Het kwaliteitslabel voor collectiebeherende organisaties is toegekend aan slechts 9 musea in Limburg, wat het minst is van alle provincies in Vlaanderen. (Bron: <https://www.vlaanderen.be/cjm/nl/cultuur/cultureel-erfgoed/erkenningen/kwaliteitslabel-voor-collectiebeherende-organisaties/zoeken>) Toch hebben de musea een heel specifieke collectie en publiekswerking die telkens bijdraagt aan bevorderen van de kennis over de streekgeschiedenis en streekgebonden vakmanschap. Voorbeelden zijn het Breugel museum in Peer, het Bocholter Brouwerijmuseum en het GlazenHuis in Lommel.
 - (Bron: <https://toerismevlaanderen.be/nl/cijfers/barometers/bezoekersbarometer>)
- ▶ **Cultuurcentra:** In elke gemeente is er een lokaal cultuurcentrum waar culturele en andere (vrijtijds-) activiteiten worden georganiseerd en muziek-, theater-, dans-, en/of filmvoorstellingen worden aangeboden. De cultuurcentra van Lommel, Hamont-Achel, Bree en Pelt vallen op door een zeer breed en gelaagd programma. De kleinere huizen hebben een evenwichtige mix van aanbod in de gemeente als culturele groepsuitstappen. Het cultureel aanbod zorgt zodoende voor ontspanning, verbinding en verrijking. Elk cultuurcentrum, uitgezonderd Hechtel-Eksel en Bocholt, is verbonden met Cult – het netwerk van cultuurhuizen in Vlaanderen. (Bron: <https://www.cult.be/netwerk>)

Er is in de LEADER-regio Limburgse Kempen over het algemeen een bijzondere collectie aan erfgoed bewaard gebleven en verspreid in het gebied – die collectie is sprekend voor de streekidentiteit. (diverse bronnen / o.a. <https://erfgoedkaart.be>)

- ▶ Het gaat om erfgoedsites of relictten die een duidelijke signatuur op het landschap hebben en een vertolker zijn van de rijke geschiedenis van het gebied en een (deel van de) streekidentiteit: bewaarde molens, [teutenhuizen](#), Commanderie van Gruitrode, [brouwerijen](#), De vloeiveiden van de Grote Watering en het Achelse Kluis. Deze sites hebben sterke aantrek op kenners en liefhebbers, al dan niet verenigd in een gespecialiseerde kring of club, maar zeker ook recreanten en toeristen die al wandelend of fietsend deze sites passeren.
- ▶ Er liggen nog boeiende kansen in het gezamenlijk waarderen (via inwonersparticipatie) en ontsluiten (via culturele publiekswerking, toeristisch-recreatieve productontwikkeling) van het overwegend aan het landschap gerelateerd erfgoed.

TOERISTISCH-RECREATIEF AANBOD

De LEADER-regio is een populaire toeristisch-recreatieve bestemming. Het toeristisch-recreatief aanbod bestaat uit voornamelijk outdoor activiteiten en een ruim aanbod aan logies:

- ▶ **Wandelen:** wandelnetwerken, al dan niet met knooppunten, zijn er in de hele regio. Het aanbod aan wandelingen varieert van korte afstanden, themaroutes tot meerdaagse trajecten. Deze zijn uitgezet in of aan de rand van natuurgebieden en -reservaten, landbouwpercelen en dorpen. Er is nog potentieel voor de uitbreiding van deze netwerken. Zeker voor wat betreft het benutten van trage wegen en het verbinden van woonkern met wandelgebieden – al dan niet via (te herstellen) beekvalleien. Ook de kwaliteit en het

onderhoud ervan is een belangrijke opgave. Het bestaande wandelnetwerk kan ook via een meer thematische benadering de verhalen van een plek mee ontsluiten. Hierin zitten samenwerkingskansen met lokale (heemkundige) verenigingen.

- ▶ **Fietsen:** er is een goed uitgebouwd knooppuntennetwerk in het hele gebied en met ongeveer 616km goed voor 1/3 van het totale Limburgse fietsroutenetwerk (bron: provincie in cijfers). Gemiddeld zijn er (over de periode 2018-2022) 2.001.826 recreatieve fietsers per jaar geteld, dat is een aandeel van 56,4% t.o.v. provinciale aantal. Uitdagingen zijn o.a. veilige en comfortabele fietspaden, opschalen van landschapsbeleving en gedeeld gebruik van deze routenetwerken (e-bikes, wielertoerisme enz.). Streekidentiteit vertolkt door erfgoed en vakmanschap zijn de basis voor thematische productontwikkeling, zoals de [kaas en glasblazen fietsroute](#) en de [brouwerijen en beekvalleien fietsroute](#).
- ▶ **Attracties:** Originele attracties zijn er ook in de vorm van speelbossen in Bosland, het klankenbos in Pelt met openlucht muziekinstallaties, het provinciaal recreatiedomein Dommelhof met o.a. een kwalitatieve theaterwerking, het Blotevoetenpad in Zutendaal en bijzondere architecturale landmarks zoals de Reus in de Sahara en Fietsen door de Bomen in Hechtel-Eksel. Indoorattracties hebben vaak een eerder sportief-recreatief karakter (skipiste, subtropische zwembaden).
- ▶ **Ervaring** van toeristen en recreanten: De toeristische regio Limburgse Kempen¹² kent de hoogste tevredenheid in Vlaanderen over faciliteiten voor kinderen en kenmerkt zich daardoor ook als de meest kindvriendelijke regio van Vlaanderen. Deze regio is voor de Belgische en Nederlandse vakantiegangers de best scorende Vlaamse regio zowel op het gebied van aankomsten als overnachtingen. Toeristen komen voornamelijk naar deze regio om uit te rusten en te ontspannen. (bron: <https://www.visitlimburg.be/nl/pers/persbericht-uniek-vijfjaarlijks-toeristisch-onderzoek-vanuit-de-vijf-provincies>)
- ▶ **Logies:** De regio biedt een mooie spreiding en variatie aan type logies (zie tabel 29) in alle prijs- en kwaliteitscategorieën. Opvallend is het hoge aantal vakantiewoningen (de afgelopen jaren kende deze een forse toename: +140% 2017-2023). De zes vakantieparken in de gemeenten Houthalen-Helchteren, Lommel, Peer en Zutendaal zijn samen goed voor de helft van de logiescapaciteit (4885 bedden) van alle vakantieparken in de Vlaamse toeristische regio's. De landschappelijke kenmerken (bossen, meren, uitgestrekte landschappen) verklaren de ligging van deze vakantieparken. Naast logies voor vrijetijds- en zakelijke toeristen is er ook een ruim aanbod van logies voor jeugd doelgroepen. Van de 124 jeugdlogies in Limburg liggen er 83 in de toeristische regio Limburgse Kempen. Ook voor deze logies zijn de landschappelijke kenmerken een belangrijke verklaring. (Bron <https://toerismevlaanderen.be/nl/cijfers/cijfers/logiesaanbod>).

Tabel 30: Types logies

Gemeente	B&B	Camper-terrein	Camping	Hotel	Kamer gerelateerde logies	Terrein gerelateerde logies	Vakantie-park	Vakantie - woning	Totaal
As	1			1	1			5	8
Bocholt	3	1	1	1	5			12	23
Bree	4	1	2	2	6			12	27

¹² De toeristische regio Limburgse Kempen is uitgebreider dan de LEADER-regio en omvat volgende gemeenten: As, [Berlingen](#), Bocholt, Bree, [Genk](#), [Halen](#), [Ham](#), Hamont-Achel, Hechtel-Eksel, [Herk-de-Stad](#), [Heusden-Zolder](#), Houthalen-Helchteren, Leopoldsburg, Lommel, [Lummen](#), Oudsbergen, Peer, Pelt, [Tessenderlo](#), [Zonhoven](#) en Zutendaal.

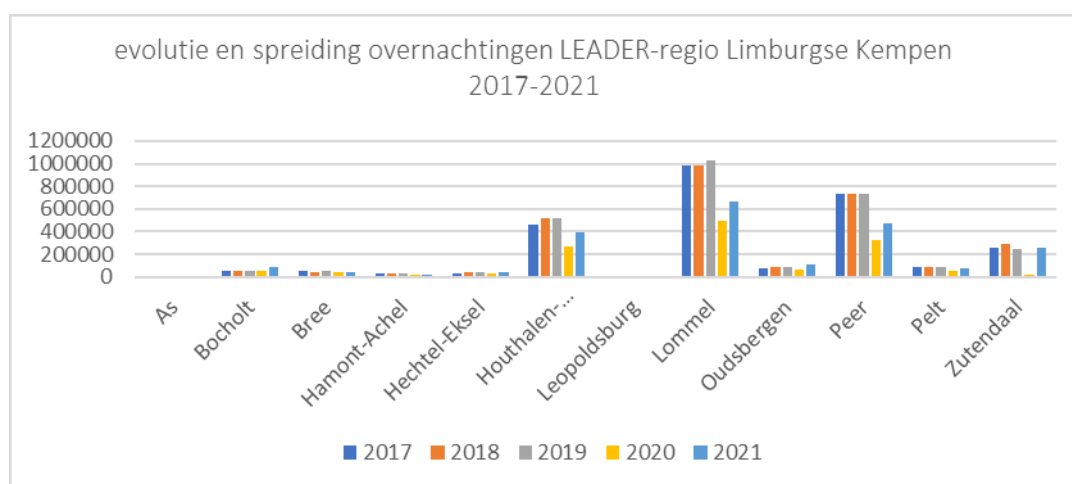

Hamont-Achel	4	1	1	2	4			11	23
Hechtel-Eksel	6		2		1	1	1	7	18
Houthalen-Helchteren	2		3	2	12	1	2	50	72
Leopoldsbrug		1		1	1				3
Lommel	12	1	2	8	5		1	10	39
Oudsbergen	5	3	1	1	5			27	42
Peer	5	1		3	6		1	18	34
Pelt	17	5	1	1	3	1		29	57
Zutendaal	5		1	2			1	18	27
Totaal	64	14	14	24	49	3	6	199	373

Bron: Toerisme Vlaanderen - <https://toerismevlaanderen.be/nl/cijfers/cijfers/logiesaanbod>

- **Overnachtingen:** het aantal overnachtingen kent over het algemeen een positieve evolutie, de covid-pandemie zorgt voor een trendbreuk, maar sindsdien is er een herstel gaande. Onderstaande figuur toont het aandeel aan overnachtingen per gemeente en de evolutie sinds 2017. Het aantal overnachtingen in de gemeenten Houthalen-Helchteren, Lommel, Peer en Zutendaal ligt aanmerkelijk hoger door de aanwezigheid van grootschalige vakantieparken. (Voor Leopoldsburg zijn er geen cijfers beschikbaar.) Deze regio genereerde met 2.160.107 overnachtingen in 2021 60,8% van alle overnachtingen in Limburg (3.551.574).

Figuur 26: Evolutie en spreiding overnachtingen LEADER regio Limburgse Kempen 2017-2021

(Bron: Statbel - Toerisme | provincies.incijfers.be).

1.9 Bestuur

BESTUURSKRACHT

Naast een aantal steden (Peer met 16.451 inwoners, Lommel met 34.516 inwoners en Bree met 16.323 inwoners in 2022) telt de regio overwegend kleine tot middelgrote gemeenten tussen de 7.000 en de 15.000 inwoners. Zutendaal en As zijn de gemeenten met de laagste inwonersaantallen. Ze tellen respectievelijk 7.314 en 8.251 inwoners.

Hoewel bestuurskracht niet één op één correleert met de grootte van een bestuur, zien we dat in Vlaanderen vooral de kleinere besturen het moeilijk hebben om competente medewerkers aan te blijven trekken, ruimte te maken voor investeringen en continuïteit te verzekeren op vlak van dienstverlening. Gemeenten spelen daarop in door versterkt samen te werken of te fuseren.

In 2019 fuseerden de gemeenten Opglabbeek en Meeuwen-Gruitrode tot Oudsbergen en de gemeenten Neerpelt en Overpelt tot de nieuwe gemeente Pelt. In het licht van de volgende legislatuur (2025) zijn nog geen nieuwe fusies in het vooruitzicht, al lopen er verkenningen rond Leopoldsburg.

INTERGEMEENTELIJKE SAMENWERKING

Binnen de regio groeide de voorbije decennia samenwerking tussen de gemeenten (en het middenveld) op diverse domeinen. Hoger in dit document beschreven we al samenwerking op vlak van eerstelijnsgezondheidszorg, veiligheid en hulpverlening.

We lijsten in onderstaande tabel de relevante samenwerkingsverbanden op in relatie tot de LEADER-thema's.

Tabel 31: intergemeentelijke en regionale samenwerkingsverbanden

<p>Welzijn en gemeentelijk beleid</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Welzijnsregio Noord-Limburg. Sinds 2020 werken de OCMW's van Noord-Limburg samen om de welzijnszorg in de regio te optimaliseren. De samenwerking omvat niet de ganse regio, maar acht gemeenten: Bocholt, Bree, Hamont-Achel, Hechtel-Eksel, Lommel, Oudsbergen, Peer en Pelt. ▶ DISV Regio Noord-Limburg. Naast de Welzijnsregio Noord-Limburg als OCMW-vereniging hebben dezelfde acht gemeenten eind 2017 een dienstverlenende vereniging (DISV) opgericht 'Regio Noord-Limburg'. Daarbinnen is ook het burgemeestersoverleg geïntegreerd. <p>Met een aantal van hun projecten raken de Welzijnsregio en de DISV aan de LEADER-thema's. We denken daarbij aan wonen, sociale economie en e-inclusie/digibanken.</p>
<p>Landschap en natuur</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Regionaal Landschap Kempen en Maasland in het noordoosten van Limburg bestaat uit de landschappen van de Hoge Kempen, de Maasvallei en het Kempen-Broek. ▶ Regionaal Landschap Lage Kempen vind je in het noorden en westen van de provincie Limburg, uitgestrekt over 15 gemeenten. ▶ Bosland is een samenwerking tussen de gemeenten Hechtel-Eksel, Lommel, Pelt, Peer, het agentschap voor natuur en bos, het regionaal landschap Lage Kempen en Visit Limburg. Vanuit deze samenwerking willen de partners de natuur verder ontwikkelen en als toeristische troef uitspelen.
<p>Onroerend erfgoed</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ IOED Lage Kempen is een samenwerkingsverband rond onroerend erfgoed tussen de gemeenten Bocholt, Halen, Ham, Hamont-Achel, Heusden-Zolder, Houthalen-Helchteren, Leopoldsburg, Neerpelt en Zonhoven.

	<ul style="list-style-type: none"> ▶ IOED Regionaal Landschap Kempen en Maasland is een samenwerkingsverband rond onroerend erfgoed tussen de gemeenten As, Bree, Genk, Kinrooi, Lanaken, Maaseik, Maasmechelen, Meeuwen-Gruitrode, Opglabbeek, Peer en Zutendaal. ▶ IOED Bosland is een samenwerkingsverband rond onroerend erfgoed tussen de gemeenten Hechtel-Eksel, Lommel, Peer en Pelt
--	--

Vaststellingen i.f.v. LEADER

- ▶ We zien een opschaling van de gemeenten in de regio, met twee bestuurlijke fusies in 2019. Richting nieuwe legislatuur (2025) lijken er geen nieuwe fusies in de maak.
- ▶ Via de welzijnsregio (en recenter de DISV) is er de voorbije decennia een sterke intergemeentelijke samenwerking gegroeid, weliswaar beperkt tot 8 gemeenten. In de domeinen landschap en erfgoed wordt er regionaal samengewerkt in ruimere publiek-private partnerschappen (regionale landschappen, Bosland, IOED's).

A.2 / Overzicht stakeholders

Tabel 4: overzicht stakeholders

ABS Limburg
Regionaal Landschap Lage Kempen
ABVV
ACLVB
ACV
Agropolis
Arktos
Avansa
Bosland
Bodemkundige Dienst van België
Beweging.net
Bewel
Biomassaplein
Boeren en buren
Boerenbond Limburg
Boerenatuur Vlaanderen
De Winning
De Biehal

CAW Limburg
Arbeidskansen vzw
Centrum voor Innovatief Agrarisch Ondernemen (CIAGO)
Inz vzw
dienst Erfgoed
dienst mobiliteit
dienst Natuur en Milieu
dienst Ruimtelijke ordening
dienst Water
Dorpsbelangen vzw
Energiehuis Limburg
Erfgoedcel ECRU
Ferm
Groene Kring
Groene zorg
Groep INTRO vzw
Klankbordgroep biomassa - cmk -uhasselt
Landelijke gilden
Limburgs Landschap
Limburgse Milieukoepel
Lisro Limburgs Steunpunt Rurale Ontwikkeling (Lisro)
Mobiel 21
Mpakt
Natuurpunt Limburg
Welzijnsregio
Provinciaal Natuurcentrum
Proef- en Vormingscentrum voor de Landbouw (PVL)
Regionaal Landschap Kempen en Maasland
SAAMO Limburg
Stebo
Steunpunt korte keten
Toerisme Limburg
Uhasselt - Mobiliteitswetenschappen
UHasselt -ArcK
Unizo Limburg

VELT
 Vervoerregio Limburg
 VKW Limburg
 Voedselteams
 Voka Limburg
 vzw Trage Wegen
 Woonplatform Limburg VZW
 Groene Kring

A.3 / Aanvullende SWOT met stakeholders

Tijdens een werksessie met regionale stakeholders op 7/2/2023 in Syntra Pelt, hebben de aanwezigen de uitdagingen en kansen van de Limburgse LEADER-regio Kempen opgesomd. We geven de uitdagingen en kansen, zoals benoemd door de participanten, weer in onderstaande tabel.

Thema	Uitdaging	Kans
Landbouw	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Relatie natuur en wild met landbouw ▶ Landbouwers van nu klaarmaken voor de toekomst op een realistische manier ▶ Schaal: leefbaarheid voor de boer ▶ Verlies van professionele landbouwers als behoeder van de open ruimte 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Herinvulling landbouwersenaal ▶ Innovaties voor landbouw mogelijk maken
Energie	<ul style="list-style-type: none"> ▶ CO₂-doelstelling -40% tegen 2030 ▶ Naar elektrische en hybride wagens en andere vervoersmiddelen 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Veel potentie voor de productie van hernieuwbare energie
Dorpen	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Ontmoetingsplaatsen – en momenten ▶ Leefbare dorpen: ontmoetingen in dorpen ▶ Dorpen moeten leefbaar blijven (banken, dokters, dienstverlening...) 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Dorpsvorming ▶ Kempisch karakter is nog sterk aanwezig
Mobiliteit	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Mobiliteit in de kernen ▶ Mobiliteit moet fijnmaziger ▶ Vervoersarmoede 	

	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Openbaar vervoer 	
Vergrijzing	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Sterke vergrijzing tegen 2035 en stijging 80-plussers 	
Landschap	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Relatie natuur en wild met landbouw ▶ Verweving landbouw en natuur i.f.v. specifieke diersoorten 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Laag ruimtebeslag en waardevolle natuurgebieden ▶ Typisch landschap van groen-blaue dooradering ▶ Grote aangesloten landschappen ▶ Toerisme, natuur en biodiversiteit ▶ Beleving van het platteland ▶ Open ruimte: natuur en bos ▶ Belevingstoerisme van het platteland
Water en droogte	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Grote droogtegevoeligheid van de regio (vnl. zuidwest) 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Waterkwaliteit van de beken: houden waar oké, verbeteren waar niet oké
Samenwerking	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Samenwerking tussen dorpen 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Samenwerking tussen LEADER-regio's ▶ Samenwerking tussen landen ▶ Samenwerking tussen actoren

